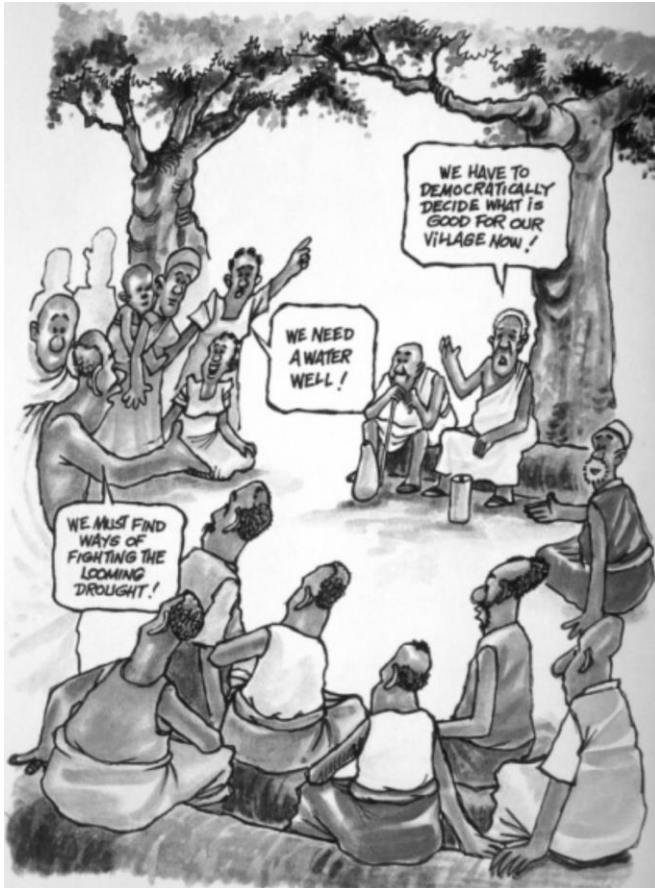

KILDE: MELLEMFOLKELIG SAMVIRKE

EMPOWERMENT SOM REDSKAB

Læring og forandring i udviklingsarbejde

CAROLINE CECILIE BERG POULIN

Kandidatspeciale
10. semester 2015

STUDIENÆVN UDDANNELSE, LÆRING
OG FORANDRING
Nyhavnsgade 14
9000 Aalborg

STANDARD FORSIDE TIL EKSAMENSOPGAVER

Fortrolig ☐ Ikke fortrolig ☒

Prøvens form (sæt kryds)	Projekt	Synopsis	Portfolio	Speciale X	Skriftlig hjemmeopgave
-----------------------------	---------	----------	-----------	----------------------	---------------------------

Uddannelsens navn	Cand. mag. i Læring og Forandringsprocesser	
Semester	10. semester	
Prøvens navn/modul (i studieordningen)	Kandidatspeciale	
Gruppenummer	Studienummer	Underskrift
Navn: Caroline Cecilie Berg Poulin	20131555	
Afleveringsdato	1. juni 2015	
Projekttitel/Synopsistitel/Speciale-titel	Empowerment som redskab - Læring og forandring i udviklingsarbejde	
I henhold til studieordningen må opgaven i alt maks. fylde antal tegn	192.000 tegn (80 sider á 2400 tegn)	
Den afleverede opgave fylder (antal tegn med mellemrum i den afleverede opgave) (indholdsfortegnelse, litteraturliste og bilag medregnes ikke)	Speciale: 179.024 tegn Artikel: 9.812 tegn I alt: 188.836 tegn	
Vejleder (projekt/synopsis/speciale)	Iben Jensen	

Jeg bekræfter hermed, at dette er mit originale arbejde, og at jeg alene er ansvarlige for indholdet. Alle anvendte referencer er tydeligt anført. Jeg er informeret om, at plagiering ikke er lovligt og medfører sanktioner. Regler om disciplinære foranstaltninger over for studerende ved Aalborg Universitet (plagiatregler): <http://www.plagiat.aau.dk/regler/>

ABSTRACT

The thesis focuses on Mellemfolkelig Samvirke's (MS) empowerment initiatives as development efforts in Kibera, Kenya and Nakapiripirit, Uganda. I will examine MS' approach to development, the local citizens' participation in the implementation, and how all of these processes have an impact on the local citizens' needs and thereby the development of the local citizens' empowerment. The thesis is based on current knowledge of NGOs' role as development consultants in poor communities. My research question is: *How does MS' empowerment process contribute to the locals having autonomy in their lives in Kibera and Nakapiripirit?* As theory I will be using Amartya Sen and his capability approach as well as Naila Kabeer and her empowerment approach and Paulo Freire and his theory regarding pedagogy of the oppressed. Furthermore I will involve Pierre Bourdieu and his terms capital, field and doxa in order to answer my research question. I work within social constructivism. This means that the thesis corrects a focus on human social relationships in which various cognition processes are created in a social interaction. I focus on Jerome Bruner and his approach to social constructivism, as he deals with stories. This is relevant because the thesis is based on stories told by MS regarding the use of empowerment and understanding thereof. I will be analyzing to documents created by MS in order to analyse how the empowerment process is presented and executed. MS creates a framework in order for local citizens to have the opportunity to participate in a development initiative with a focus on political empowerment. Here the locals in Kibera and Nakapiripirit have the opportunity to acquire knowledge and insight about their community and to take responsibility for their own lives. This should allow them to question existing norms and demand their rights as citizens. According to the results of the analysis, MS contributes to the locals taking acting to some extent on the basis of an acquired knowledge and wanting to make choices that affect the life they want to live. It is not clear whether, in the end, the local citizens are able to be self-determining in their own lives. There are challenges to address, such as empowerment not being something that can be executed by outsiders to the citizens in Kibera and Nakapiripirit. The development initiatives may be too ambitious and doomed to fail if they are looking to "empower women", as is the case with the empowerment initiative taken by MS. Instead, the initiatives developed by MS should create conditions for women to become agents of their own development and empowerment.

INDHOLDSFORTEGNELSE

Kapitel 1: Indledning	5
Problemfelt	6
Målsætning	7
Problemformulering.....	7
Underspørgsmål.....	7
Afgrænsning	8
Specialets opbygning	8
Baggrund	9
Postkolonialisme	9
Danske kolonier	11
Empowerments oprindelse.....	11
Kapitel 2: Metode.....	13
Videnskabsteoretiske grundlag.....	13
Socialkonstruktivisme i relation til Jerome Bruner	13
Metode.....	15
Dokumentanalyse	15
Narrativ tilgang	16
Kapitel 3: Teori.....	18
Empowerment – oprindelse og brug	18
Empowerment tilgangen	19
Amartya Sen	19
Naila Kabeer	20
Sens brug af functionings og capabilities.....	20
Kabeers forståelse af empowerment	22
Sammenfatning: empowerment tilgangen.....	25
Min forståelse og brug af empowerment.....	26
MSActionAids empowerment tilgang.....	27
De undertrykkes pædagogik.....	29
Bourdieu's praksisteori	31

Kapitel 4: Præsentation af empiri.....	33
Kenya.....	33
Uganda	34
Præsentation af MS	34
Politisk empowerment proces i Kibera, Kenya	35
Politisk empowerment proces i Nakapiripirit, Uganda	37
Sammenfatning.....	38
Kapitel 5: Analyse.....	39
Dokumentanalyse af MS' 'case studies'	40
Empowerment analyse	43
Kibera, Kenya	43
Nakapiripirit, Uganda	53
Sammenfatning af Kibera og Nakapiripirit.....	60
Læring identificeret i forhold til 'de undertrykkes pædagogik'	62
Delkonklusion – empowerment analyse.....	64
Felt som rammeforståelse	66
Delkonklusion – felt som rammeforståelse	70
Kapitel 6: Diskussion	71
MS' tilgang til empowerment	71
Mulighederne for forandring	73
Kapitel 7: Konklusion	76
Metodekritik	77
Perspektivering	78
Litteraturliste.....	80
Bilag.....	83

KAPITEL 1: INDLEDNING

Forskellige danske NGO'er¹ beskæftiger sig med forholdene i 'det globale syd' og yder en aktiv støtte til disse lande. Peter Yding Brunbech, forsker ved Aarhus Universitet udtaler:

"En af de tidligste og mest betydningsfulde var Mellemfolkeligt Samvirke, der blev stiftet for at yde nødhjælp til Europa efter krigen, men i løbet af 1950'erne udviklede sig til en organisation, der primært beskæftigede sig med ulandsproblemer" (Brunbech 2012).

Mellemfolkeligt Samvirke (fremadrettet MS), er den organisation jeg fokuserer på i dette speciale. MS sender frivillige arbejdere ud og beskæftiger sig med oplysningsarbejde i udviklingslande (Brunbech 2012). Dette gør de blandt andet gennem empowerment initiativer, som jeg vil undersøge nærmere.

Empowerment er igennem de sidste årtier blevet accepteret i udviklingsarbejde og omhandler, at dem, der skal tilegne sig empowerment, skal være deltagende og dette har vundet offentlig støtte (Oakley 1995: 5), men ideen om at udvalgte personer skal erhverve empowerment er kompleks. Arturo Escobar, der er professor i antropologi og beskæftiger sig med udvikling i forhold til vestligt hegemoni over resten af verden og kritik heraf, udtaler, at brugen af begrebet empowerment lægger op til, at de, der har brug for empowerment er "disempowered". Denne forudsætning benyttes også af Professor Naila Kabeer, der benyttes som teoretiker i dette speciale. Hvordan empowerment og de strategier foreslået til at opnå det er defineret, afhænger derfor af, hvordan de, der ikke har empowerment er repræsenteret (Escobar 1995: 177). Ifølge Escobar skabes der et homogent billede af mennesker i 'det globale syd' som hjælpeløse og undertrykte, især kvinder. En stereotyp, der kan argumenteres for, hvilket legitimerer bestemte strategier for empowerment (Escobar 1995: 5). Begrebet empowerment er et vigtigt begreb i forandringsdiskursen og påvirker et stort antal mennesker i deres dagligdag. Peter Oakley, Red Barnet fondens regionale direktør for Latinamerika og Caribien, påpeger, at det er vigtigt at opdele 'mennesker', når empowerment benyttes. 'Mennesker' er ikke en homogen gruppe, og i ethvert samfund vil der være forskelle relateret til klasse, ejerskab, køn, samfund og kultur (Oakley 1995: 6).

¹ Non-government organisation (Ikke-statslig organisation)

Empowerment som udviklingsarbejde er adopteret af NGO'er, der i slutningen af 1970'erne og begyndelsen af 1980'erne søgte at give empowerment til fattige mennesker, som mål for udviklingsindsatser grundet en stigende fattigdom. Oakley argumenterer for, at deltagelse, som en del af en empowerment proces, ikke kun vil ændre karakteren og retningen af udviklingsindsatser, men vil føre til en form for udvikling, som er mere respektfuld overfor fattige menneskers stilling og interesser (Oakley 1995).

PROBLEMFELT

MS ønsker at udrydde fattigdom og give rettigheder til blandt andet nogle af Afrikas dårligst stillede mennesker. Dette gør de blandt andet ved at bruge empowerment i deres arbejde (MS 2012: 8). Empowerment bruges i mange forskellige sammenhænge og af forskellige organisationer med forskellige hensigter, ideologier og politiske mål. Det er vigtigt at brugen af empowerment konkretiseres, hvilket jeg gør senere. MS foretager deres empowerment initiativer i blandt andet Kenya og Uganda. Ifølge Escobar er dette ikke uproblematisk (Escobar 1994: 42). Han stiller sig kritisk over for forståelser, der florerer i udviklingsdiskursen. Han mener, at de vestlige lande, gennem blandt andet NGO arbejde, har udviklet en diskurs omkring tredjeverdenslande, der konstruerer dem som underudviklede lande, der har brug for den hjælp de vestlige lande kan bidrage med (Escobar 1994: 42).

MS forklarer, at politisk empowerment betyder, at folk er bevidste om deres rettigheder, og at de har evnen til at handle på dem. Det betyder, at marginaliserede mennesker omdannes til aktive borgere i stedet for passive (MSActionAid 2010: 6). Her opfatter jeg en problematik i MS' tilgang, der antyder, at mennesker i 'det globale syd' er passive modtagere, der afventer hjælp i stedet for aktive deltagere med uvurderlig indsigt i egne vilkår og mulige tiltag for at gennemføre den ønskede forandring.

MS udviklingsprojekter designet med motivet, at give magten til de fattige til at styre deres egen udvikling. Her ser jeg en udfordring i, om MS' programmer kan opbygge fattige lokale borgeres kapacitet og inddrage dem i programdesign og implementering, som en måde at styrke dem til at eje udviklingsprocessen. MS' tilgang til deres empowerment proces vil blive uddybet i afsnittet 'MSActionAids empowerment tilgang'.

MÅLSÆTNING

Specialet har fokus på MS' empowerment initiativer som udviklingsindsats blandt lokalsamfund i Kenya og Uganda. Jeg vil undersøge MS' tilgang til udvikling², de lokale borgeres deltagelse i implementeringen, og hvordan processerne har indvirkning på den lokale befolknings behov og derved udvikling af empowerment hos den lokale befolkning. Specialet bygger på den nuværende viden om NGO'ers rolle som udviklingskonsulenter inden for fattige samfund. De lokalsamfund, der er fokus på, er Kibera i Kenya og Nakapiripirit i Uganda, hvor MS arbejder med empowerment. Jeg har et fokus på, hvordan de lokale borgeres empowerment er styrket gennem MS interventioner og hvorledes MS formår at imødekomme de lokale borgeres behov med formålet, at de lokale skal tilegne sig empowerment og derved bidrager til forandring, der nødvendiggør denne undersøgelse. Dette leder mig til min problemformulering.

PROBLEMFORMULERING

Hvordan bidrager Mellemfolkeligt Samvirkes empowerment proces til, at de lokale borgere i Kibera og Nakapiripirit har selvbestemmelse i deres liv?

UNDERSPØRGSMÅL

For at kunne besvare ovenstående problemstilling, vil jeg arbejde med følgende underspørgsmål:

- Hvilken forståelse har MS af empowerment, og hvilke initiativer indebærer deres empowerment proces?
- Hvilke felter gør sig gældende i empowerment processen, og hvordan tager felterne sig ud?
- Hvilke behov og ønsker for forandring giver de lokale udtryk for, og hvordan imødekommer MS dette?
- Hvilken forandring og læring identificeres i empowerment processen?

² Udvikling referer her til at styrke de lokale borgeres egen kapacitet til at træffe beslutninger. Udviklingen tager udgangspunkt i de lokale borgeres deltagelse som et mål i sig selv og ser dette som et middel til, at de lokale borgere er i stand til at tilegne sig empowerment.

AFGRÆNSNING

Jeg fokuserer udelukkende på MS fremstilling af empowerment processerne i Kibera og Nakapiripirit gennem narrativer som en mulighed for en indsigt og viden i de selvopfattelser, værdier og identiteter, der fremgår af de involverede aktøres fortællinger. Dette gøres ved brug af dokumentanalyse, og jeg afgrænser mig derved fra andre former for kvalitative metoder, da formålet er at sætte fokus på MS fremstilling i dokumentmaterialet. Dette betyder, at afgrænsningen primært ligger i, at det ikke er en undersøgelse af, hvorvidt empowerment processen er god eller dårlig, men en undersøgelse af den betydning, empowerment processen tillægges af MS, samt de aktører, der fremgår i dokumentmaterialet, og hvorvidt empowerment processen bidrager til læring og forandring hos de lokale borgere, der tager del i processen. Dette ud fra en overbevisning om, at det er de fortællinger, der eksisterer i dokumentanalysen, der kan skabe et indblik i MS empowerment proces og hvad MS vil signalere med deres udarbejdede dokumentmateriale.

SPECIALETS OPBYGNING

I kapitel 1: indledning, vil jeg i næste afsnit præsentere baggrunden for undersøgelsen.

Kapitel 2: Metode indeholder specialets videnskabelige grundlag, som er baseret på socialkonstruktivismen, hvor jeg gør brug af Jerome Bruner. Videre introducerer jeg metoden, der ligger til grund for analysen, som i dette speciale er dokumentanalyse og herunder narrativer.

Kapitel 3: Teori indeholder en gennemgang af empowerment. Dernæst præsenterer jeg Amartya Sen's tilgang til capabilities, functionings og agency, Naila Kabeer og hendes forståelse af empowerment. Dertil præsenterer jeg min forståelse af empowerment, der bygger på Kabeer og Sen, samt præsenterer MS' tilgang til empowerment. Paulo Freire og hans teori om 'de undertrykkes pædagogik' præsenteres derefter. Til sidst introducerer jeg Pierre Bourdieu og hans begreber om kapitaler, felt og doxa.

Kapitel 4: Præsentation af empiri indeholder en kort introduktion til Kenya og Uganda. Dernæst en præsentation af MS og deres tilgang som NGO. Til sidst gennemgår jeg MS' empowerment tilgang i Kibera og Nakapiripirit.

Kapitel 5: Analyse rummer tre analysedele, hvor den første analyse er en dokumentanalyse af MS' dokumenter, der ligger til grund for analysen, hvor der tages udgangspunkt i Dahler-Larsen og hans

tilgang til dokumentanalyse. Dernæst en empowerment analyse, som gør brug af Sen og Kabeers begreber, hvorefter Freire benyttes til identificering af læring. Den sidste analysedel er felt som rammeanalyse, der tager udgangspunkt i Bourdieu. Disse skal sammen besvare specialets problemformulering.

Kapitel 6: Diskussion omhandler refleksioner omkring MS' rolle som NGO og som forfatter til de to dokumenter, der benyttes i analysen samt en diskussion af, hvorledes MS' tilgang til udviklingsarbejde muliggør en empowerment proces.

Kapitel 7: Konklusion udgør de centrale konklusioner fra specialets analyse, der har til formål at besvare specialets problemformulering. Dernæst følger metodekritik samt en perspektivering.

Bagerst i rapporten findes litteraturlisten samt præsentation af bilag, som er vedlagt på CD.

BAGGRUND

Jeg vil i det næste afsnit præsentere postkolonialisme. Dette gøres for at kunne reflektere over magtrelationer, der gør sig gældende i det felt jeg undersøger, samt at se på MS' position i relation til det felt, de har undersøgt i deres dokumenter, der ligger til grund for dette speciale, da viden, som vil uddybes senere, er subjektiv og knyttet til magt.

POSTKOLONIALISME

Begrebet *postkolonial* fokuserer på magtrelationer og dominans, hvor den ene part er undertrykt af den anden. Et vigtigt aspekt af postkolonial tænkning er at overvinde kolonialisme og dets ideologier, hvor målet er at civilisere 'den anden'³, da kolonial magt til en hvis udstrækning forsøger at influere 'den anden' (Child and Williams 1997: 4). En af de første og mest betydningsfulde personer indenfor dette felt, er psykiateren Frantz Fanon, som har kæmpet imod begrebet *eurocentrisme* hvilket: "...consciously, or, often, unconsciously, systematizes knowledge, its selforganization, and social reproduction, not only within the core but also within the periphery and semiperiphery of the modern world system" (Mota-Lopes 2007: 46).

Med eurocentrisme kan der opstå en diskursiv tendens til at fortolke ikke-europæiske kulturer ud fra et europæisk perspektiv. Der kan desuden ske en undervurdering af samfund, der ikke er europæiske og derved stille dem som underlegne i forhold til de europæiske lande. Dette kan skyldes en manglende

³ 'Den anden' refererer til de mennesker, som oprindeligt er fra det koloniale land.

udvikling i dele af postkoloniale lande, der ifølge Professor i sociologi Michael Mann, skyldes tre hovedårsager. Den første årsag er, at det tidligere kun var de rigeste og mest indflydelsesrige familier, der havde adgang til uddannelse. Dog har mange postkoloniale borgere de seneste år taget en uddannelse (Mann 2012: 1) Mann udtaler:

“Still, work is unavailable, forcing an exodus of professional workers out of their homes and, in many cases, their countries altogether. Second, arbitrary borders have been established by the colonial rulers in the past, which have caused widespread conflict to say the least. Finally, we look at the actions taken by outside groups (NGO and MNC’s⁴), and they are majority of self interest.” (Mann 2012:1).

Det interessante er, at Mann i citatet omtaler NGO’erne som ”outside groups”, der har en egen interesse i de initiativer, der gennemføres. Inden for udviklingsdiskursen er udvikling defineret på en bestemt måde, og nogle strategier, beregnet til at opnå udvikling, præsenteres som bedre end andre. Andre måder hvorpå udvikling kan forstås, præsenteres som forkerte, og dette beskriver relationen mellem magt og viden (Escobar 1995: 5). Postkolonial teori lægger vægt på, hvordan vi tillægger mening i verden i form af binære modsætninger, f.eks. sort/hvid, primitive/civiliseret og underudviklet/udviklet (Eriksson et al 2005: 18). Disse modsætninger kan ikke eksistere selvstændigt, og én kategori betragtes altid som bedre end den anden. Postkolonial teori peger på, hvordan disse modsætninger er konstrueret og er et udtryk for magtrelationer, da en kategori præsenteres som normen, og en som anderledes (Eriksson et al 2005: 18). Mann udtaler yderligere:

“Literally, they have the lowest access to running water, high famine rates, low literacy and education levels and are generally at the bottom of the globe when it comes to development. These issues stem from their roots as post-colonial nations naturally, through arbitrary borders that cause conflict, a lack of industry for professional labor and inappropriate funding designation by the recipients of foreign aid and MNC investment.” (Mann 2012: 2-3).

Citatet påpeger blandt andet, at basale behov såsom adgang til rent drikkevand, kan være begrænset og at mange ikke kan læse. Dette beskriver, at der i post koloniale lande er problemstillinger, der skal adresseres og jeg vil med denne undersøgelse se nærmere på det arbejde, MS som NGO, har taget initiativ til i Kibera, Kenya og Nakapiripirit, Uganda.

Jeg præsenterer i næste afsnit Danmarks historie som kolonimagt, da dette giver et indblik i den måde hvorpå Danmark forholdt sig til emnet om danske kolonier, da danske NGO’er nu ønsker at give empowerment til mennesker, der er bosat i tidligere kolonier.

⁴ Multi-national Corporations

DANSKE KOLONIER

Ifølge Brunbech, var det efter 2. verdenskrig noget forholdsvis nyt at skulle forholde sig til mennesker og lande, der befandt sig på den anden side af kloden, da han argumenterer for Danmarks begrænsede oversøiske kolonibesiddelse (Brunbech 2012).

Ifølge Professor Marianne Rostgaard og lektor Lotte Schou, blev Danmark, ligesom en række andre europæiske lande, i 1600-tallet kolonimagt. Danmark havde kolonier i Vestafrika og De vestindiske Øer, samt en koloni i Trankebar i Indien. Senest i 1721 blev Grønland en danske koloni og var det indtil 1953, hvor den blev til et dansk amt. Kolonierne i Vestafrika og Indien blev solgt til England i henholdsvis 1851 og 1845, som konsekvens af at tilhøre den tabende part i Napoleonskrigene, og Dansk Vestindien blev i 1916 solgt til USA (Rostgaard og Schou 2010: 9-13). Rostgaard og Schou udtaler, at der er, set ud fra en dansk synsvinkel *"ikke tradition for at opfatte de gamle danske tropekolonier som en del af vores historie. Myten om Danmark som det gode, altid velmenende lille land har været sejlivet"* (Rostgaard og Schou 2010: 10).

Citatet påpeger, at vi i Danmark ikke har set os selv som en kolonimagt. Jeg ser et paradoks i det, at Danmark usynliggør den kolonihistorie, der eksisterer, og igennem årtier har foretaget empowerment arbejde i tidligere koloniserede lande. Det er derfor interessant at se nærmere på det arbejde, MS i Danmark udfører i Kibera og Nakapiripirit, som netop har været underlagt kolonistyre, i forhold til den etiket der fremlægges i citatet omkring Danmark som det gode og velmenende land. Da MS benytter empowerment som metode, vil jeg i det næste præsentere baggrunden for empowerment.

EMPOWERMENTS OPRINDELSE

Begrebet *empowerment* kan spores tilbage til 1970'erne i Brasilien, hvor Professor i pædagogik Paulo Freire udviklede 'de undertryktes pædagogik'. Freire grundlagde hans pædagogiske tænkning efter at have arbejdet med fattige farmere i Brasilien, der er analfabeter. Han udviklede læringsmodeller til farmerne med et liberalt og revolutionerende sigte. Som konsekvens af denne bevidstgørende læring begyndte farmerne at stille krav omkring indflydelse, respekt og ligeværdighed. Dette medførte, at undervisningen blev forbudt, da det ikke stemte overens med magthavernes ideer (Freire 1973). Jeg præsenterer teori fra Freire i afsnittet 'de undertryktes pædagogik'.

Fra begyndelsen af 1980'erne og fremad begyndte empowerment begrebet at få fodfæste i USA, Canada og England. Her blev empowerment brugt i forbindelse med de sortes oprør mod racisme, frigørelsen af kvinder, sociale projekter i belastede områder og som metode i socialarbejde. Det blev også løbende mere udbredt som metode for udviklingsarbejde i udviklingslande. I dag bliver empowerment brugt i forskellige sammenhænge, så som udviklingsprogrammer i tredje verdenslande, organisationsudvikling og HR strategi (Stockmarr 2007: 53).

Termen og forståelsen af empowerment er forankret i feministisk teori, og tanken om empowerment foregår stadig primært inden for grænserne af kønsaspektet. Derfor er udviklingsprojekter, der er optaget af empowerment, ofte rettet mod kvinder (Luttrell et al. 2009). Dette kommer desuden til udtryk i det dokumentmateriale, der udgør min empiri for videre undersøgelse.

I Danmark har der hersket en debat om, hvordan empowerment skal forstås (Stockmarr 2007: 53). Professor John Andersen argumenterer for, at empowerment fortjener mere opmærksomhed som tilgang, f.eks. med arbejde i belastede områder og socialarbejde. Han anerkender dog, at der hersker forvirring omkring betydningen af empowerment (Stockmarr 2007: 53). Der er forskellige måder at beskæftige sig med empowerment på, afhængig af, fra hvis synspunkt det er betragtet. Jeg vil beskæftige mig med MS' fremstilling af empowerment og jeg vil i næste kapitel præsentere min metode, der ligger til grund for videre analyse.

KAPITEL 2: METODE

I dette kapitel introducerer jeg mit videnskabsteoretiske grundlag samt valg af metode.

Jeg benytter mig af analytisk induktion, som er en kombination af den induktive proces og den deduktive, da jeg tager udgangspunkt i data (Boolsen 2010: 208). Her arbejder jeg induktivt ved at undersøge, hvad data indeholder og hvad det viser, men jeg arbejder samtidig deduktivt, idet jeg leder efter bestemte forhold i teksten.

VIDENSKABSTEORETISKE GRUNDLAG

Min problemformulering placerer sig indenfor en socialkonstruktivistisk kontekst. Hermed menes, at der i specialet rettes et fokus på menneskets sociale relationer, hvor forskellige erkendelses processer skabes i en social interaktion. Ved at lægge fokus på relationerne, som finder sted via sproget, er sproget med til at skabe os selv og hinanden (Burr 2007: 8).

Udgangspunktet for socialkonstruktivismen er, at den sociale virkelighed ikke er inddelt i årsager og effekter. Årsags- og effekt-skemaets problematik er, at *"det ikke tager højde for forhold såsom refleksivitet, autonomi og agency, der anses for uomgængelige i den sociale virkelighed"* (Andersen, Esmark og Laustsen 2005: 10). Dette betyder, at handling og bevidsthed spiller en afgørende rolle (Andersen, Esmark og Laustsen 2005: 10). Dette er meget relevant for denne undersøgelse, da jeg netop ønsker at undersøge agency hos de lokale borgere, der indgår i MS' empowerment proces og hvilke handlinger og autonomi, der gør sig gældende hos befolkningen.

SOCIALKONSTRUKTIVISME I RELATION TIL JEROME BRUNER

Jeg gør brug af læringsteoretikeren Jerome Bruner og hans tilgang til socialkonstruktivisme. Bruner er interessant at inddrage, da han beskæftiger sig med fortællinger og er optaget af deltagelse og søgen efter mening i kulturen som drivkraft for menneskelig handlen. Dette er relevant, da analysen er baseret på historier fortalt af MS omkring brugen af empowerment og forståelsen heraf og derudover hvordan de lokale, der er involveret i processen, handler på baggrund af kulturelle og samfundsmæssige normer.

I 1970'erne tager Bruner hul på sin socialkonstruktivistiske opfattelse. Bruner udtaler:

"At insistere på at forklare alt ved "årsager" lukker os simpelthen ude fra ethvert forsøg på at forstå, hvordan mennesker fortolker de verdener, de lever i, og hvordan vi fortolker deres fortolkningshandlinger (Bruner 1999)" (Dupont 2007: 96).

Da jeg beskæftiger mig med, hvordan andre skal have evnen til at tilegne sig empowerment, pointerer Bruner i ovenstående citat, at det er væsentligt at forstå, hvordan de lokale borgere i henholdsvis Kibera og Nakapiripirit fortolker det samfund og den verden, de lever i og dernæst hvordan MS fortolker de lokales fortolkningshandlinger. Dette skal bidrage til en forståelse af de lokales handlinger eller mangel derpå.

Bruner udtaler, at bevidsthedsteori ikke er nok, men *"for at udlede en andens mentale tilstand kræves mere end en bevidsthedsteori: det kræver kulturteori (Bruner 1998)" (Dupont 2007: 96).*

Bruner understreger, at den menneskelige psyke er udviklet gennem kulturelle processer (Dupont 2007: 97). Ifølge Bruner er der grund til at opskrive det kulturelles betydning i de sociale konstruktioner. Mennesket er indlejret i kulturen og realiserer sine evner gennem kulturen. Derfor er det interessant at se på, ikke blot hvad folk gør, men også hvad de siger, at de gør og hvad de siger, fik dem til at gøre det. Dvs., at det er interessant at se på, hvordan folk siger, at deres verden ser ud (Dupont 2007: 99-100).

Viden er centralt hos Bruner, der mener, at viden dannes gennem dialog, forhandling, samarbejde og fællesskaber. Ydermere udvikles det normative grundlag i fællesskaber gennem kommunikation, som medfører, at ny erfaring og ny viden opstår. Bruner ser fællesskaber som læringsfællesskaber, hvor ny viden og nye færdigheder udvikles, og ifølge Bruner er det en naturlig del af menneskelige kulturer, at danne fællesskaber af gensidigt lærende (Dupont 2007: 98).

Bruner beskæftiger sig med hverdagslivet og med de bevidsthedsformer, der i den forbindelse udvikles (Dupont 2007: 94). Den enkelte persons hverdagsbevidstheder sorterer i forhold til virkeligheden, hvilket betyder, at hverdagsbevidstheden opererer som et sikkerhedsprincip, skubber dele af det forandringsmulige væk og opprioriterer det kendte. Dette betyder, at der kan opstå blokeringer af udviklinger og nye erfaringer (Dupont 2007: 95). Dog er det muligt at bryde med hverdagsbevidstheder, da det er muligt at åbne op for nye læreprocesser, etablere mulighed for social læring og *"rykkes på den horisont, som mennesker tidligere har levet i"* (Dupont 2007: 95). Dette har betydning for hvilke historier, vi fortæller om os selv.

Det er ifølge Bruner ikke en hændelse i sig selv, der er det centrale, men hvad denne hændelse betyder for de personer, der er involveret (Dupont 2007: 95).

METODE

I det følgende vil jeg gennemgå dokumentanalyse, som benyttes i dette speciale inden for undersøgelsesområdet narrativ metode, som gennemgås i de følgende afsnit.

DOKUMENTANALYSE

Specialet tager afsæt i dokumentanalyse for at undersøge empowerment processen, som MS har igangsat i Kibera og Nakapiripirit. Dokumentanalysen skal benyttes til at afdække processer, som udvikling i normer og praksisser, forandring i magtrelationer, samt forandring og stabilitet i den mening, som aktørerne tillægger politiske og sociale fænomener. Dette er processer, som er en del af det dokumentmateriale, der ligger til grund for analysen. Styrken ved denne form for analyse er, at den giver mig mulighed for at betragte *"en udvikling over en vis tidsperiode med henblik på at identificere stabilitet og forandring inden for et givet undersøgelsesområde"* (Lynggaard 2010: 137). Dette gør jeg på baggrund af dokumenterne udarbejdet af MS.

En styrke ved dokumentanalysen er, at dokumenterne er udarbejdet ude af sammenhæng med dette speciales sigte, og det vil sige, at dokumenternes indhold ikke er tilpasset i henhold til dette speciales konklusion. Dog er svagheden ved dette, at der ikke er skabt adgang til den interaktion, der eventuelt måtte forekomme mellem de forskellige aktører i perioden for undersøgelsen.

I den følgende tabel ses en præsentation af analysens dokumentmateriale, som af MS omtales som 'case studies'. Disse er desuden vedlagt som bilag:

Afsender	Type af dokument	År publiceret	Undersøgelsestidspunkt
MSActionAid Denmark	Rapport	April 2010	-
MS	Case study – Kenya	2009	10.-14. august 2009
MS	Case study – Uganda	2009	7.-14. september 2009

Dokumenterne vurderes i forhold til deres autenticitet, troværdighed, repræsentativitet og mening (Lynggaard 2010: 147). I forhold til autenticitet gøres her overvejelser om dokumenternes oprindelse og om afsenderen kan identificeres. Dokumenterne er udarbejdet af MS og kan derved identificeres. Dernæst vurderes dokumenterne i forhold til troværdighed, og her overvejes, hvorvidt der findes usikkerheder eller bias forbundet med dokumenterne.

”Hvis et sæt af dokumenter er forbundet med usikkerhed, betyder det, at det ikke umiddelbart kan konstateres, på hvilken måde valget af dokumenter påvirker analysens generelle konklusioner. Blot kan det konstateres, at dokumentmaterialet giver anledning til, at undersøgelsens konklusioner er forbundet med usikkerheder” (Lynggaard 2010: 148).

Citatet påpeger en usikkerhed, der gør sig gældende med de dokumenter, jeg benytter som empiri. Idet MS har foretaget undersøgelserne i Kibera og Nakapiripirit og dernæst udarbejdet dokumenterne, er der usikkerheder forbundet med analysens konklusion, hvor jeg ikke er i stand til at konstatere, hvorledes dokumenterne påvirker denne.

I forhold til repræsentativitet gøres der her overvejelser om, i hvilket omfang dokumenterne repræsenterer et typisk fænomen eller en uregelmæssighed. MS repræsenterer udviklingsarbejde med fokus på empowerment udført af NGO'er. Her er det vigtigt at være opmærksom på, at dokumenterne kan være ufuldkomne som en konsekvens af nødvendige og metodiske valg (Lynggaard 2010: 148) foretaget af MS, som for eksempel et fokus på en særlig tidsperiode og derved en afgrænsning, der er præsenteret i tabellen ovenfor.

MS inddrager i deres dokumenter fortællinger fra udvalgte lokale borgere, der deltager i MS' empowerment initiativer. Derfor tager jeg udgangspunkt i narratologi, som jeg præsenterer i det følgende afsnit.

NARRATIV TILGANG

Narratologi beskæftiger sig med fortællinger, og hvordan disse påvirker vores opfattelse (Czarniawska 2010: 239). Narratologi kan bruges som metode til at analysere de fortællinger, der fremgår af det benyttede dokumentmateriale, som jeg analyserer. Fortællingerne kan undersøges ved at genfortælle historierne, analysere dem og dekonstruere dem (Czarniawska 2010: 242). Narrativer indeholder begivenheder, der, ligesom dette speciales empiri, indgår i et afgrænset forløb. Disse forløb indeholder aktører. Derudover indebærer begrebet narrativer, at der er en relation – dvs. en fortæller og en lytter. At arbejde med narrativer kan give mulighed for en indsigt og viden i andres selvopfattelse, værdier og identitet (Clausen og Lauritzen 2011: 23-25).

En fortælling kan understøtte menneskers mulighed for at forhandle og genforhandle mening og ydermere *"tilskrive mening til nye hændelser sammen med andre mennesker"* (Dupont 2007: 102). Derfor kan en fortælling være en magtfuld kommunikationsform mellem mennesker (Dupont 2007: 103). En fortælling flytter perspektivet fra virkeligheden, da *"fortiden kan fremstilles på mange måder, alt efter hvilket syn vi lægger for dagen"* (Dupont 2007: 104). I dokumentmaterialet benyttet i denne opgave er jeg opmærksom på, at det MS syn der fremgår af dokumenterne og derved deres fremstilling af virkeligheden knyttet til empowerment processen.

Ifølge Bruner er det vigtigt at bemærke, at fortællinger er baseret på forventninger fra andre, og fra den kultur, de tilhører (Bruner 2004: 78). Hvad der i dette speciale er vigtigt at have fokus på er, at det at fortælle andre om sig selv, ifølge Bruner, er en kompleks opgave. Dette indebærer overvejelser om, hvordan man kan være ærlig over for sig selv, samtidig med at undgå at fornærme andre (Bruner 2004: 79). De lokale i Kibera og Nakapiripirit kan have haft sådanne overvejelser, når de er blevet interviewet. De lokale borgere i Kibera, er blevet tilbudt penge for at deltage i de workshops, der er styret af MS (MS(1) 2009: 11). Derfor kan historierne, der bliver fremført, være positive og påvirket af det faktum, at befolkningen får betaling af MS, da de ellers ville miste indtægt med at deltage i møderne.

Bruner hævder yderligere, at historier ofte omfatter et opgør med en forventet tilstand og dermed giver en løsning, der medbringer ny indsigt og anerkendelser (Bruner 2004: 32). Derfor er det centralt at identificere, hvem denne nye indsigt og perspektiv tilhører, og hvis formål den søger at opfylde.

KAPITEL 3: TEORI

Jeg opstiller i dette kapitel en teoretisk ramme for empowerment i Kibera, Kenya og Nakapiripirit, Uganda for at kunne udlede, hvilke parametre der gør sig gældende inden for opnåelsen af empowerment. Her vil jeg inddrage begreberne *capabilities* og *agency*, da disse lægger sig om af min valgte tilgang til *empowerment*, hvor jeg gør brug af Naila Kabeers forståelse. Hertil præsenteres Paulo Freire og hans teori om *de undertrykte pædagogik*, der skal danne baggrund for at analysere hvilken læring, der finder sted. Til sidst præsenteres Pierre Bourdieu og hans begrebsapparat omhandlende *felt*, *kapital* og *doxa* som en del af analysestrategien.

EMPOWERMENT – OPRINDELSE OG BRUG

Empowerment har været defineret på mange måder. Professor Sabina Alkire og Dr Solava Ibrahim har samlet 33 forskellige definitioner (Alkire og Ibrahim 2007). Med henvisning til disse definitioner kan empowerment omhandle, at folk kan tage kontrol over deres eget liv, mens andre taler om empowerment i forhold til social mobilisering, hvor fattige og socialt udstødte grupper af borgere skaber en stemme og efterspørger forandring. En anden gruppe af teoretikere tænker især på empowerment med hensyn til magtrelationer og dynamik (Alkire og Ibrahim 2007).

Begrebet empowerment er også tæt knyttet til andre begreber som medbestemmelse, selvtilid, beslutningstagning, evner, ressourcer og adgang, for at nævne et par stykker. Økonomen Amartya Sen peger på, at det afgørende kriterium for empowerment er *agency*. I forbindelse med Sens tanker om den menneskelige udvikling, udviklede han *Capability Approach*, der fokuserer på forbedring af menneskers liv og frihedsrettigheder (Sen 1998). Han hævder, at udviklingen bør være optaget af at udvide folks *capabilities* og støtte deres *agency*.

I 'Empowerment and Poverty Reduction: A Sourcebook' definerer Verdensbanken empowerment som: "*Empowerment refers broadly to the expansion of freedom of choice and action*" (World Bank 2002: 5).

Denne definition kan dække over vidt forskellige strategier og forandringsprojekter. En fællesnævner for empowerment formerne er det transformerende, der er essentielt for processen og derved også min undersøgelse.

Det er på makroniveau især politisk deltagelse, der er et vigtigt aspekt af empowerment. I Verdensbankens 'World Development Report 2012' omfatter dette blandt andet, at de lokale kan bevæge sig frit og har kontrol over ressourcer, samt at have frihed fra at blive udsat for fysisk, seksuel eller følelsesmæssig vold og at have en stemme i samfundet (WDR 2012: 150).

Professor Naila Kabeer fokuserer i hendes teori omhandlende empowerment på valg og magt forbundet hermed. Kabeers forståelse af magt defineres som *evnen* til at træffe valg (Kabeer 1999: 436). Magt og valg er forbundet med en forståelse af empowerment, som omhandler den proces, hvor de, der er blevet nægtet muligheden for at foretage strategiske valg i livet, kan erhverve sådan en mulighed (Kabeer 1999: 435).

Jeg vil i de følgende afsnit præsentere empowerment ud fra Sen og Kabeers begreber og disse vil danne grundlag for videre analyse.

EMPOWERMENT TILGANGEN

I dette afsnit præsenterer jeg de begreber, der er relevante for denne undersøgelse og anses som væsentlige for at en tilegnelse af empowerment finder sted hos de lokale borgere, der tager del i MS' empowerment proces.

AMARTYA SEN⁵

Amartya Sen (1933) er en indisk økonom. Han har undervist økonomi på flere forskellige universiteter i Indien og Storbritannien. Amartya Sen blev i 1998 tildelt Nobelprisen i økonomisk videnskab for sit bidrag til blandt andet velfærdsøkonomi og for sin interesse for samfundets fattigste medlemmer og deres problemer. Sen introducerede første gang begrebet *capability* i sin Tanner forelæsninger om *Equality of What?* (Sen 1979). I forhold til Sens tanker om den menneskelige udvikling udviklede han *the Capability Approach*, der fokuserer på forbedring af folks liv og frihedsrettigheder (Sen 1998).

⁵ Jeg benyttede mig af samme teori omhandlende Amartya Sen i 8. semesters projekt og der vil derfor være teori heri, der går igen.

NAILA KABEER

Naila Kabeer (1950) er professor i køn og udvikling på 'Gender Institute, London School of Economics and Political Science'. Hendes forskning inkluderer køn, fattigdom, social eksklusion, arbejdsmarkeder og livsgrundlag, social beskyttelse og medborgerskab. Hun har gennemført omfattende uddannelse og rådgivende arbejde med nationale og internationale ngo'er samt for en række internationale udviklingsorganisationer (Kabeer).

SENS BRUG AF FUNCTIONINGS OG CAPABILITIES

Jeg har valgt *Capabilities approach* som repræsentation af en alternativ kombination af ting, som en person er i stand til at gøre eller være. Den fremgangsmåde er relevant, fordi den er evaluerende. Capability tilgangen omhandler menneskers *capabilities*⁶ og faktiske evne til at opnå forskellige *functionings*⁷ ('beings and doings') som en del af deres levevis. Ifølge Sen er politisk frihed og borgerlige frihedsrettigheder de mest grundlæggende. De er vigtige i sig selv, og uden dem nægtes mennesker mulighed for at deltage i vigtige beslutninger om offentlige anliggender og er berøvet vigtige frihedsrettigheder til at styre deres liv (Sen 1999: 16).

Sen hævder, at den vigtigste ting at overveje, når trivsel skal evalueres, er at reflektere over, hvad folk rent faktisk er i stand til at være og gøre. Fokus for capability tilgangen er på livskvalitet, som et menneske er i stand til at opnå (Wells). Livskvaliteten analyseres derved med de introducerede begreber *functionings* og *capability*. Et eksempel på *functionings* er, at kunne deltage i debatter. For at have muligheden for dette, er *capabilities* nødvendigt i form af muligheden, der ikke kun eksisterer formelt eller lovligt, men også er effektivt til rådighed for det enkelte menneske.

Først og fremmest tilhører capability den individuelle person (Nussbaum 2011: 35). Målet for tilgangen er at producere capabilities til hver enkelt person og på grund af det, må nationer promovere forskellige capabilities til individet i stedet for at se en gruppe mennesker, såsom en familie, som en homogen enhed (Nussbaum 2011: 35). Dette er i overensstemmelse med Oakleys fremstilling af en udviklingsindsats fremlagt i indledningen.

⁶ Muligheden for at vælge.

⁷ En faktisk realisering af en eller flere capabilities.

Fra Sens synspunkt, skal fokus for at evaluere, hvor godt mennesker har det, ses på deres capabilities til at leve et liv, der har grund til at blive værdsat. For at starte evalueringen omhandlende hvordan folk klarer sig i form af capabilities, er det vigtigt at afgøre, hvilke functionings, der har betydning for det gode liv. Sen foreslår, at en undergruppe af signifikant vigtige capabilities relateret til basale behov kan være relativt let at identificere og blive enige om som vitale moralske og politiske prioriteringer (Wells). Disse såkaldte *basic capabilities* kan være uddannelse, ernæring, sundhed og husly.

Basic capabilities adresserer det, der tæller som værende uhyrligt berøvet. Basic capabilities kan være nyttige, især ved vurderingen af omfanget og arten af fattigdom i udviklingslandene. En anden metode er at evaluere capabilities vedrørende identifikation af sættet af værdifulde functionings, som mennesker har reel adgang til (Wells).

Capability Approach vil jeg benytte som en analytisk tilgang til, hvad der går godt eller dårligt i de personers liv, som fremgår af min empiri. Dette vil jeg bruge til at analysere mangler eller succeser i forhold til MS empowerment initiativer.

Ifølge Sen kan tilgangen også bruges til at undersøge underliggende faktorer i forholdet mellem mennesker såsom forskelle i sociale forhold og forskelle i relationelle perspektiver (Sen 1999: 70-71).

AGENCY

I forhold til at være i stand til at hjælpe sig selv, taler Sen om *agency* aspektet hos den individuelle. En agent er:

“Someone who acts and brings about change, and whose achievements can be judged in terms of her own values and objectives (...) This work is particularly concerned with the agency role of the individual as a member of the public and as a participant in economic, social and political actions” (Sen 1999: 19).

Det Sen pointerer i citatet er, at en agent er med til at skabe forandring, der er baseret på egne værdier. Sen benytter termen *agency frihed*, som er relateret til en persons agency. Agency frihed refererer til:

“What the person is free to do and achieve in pursuit of whatever goals or values he or she regards as important. A person’s agency aspect cannot be understood without taking note of his or her aims, objectives, allegiances, obligations, and – in a broad sense – the person’s conception of the good” (Sen 1984: 203).

Hvor agency aspektet er friheden til at opnå noget specielt, påpeger Sen i ovenstående citat, at agency frihed er mere generel og friheden til at opnå, hvad end en person, som en ansvarlig agent, ønsker at opnå.

Sens begreb om capabilities refererer til potentialet, som mennesker har for at leve det liv, de ønsker – dette udgør en samlet betegnelse for begreberne ressourcer og agency hos Kabeer. Som nævnt benytter Sen begrebet functionings i forlængelse af capabilities.

Kabeer understreger dog, at der er en brist i at opnå *gøren og væren* ('beings and doings'), herunder dovenhed, inkompetence eller individuelle prioriteter eller præferencer, hvor spørgsmålet om magt ikke er relevant. Det er kun, når manglende opfyldelse af sine mål afspejler nogle dybtliggende begrænsninger på evnen til at vælge, at det kan tages som et udtryk for 'disempowerment' (Kabeer 1999: 438). Dette fører til at præsentere Kabeers forståelse af empowerment i det følgende.

KABEERS FORSTÅELSE AF EMPOWERMENT

Empowerment kræver, ifølge Kabeer, en forandringsproces; en ændring, der indebærer et skift fra at blive 'disempowered' – at være nægtet evnen for at foretage strategiske valg i livet – til at være 'empowered' – at have erhvervet evnen til at træffe strategiske valg i livet (Kabeer 1999: 437).

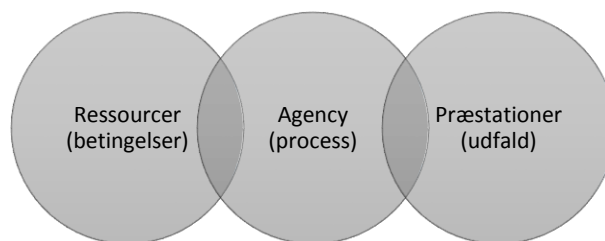
VALG

Valg indebærer muligheden for alternativer og Kabeer hævder, at magt er evnen til at træffe valg. Men det er ikke alle former for valg, der er tegn på magt eller myndiggørelse. Til tider træffer folk valg, som ikke er til deres fordel, og med dette foreslår Kabeer, at det tyder på, at de pågældende personer har internaliseret deres sociale status som personer af mindre værdi og derved har undermineret deres eget velbefindende. Magt afspejles ikke i forbindelse med udøvelsen af valg, men snarere i typen af valg, f.eks. et valg som samtykke i stedet for tvang (Kabeer 1999: 437). For at begrebsliggøre disse normer og traditioner, der er taget for givet, trækker Kabeer på Bourdieus idé om *doxa*. Doxa (uddybes senere) beskriver traditioner og tro i et samfund, der eksisterer ud over diskurs. For at flytte disse normer til en diskursiv niveau, er der behov for en kritisk bevidsthed. Denne bevidsthed kan kun ske, når der bliver sat spørgsmålstejn ved den nuværende doxa af konkurrerende måder at gøre tingene på, så vilkårlighed for, hvad der var fornuft, er afsløret. At bringe alternativer til det diskursive niveau giver folk mulighed for at forestille sig andre valg (Kabeer 1999: 441). Således betyder doxa, at folk er nødt

til at sætte spørgsmålstegn ved normer, traditioner og overbevisninger eller de usynlige sociale kontrakter i samfundet for at være i stand til at træffe frie valg.

Kabeer skelner i sin forståelse af valg mellem første og anden ordens valg. Første ordens valg er strategiske valg i livet, som er afgørende for, at folk kan leve det liv, de ønsker (Kabeer 1999: 437). Anden ordens valg har mindre konsekvens for folks liv, dvs. de ikke ændrer den enkeltes situation så meget som de strategiske valg i livet. Anden ordens valg kan være vigtige for kvaliteten af en persons liv, men ikke definere det (Kabeer 1999: 437). Da empowerment medfører en forandring, er empowerment optaget af at muliggøre, at folk kan foretage strategiske valg i livet, som de ikke var i stand til at gøre før.

Ifølge Kabeer er det at have evnen eller kapacitet til at foretage strategiske valg i livet afhængig af tre indbyrdes forbundne dimensioner, nemlig: *ressourcer*, *agency* og *præstationer* ('achievements'), hvis indbyrdes interaktioner bestemmer mulighederne for ændringer i livet for den 'disempowered' (Kabeer 1999: 437).

RESSOURCER

Ressourcer refererer til materielle, sociale og menneskelige ressourcer. Materielle ressourcer omfatter økonomiske ressourcer, jord, bolig, udstyr og andre produktive midler. Menneskelige ressourcer kan defineres som, i det omfang at det refererer til menneskelig kapital, de færdigheder, viden, uddannelse og fysisk arbejdskraft, der udgør individuel menneskelig produktivitet. Menneskelige ressourcer omfatter desuden mindre håndgribelige aspekter, såsom evnen til at reflektere, analysere og forestille sig. Sociale ressourcer refererer til de relationer og netværk, som en person tilhører, samt krav og forpligtelser inden for disse (Kabeer 2008). Disse ressourcer kan erhverves gennem sociale relationer i forskellige institutioner i samfundet, såsom familie og samfund (Kabeer 1999: 437)

AGENCY

I Kabeers empowerment ramme er *agency* defineret som processen til at definere ens egne mål og handle på måder til at opnå disse mål (Kabeer 1999: 438). I relation til agency, kan magt have en positiv konnotation, da det refererer til *magten til*, dvs. folks færdigheder/kapacitet til at forfølge egne mål. Når agency er forbundet med aktioner, der ikke kan observeres, men i stedet er forbundet med de meninger, det individuelle menneske tilskriver deres aktiviteter, så omhandler agency den indre magt - den enkeltes følelse af agency. Dog kan agency også have en negativ betydning i forbindelse med magt, da agency kan tage form af overenskomstforhandlinger, forhandling, bedrag og manipulation. I den forstand betyder agency, at have magten over andre aktører og deres agency hovedsageligt ved tvang (Kabeer 1999: 438).

Kabeer understreger også, at magt er relateret til manglende handling (Kabeer 2008: 20). Således er agency ikke kun optaget af handling, men også manglende udførelse af egne valg.

Da fraværet af handling og en stemme er lige vigtige, operationaliserer agency begrebet valg, fordi agency ikke blot omfatter folks adfærd relateret til det faktiske valg, men også de motivationer, betydninger, færdigheder og formål folk bringer til sine handlinger (Kabeer 2008: 20). Opmærksomhed på disse faktorer kan hjælpe mig i min analyse til en forståelse af fravær eller fiasko ved handling og om dette fravær/fiasko til at handle afspejler et valg (f.eks. samtykke) eller mangel på alternativer. Agency kan således antage forskellige former og kan begrænset af magtrelationer og samfundsmæssige regler.

PRÆSTATIONER

Præstationer vedrører konkrete udfald af valg - niveauet af ressourcer og agency. I denne henseende bør fokus, ifølge Kabeer, ikke være på forskelle i valg, men snarere på de mulige uligheder i folks evne til at træffe valg, dvs. ressourcer og agency (Kabeer 1999: 439). Præstationer kan påvirke folks følelse af agency og nuværende præstationer danner grundlag for, hvordan fremtidig agency anvendes (Kabeer 2008). Kabeer erkender, at der er en forskel mellem, hvad folk ønsker at opnå, og hvad de rent faktisk opnår. Ikke at nå et mål kan være demoraliserende, men viljen til at nå et mål (som for eksempel at udfordre magt og kæmpe for sine rettigheder) kan anerkendes som en præstation i sig selv, da det kan have utilsigtede konsekvenser, som kan danne grundlag for fremtidige ændringer uanset udfaldet (Kabeer 2008).

SAMMENFATNING: EMPOWERMENT TILGANGEN

Ifølge Sens *Capability Approach* er evnen til at realisere ting, man værdsætter at være (being) eller gøre (doing) afhængig af, om personen har frihed til at træffe et valg (*capabilities*). Ved at indføre begrebet agency, tilfører Sen perspektivet om, hvorvidt en person har været aktiv i at opnå øget personlige capabilities og functionings, eller om forøgelsen er skabt på grund af andres handlinger. Endvidere er agency forbundet med tilfælde, hvor man indser sine egne mål, selvom målene er relateret til andres trivsel og kan påvirke ens egen trivsel negativt.

Sens begreb om agency er indarbejdet i Kabeer forståelse af agency, der relaterer den til empowerment med, at en person skal være en væsentlig aktør i processen med at erhverve evnen til at træffe strategiske valg i livet - at opnå empowerment. I Kabeers forståelse er agency, i kombination med ressourcer og præstationer det, der bestemmer en persons evne til at foretage ændringer i sit eget liv. For Kabeers empowerment ramme er evnen til at udøve valg centralt for begrebet magt i empowerment processen.

Magt kan tage form af enten magt over, magt til, magt med og magt indefra. Med *magt over*, er magt en kontrol over andre, og i forhold til empowerment er fokus på udviklingen i ressourcer og en persons evne til at udfordre begrænsninger. Magt kan også være produktiv og i form af empowerment beskæftige sig med øget individuel kapacitet og adgang - *magt til*. Når enkeltpersoner går sammen, *magten med*, kan de i fællesskab udfordre samfundsmæssige forudsætninger. Når en person vinder selvrespekt og selvaccept, kan den enkelte opnå øget bevidsthed og vilje til forandring, som igen kan føre til empowerment. Denne type af magt kan forstås som *magt indefra*.

Jeg gør brug af begge tilgange i relation til empowerment, da de overlapper hinanden, og begreberne, der anvendes af forfatterne, har mange ligheder. Formålet med at bruge Sens *Capability Approach* er, at den beskriver de grundlæggende begreber til at analysere situationen for de lokale borgere, der deltager i empowerment processen i forhold til deres capabilities - hvad de er i stand til at gøre i overensstemmelse med, hvad de værdsætter at gøre og være (doings and beings). Kabeer placerer disse begreber i empowerment teori og diskuterer dem i forhold til, hvordan folk kan erhverve evnen og derved blive agenter, der kan ændre den tilstand af disempowerment, de befinder sig i. Endvidere hævder Kabeer, at samfundsmæssige normer og strukturer - doxa - påvirker menneskers valg. Derfor ser jeg det som vigtigt, at undersøge de normer der gør sig gældende i Kibera og Nakapiripirit og undersøge, om de lokale borgeres deltagelse i MS' empowerment initiativer kan føre til yderligere valgmuligheder for det enkelte menneske.

Jeg præsenterer i næste afsnit den forståelse af empowerment jeg har på baggrund af Kabeer og Sens begreber. I forlængelse af dette, præsenterer jeg MS' forståelse og brug af empowerment.

MIN FORSTÅELSE OG BRUG AF EMPOWERMENT

Jeg læner mig hovedsageligt op ad Kabeers forståelse af empowerment, men inddrager desuden vinkler fra Sen. Mit fokus i analysen er baseret på Kabeers teori der beskriver, at de mennesker, der tager del i empowerment processen, selv skal tage ejerskab over deres egen empowerment proces. Dette er for mig en vigtig pointe, da de involverede personer ikke skal være underlagt et dominansforhold, men derimod styrkes til at erhverve evnen til at opnå empowerment. Der skal erhverves en kritisk bevidsthed hos de person, der skal opnå empowerment. Denne bevidsthed kan ifølge Kabeer kun ske, når der bliver sat spørgsmålstejn ved den nuværende doxa. Herved forstås at de lokale borgere sætter spørgsmålstejn ved normer, traditioner og overbevisninger i samfundet for at være i stand til at træffe frie valg.

Min forståelse af empowerment er baseret på, at en person skal være en væsentlig aktør i processen med at erhverve evnen til at træffe strategiske valg i livet - at opnå empowerment. Kabeer præsenterer forskellige former for magt, hvor mit fokus bliver menneskers mulighed for at udøve *magten til*. Evnen til at udøve valg er derved centralt for begrebet magt i empowerment-processen.

Sen argumenterer i relation til agency for, at en agent er en, der handler og skaber forandring og hvis præstationer kan bedømmes ud fra vedkommendes egne værdier. Derudover omhandler det, hvad en person er fri til at gøre og opnå, for at forfølge mål og værdier, den enkelte person oplever som vigtige.

En vigtig pointe jeg identificerer i tilegnelsen af empowerment er, at de 'disempowered' skal udvikle ressourcer til at foretage valg. Disse valg skal mennesker have mulighed for at handle på. Hvis der er hindringer for at opnå functionings, vil en handling eventuelt ikke finde sted og derved ikke forekomme en forandring, som er et afgørende element i empowerment. På baggrund af ovenstående er min forståelse af empowerment og hvordan dette opnås:

"At en person er en væsentlig aktør i processen med at erhverve evnen til at træffe strategiske valg i livet på baggrund af værdier, den enkelte person oplever som vigtige. Dette skal bidrage til menneskers mulighed for magten til og de strategiske valg skal føre til handling baseret på kritisk bevidsthed, der vil bidrage til en ændring i eksisterende normer og en ændring af doxa, der vil føre til den nødvendige forandring".

I min definition af empowerment er læring ikke tænkt med og jeg vil derfor supplere min definition af empowerment med en læringsforståelse. På baggrund af, at Kabeer pointerer, at empowerment skal omhandle en kritisk bevidsthed hos de involverede mennesker, inddrager jeg Paulo Freire og hans teori om 'de undertrykkes pædagogik'. Freires teori omhandler at skabe en bevidsthed omkring de magtforhold, der gør sig gældende i de givne samfund og som undertrykker de personer, der er 'disempowered'.

Før Freires teori introduceres vil jeg præsentere MS' forståelse af empowerment, der ligger til grund for de to dokumenter, jeg benytter i min analyse.

MSACTIONAIDS EMPOWERMENT TILGANG

MS er en del af den internationale sammenslutning kaldet ActionAid og har derved dannet MSActionAid, der har udarbejdet et dokument omhandlende den empowerment tilgang, der ligger til grund for det arbejde, MS udfører i Kibera og Nakapiripirit. Dette afsnit har formålet at bevare underspørgsmålet: *Hvilken forståelse har MS af empowerment og hvilke initiativer indebærer deres empowerment proces?*

Den empowerment tilgang, som beskrives nedenfor, er set fra MS' synspunkt og er derfor deres perspektiv.

MS benytter politisk empowerment i deres udviklingsarbejde i Kibera og Nakapiripirit. MS lægger særlig vægt på den "politiske" del af deres empowerment tilgang og definerer deres forståelse af empowerment som:

"The capacity of people to reflect on their situation and to make decisions about the issues that affect their lives; to be aware of their rights, responsibilities and the potential they have for influencing the enactment and enforcement of policies and laws to guarantee their rights and responsibilities. This should enable people to hold duty bearers to account. Therefore, it focuses on power relations and how citizens deal with the different facets in which power presents itself" (MSActionAid 2010: 5).

Fokus på det politiske henviser til et fokus på magtrelationer og politiske kulturer i samfundet. Den politiske empowerment vedrører relationer og kulturer, hvor visse grupper er marginaliserede fra at tage beslutninger eller diskrimineres mod f.eks. adgang til politiske rettigheder samt offentlige tjenester og ressourcer (MSActionAid 2010: 5).

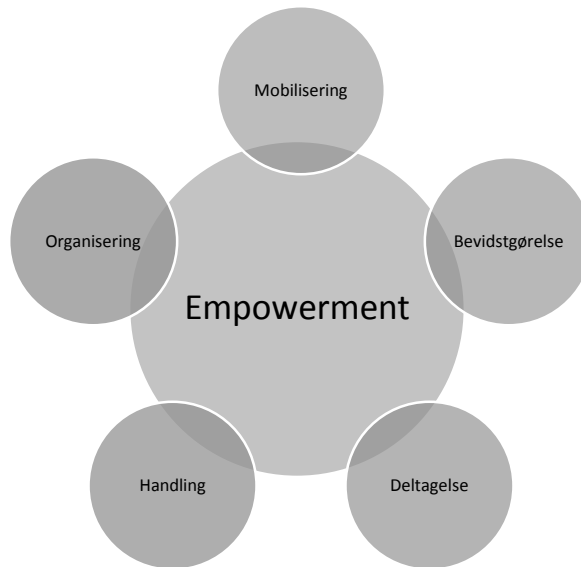
Kabeer redegør på samme måde som MS for, at de lokale, der deltager i en empowerment proces skal have evnen til at handle på de capabilities, de tilegner sig. MS har et fokus på magtrelationer, men definerer ikke brugen af magt, som Kabeer opdeler i forskellige formål.

Ifølge MS er det vigtigt at vide, at barrierer ikke kun omhandler en manglende vilje hos magthavere til at lytte og handle på vegne af borgerne, men barrierer er også ofte integreret i samfundet. Den politiske indflydelse skal bidrage til at ændre den selvopfattelse hos både magthavere og marginaliserede mennesker (MSActionAid 2010: 8). MS understreger, at det er vigtigt at være opmærksom på magtrelationen mellem facilitator og de mennesker, der skal gøre brug af empowerment, samt den magt, de indfødte kan opfatte, at facilitatoren råder over (MSActionAid 2010: 9).

MS skriver, at folk inden for samme lokalitet har forskellige holdninger, synspunkter og varierende capabilities, og det er vigtigt ikke at antage, at en lokal befolkning deler en kollektiv identitet (MSActionAid 2010: 9). Dette er i overensstemmelse med Sens capabilities approach, som lægger vægt på, at capabilities er individuelle. Dette vil være et punkt, der vil blive undersøgt i analysen, da det virker usandsynligt, at det er muligt for MS at håndtere individuelle identiteter frem for en kollektiv, da MS benytter en specifik strategi til deres empowerment proces. I dokumenterne omhandlende empowerment processerne i Kibera og Nakapiripirit beskriver MS fem forskellige elementer til at nærme sig den politiske indflydelse, som er:

“...mobilization of people to form groups; awareness raising about rights and how people can analyze and influence the situation they are in; ways to actively participate in decision-making; strengthen the internal organization of citizen groups and tools and methods for action” (MSActionAid 2010: 9).

Disse fem elementer bør føre til refleksion og læring hos de lokale borgere, der deltager i empowerment processen (MSActionAid 2010: 10). Dette er illustreret i nedenstående figur:

De to dokumenter, der ligger til grund for analysen, er derved opdelt i afsnit omhandlende de punkter, som MS har opstillet for deres empowerment proces. Jeg vil i min artikel adressere om MS i deres empowerment proces i Kibera og Nakapiripirit lever op til deres egen forståelse af empowerment.

DE UNDERTRYKTES PÆDAGOGIK

Til at belyse læring i analysen benytter jeg 'de undertryktes pædagogik' udviklet af den tidligere brasilianske Professor i pædagogik, Paulo Freire (1921-1997). Han er blevet kendt som "*den tredje verdens pædagog*" (Freire 2012: 255). Hans teori er relevant, da Freire var optaget af, hvordan det er muligt for undertrykte, der befinder sig i en afmagtsposition, at ændre deres situation således, at en eller flere undertrykte kan deltage som aktive borgere i det samfund, de er en del af.

Ifølge Freire omhandler hans pædagogik "*en bevidstgørelse om de samfundsmæssige magtforhold, der undertrykker de fattige*" (Freire 2012: 255). Derudover formulere Freire sin pædagogik som:

"...a pedagogy which must be forged with, not for, the oppressed (whether individuals or peoples) in the incessant struggle to regain their humanity. This pedagogy makes oppression and its causes objects of reflection by the oppressed, and from that reflection will come their necessary engagement in the struggle for their liberation" (Freire 2005: 48).

Hvad Freire argumenterer for er, at frihed bør være målet for en pædagogisk proces, omhandlende undertrykte personer. Det understreges, at pædagogikken skal skabes med, ikke for, de undertrykte. For at de undertrykte skal være i stand til at kæmpe for deres frigørelse, skal de, ifølge Freire, erkende

undertrykkelsens virkelighed som en situation, der kan ændres og ikke som en lukket verden. Denne indsigt skal kombineres med en motiverende kraft i den frigørende handling (Freire 2012: 256). Det er, ifølge Freire, først når de undertrykte (de lokale borgere) kan gennemskue undertrykkeren og når de deltager i kampen for frigørelse, at de begynder at tro på sig selv. Denne opdagelse har til formål at medføre handling (Freire 2012: 257). Ligesom Sen og Kabeer, understreger Freire, at der skal finde handling sted og at en opdagelse af undertrykkeren ikke kun er en indsigt (Freire 2012: 257).

Freire gør rede for, at for at muliggøre, at de undertrykte frigøres, skal der skelnes mellem systematisk undervisning, som *"kun kan ændres gennem politisk magt"* (Freire 2012: 257) og undervisningsprojekter, som skal gennemføres med de undertrykte (Freire 2012: 257). Det vigtige er, at de undertrykte (de lokale borgere) inddrages i empowerment processen og derved er en del af det.

Ved at introducere 'de undertryktes pædagogik' etablerede Freire en kritik af den herskende lærer-elev undervisningsmodel, som Freire definerer som sparekasseundervisning. I denne model ses viden som en gave, som bliver givet af dem, der opfatter sig selv som informeret og oplyst til dem, der er betragtet som uvidende. Freires tilgang er baseret på det modsatte af sparekasseundervisning. 'De undertryktes pædagogik' søger i stedet at erstatte lærer-elev relationen med dialog, hvor det er muligt at samarbejde om fælles anerkendende anliggender. Freire pointerer:

"The teacher is no longer merely the-one-who-teaches, but one who is himself taught in dialogue with the students, who in turn while being taught also teach. They become jointly responsible for a process in which all grow. In this process, arguments based on "authority" are no longer valid; in order to function, authority must be on the side of freedom, not against it. Here, no one teaches another, nor is anyone self-taught. People teach each other, mediated by the world, by the cognizable objects which in banking education are "owned" by the teacher" (Freire 2005: 80).

Freire giver i citatet udtryk for, at både MS og de lokale borgere har ansvaret for empowerment processen og at alle underviser hinanden, men også at ingen er selvlærd. Freire beskriver sparekasseundervisning, hvor *"viden en gave skænket af dem, der betragter sig selv som vidende, til dem, der betragtes som uvidende"* (Freire 2012: 259).

Freire argumenterer i citatet for, at der er et dominansforhold, der gør sig gældende i undervisningssituationen mellem en vidende og en uvidende. Jeg vil i det følgende afsnit introducere en forenklet udgave af Bourdieus begreber om *kapital, felt* og *doxa*, da disse begreber vil blive brugt til at tegne et billede af det felt empowerment processen udspiller sig i med formålet at klarlægge de magter, der gør sig gældende og de kapitaler, der er på spil.

BOURDIEU'S PRAKSISTEORI

Pierre Bourdieu (1930-2002) var fransk sociolog. Det gennemgående tema hos Pierre Bourdieu er dominans, herunder over- eller underdominans. Han har udarbejdet analyser omhandlende hvordan klasseforskel opretholdes og reproduceres i det moderne samfund, selvom der hersker forestillinger om lighed (Prieur 2006: 23). Bourdieus praksisteori er tænkt som en anvendelsesorienteret ramme i analysen, for at belyse de felter, der fremgår fra MS' dokumenter. Jeg vil i det følgende give en forenklet præsentation af de centrale begreber, jeg benytter i min dokumentanalyse.

KAPITALER

Bourdieu belyser forskellige kapitaler, der inddeler mennesker, alt efter hvilke kapitaler det enkelte menneske besidder. Bourdieu har opstillet fire kapitalbegreber: økonomisk, social, kulturel og symbolsk kapital. Disse kan alle forbindes med en magt.

Økonomisk kapital kan, ifølge Bourdieu, lede til magt, fordi denne kapital har en symbolsk værdi, der legitimerer, at denne kapital er associeret med magt. Kulturel kapital betyder, at besidde en viden, som f.eks. kan omhandle politik. Denne kapital er brugbar for at kunne begå sig i samfundets magtfelt og er et vigtigt element i de dominerende klassers kamp for at kunne opretholde en bestemt position og dermed kan udgøre en magt, der er bestemt af adgangen til uddannelse (Järvinen 2005: 350).

Den sociale kapital indebærer antallet af sociale bekendtskaber og netværk og kan give det individuelle menneske forskellige fordele og derved udgøre en magt. Man kan besidde både høj kulturel og økonomisk kapital, men med en lav social kapital, kan det i sidste ende ske, at disse ikke kommer til sin ret (Järvinen 2005: 351). Den symbolske kapital ses som summer af de ovenstående kapitalbegreber og besidder en magt, der er bestemt i forhold til mængden af anerkendelse. Derved tillægges magten de personer, der har en høj samlet kapital. Derved udgør den symbolske kapital et magtforhold mellem de forskellige aktører. Dette magtforhold vil være i konstant forandring og påvirkes af det felt, hvori magtkampene finder sted (Järvinen 2005: 352).

FELT

Ifølge Bourdieu kan et samfund ikke betragtes som en enhed, men derimod bestående af en mindre sociale felter, der kan påvirke og gribe ind i hinanden. Disse felter har opnået en relativ autonomi i forhold til andre felter (Järvinen 2005: 363). Et felt udgør et netværk af relationer mellem forskellige

positioner, hvor der altid er en kamp om indtagelsen af forskellige magtpositioner, dette gælder både indenfor feltet, men også i forhold til andre felter. Bourdieu beskriver, at hvert felt skal opfattes som forskelligt fra andre felter, med hver sit regelsæt, interesser og værdier (Järvinen 2005: 358). I de magtkampe, der foregår i feltet, gøres der op med, hvilke kapitaler, der betragtes som legitime (Järvinen 2005: 360). Feltet er derfor i høj grad bestemmende for, hvilke kapitaler der er legitime. Individer vil indtage forskellige positioner i feltet afhængig af deres relative mængde af kapital. I et specifikt felt opstår et specifikt inkorporeret regelsæt kaldet *doxa*. Begrebet doxa gennemgås i det næste afsnit.

DOXA

Alle felter har sine specifikke doxa, sine egne regler for, hvad er ret, uret, normalt og unormalt. Det som vil være det mest 'selvfølgelige' vil betragtes som naturligt og er ikke noget, der behøver at blive diskuteret i feltet. De spilleregler, der er i feltets doxa, består af et sæt ikke bevidstgjorte, før reflektive, til dels kropstilgjorte adfærdsregler, som er i feltet (Järvinen 2005: 364). De etablerede, der allerede besidder de legitime kapitalformer på feltet, vil forsøge at stoppe en udvikling, således at deres kapital vil forblive eksisterende. De udefrakommende aktører har derimod en interesse i at forsøge at etablere nye tiltag – dette medfører kampe på feltet, der bidrager til en dynamik (Järvinen 2005: 364-365). Feltets doxa kan påvirkes og forandres, men dette må accepteres af feltets aktører.

KAPITEL 4: PRÆSENTATION AF EMPIRI

I dette kapitel introducerer jeg Kibera i Kenya og Nakapiripirit i Uganda, hvor MS praktiserer deres empowerment proces. Jeg giver et kort indblik i deres historie, politiske historie og økonomi, der har haft betydning for udviklingen i landene og derved de vilkår, som den lokale befolkning er underlagt. De to dokumenter, jeg benytter, er case studies udarbejdet af MS til dokumentation af politisk empowerment initiativer, der er udført af MS gennem partnerskab med lokale organisationer. Derefter bliver MS præsenteret, da de har udført og udarbejdet den empiri, jeg benytter.

KENYA

Kenya blev i 1895 en britisk protektorat og en koloni i 1920. Bosætterne var tilladt en stemme i regeringen, men Kenyanerne blev forbudt direkte politisk deltagelse indtil 1944, hvor et par udvalgte afrikanske repræsentanter fik lov til at sidde i den lovgivende forsamling.

Kenya blev selvstændigt den 12. december 1963 og Jomo Kenyatta, en etnisk Kikuyu og leder af 'Kenyas African National Union' (KANU), blev Kenyas første præsident. I december 2007 blev der afholdt valg i Kenya og det viste sig, at være det mest smertefulde med 1.300 mennesker dræbt, og en anslået 600.000 fordrevne (Udenrigsministeriet(1)).

Kenyas økonomi har været inkonsekvent, siden dets uafhængighed i 1963. I løbet af de første år efter uafhængigheden, opnåede landet høj økonomisk vækst på 6%, hvilket faldt til under 4% i de følgende årtier. I 1990'erne oplevede Kenyas BNP stor uoverensstemmelse, der spænder mellem negative tal til 4%. Efter årtusindskiftet begyndte Kenya at producere højere og højere vækstrater, der toppede i 2007 med 7%. Volden der var udfaldet af ovenstående valg, kombineret med virkningerne af den globale finansielle krise på indbetaling og eksporten, reducerede BNP-væksten til 1,7% i 2008, men økonomien var forbedret i 2010-11 ved at vise vækstrater højere end 5% og økonomiske udsigter for Kenya for de kommende år var fortsat gunstige. Hvis den positive udvikling fortsætter, forventes Kenya at være det første østafrikanske land, der rykker fra en lav indkomst status til mellemindkomstlande status (Udenrigsministeriet(2)).

UGANDA

Protestantiske missionærer rykkede ind i Uganda i 1877, efterfulgt af katolske missionærer i 1879. England placeret området under chartret af den britiske Østafrika selskab i 1888, og regerede det som et protektorat fra 1894. Da flere andre områder var integrerede, tog den sidste protektorat, kaldet Uganda, form i 1914. Uganda blev en selvstændig nation i 1962, med Edward Muteesa II, kongen af Buganda, som præsident og øverstkommanderende for de væbnede styrker, og Milton Obote som premierminister. I 1966 væltede Obote forfatningen og erklærede sig præsident, der medførte en æra med kup, der varede indtil midten af 1980'erne (Udenrigsministeriet(3)).

Den ugandiske Forfatningen fra 1995 giver et solidt grundlag for at sikre god regeringsførelse, og det er almindeligt anerkendt, at Uganda har etableret institutioner, politikker og juridiske rammer nødvendige for demokratisk regeringsførelse. I 2006 blev landets første flerparti valg i over 25 år organiseret. Parlamentsvalget i 2011 viste nogle forbedringer i forhold de tidligere valg i 2006, på trods af at blive skæmt af administrative og logistiske fiaskoer og ulige konkurrencevilkår mellem de konkurrerende kandidater og politiske partier (Udenrigsministeriet(4)).

Uganda har vist bemærkelsesværdig økonomisk vækst siden 1990'erne. Et fald i den årlige vækstrate i 2010 kan blandt andet tilskrives energikrisen, de stigende oliepriser, infrastrukturelle flaskehalse, skuffende høst grund tørke, og vanskeligheder i de europæiske og amerikanske økonomier, der tjener som vigtige markeder for Ugandas eksport. Uganda har en af de højeste forekomster af befolkningstilvækst i Afrika, der anslås til 3,2 procent og dette medfører, at Uganda er et lav indkomst land. Uganda stræber efter at skifte til et konkurrencedygtigt middelindkomst land inden for 30 år. For at opnå dette, har landet brug for at realisere en reduktion i befolkningstilvækst; massiv infrastruktur udvikling; diversificering af det økonomiske grundlag; styrket regional samhandel; og korrekt udnyttelse og forvaltning af den voksende olie sektor (Udenrigsministeriet(5)).

PRÆSENTATION AF MS

MS vil i det følgende blive præsenteret gennem litteratur, som MS selv har udarbejdet. Derfor er den følgende præsentation MS' eget perspektiv på sin tilgang til udviklingsarbejde.

MS præsenterer sig selv som en dansk organisation med rødder tilbage til 1944 og opererer i mere end 40 lande. MS er næsten udelukkende finansieret af Danida (MS 2012: 6).

"MS tror på, at forandringer skabes, når mennesker står sammen om at udfordre eksisterende magtstrukturer og kræve deres rettigheder. Afgørende for det er viden, solidaritet på tværs af grænser og en stærk fælles forståelse for demokrati" (MS 2012: 7).

Citatet påpeger, at MS arbejder for, at andre mennesker skal leve under demokrati og tilegne sig en viden, for at være i stand til at udfordre de magtstrukturer der eksisterer med formålet, at kræve deres rettigheder. MS har en vision om en bæredygtig og retfærdig verden, hvor fattigdom er udryddet og hvor det enkelte menneske kan realisere sin ret til et værdigt liv (MS 2012: 5). Derudover har de en mission om, at:

"fremme lighed sammen med fattige og ekskluderede mennesker. Vi skaber demokratiske og bæredygtige udviklingsalternativer i partnerskab med organisationer og bevægelser i andre dele af verden. Vi tilbyder et handlerum for alle, der vil tage et medansvar for global bæredygtig udvikling" (MS 2012: 5).

MS formulerer, at det er essentielt for dem at flytte magten og indflydelsen fra Danmark til de fattige nationer og i ActionAid har hvert land sin egen selvstændige organisation (MS 2012: 6). MS tror på, at forandringer skabes, når mennesker samarbejder om at udfordre de eksisterende magtstrukturer, og kræve deres ret. Dette kan, ifølge MS, gøres ved hjælp af viden, solidaritet og en stærk fælles tro på demokrati (MS 2012: 7).

Ifølge MS skabes *solidaritet* med verdens fattigste ved at bringe mennesker med forskellig baggrund sammen. Når dette gøres, opstår der, ifølge MS, interaktion og ydermere en forståelse og solidaritet i det personlige møde, som kan føre til handling (MS 2012: 8).

MS opererer i blandt andet Kibera i Kenya og Nakapiripirit i Uganda og de følgende to afsnit vil jeg præsentere MS' empowerment arbejde i de to samfund. Disse præsentationer er baseret på MS egne dokumenter og vil derfor være deres syn, der kommer til udtryk.

POLITISK EMPOWERMENT PROCES I KIBERA, KENYA

MS i Kenya benytter 'Building Local Democracy', der har to formål; at holde den lokale regering ansvarlig og politisk empowerment. I forbindelse med politisk empowerment benytter MS sig af en 'rights-based approach', der omhandler at skabe bevidsthed blandt befolkningen om deres rettigheder, og hvordan disse skal udføres korrekt (MS(1) 2009: 10).

MS foretog sin workshop i Nairobi i et slumkvarter kaldet Kibera. Kibera har en befolkning på næsten en million mennesker. MS' vigtigste partner i Kibera var Kibera Community Development Agenda (KCODA) (MS(1) 2009: 3). MS skriver om Kibera:

"Kibera has for many years been growing rapidly, due to the fast rate of rural-urban migration that has been taking place in Kenya... Basic services, such as clean water and health care centres, are in short supply; sanitation facilities, such as toilets and drainage systems, are in a most terrible state. Kibera is heavily polluted and, because the drainage system is so bad, open sewage routes also contribute to contamination of the slum with human and animal waste. Most of the people of the slum are very poor, and this means that bad nutrition is a common problem. This, combined with lack of sanitation, accounts for many illnesses. Levels of crime in Kibera are also higher than in many other areas of Nairobi. In addition, HIV & AIDS has hit the slum very hard."(MS(1) 2009: 3)

Citatet er en beskrivelse af de problemer, der hersker i Kibera ifølge MS. MS har valgt Kibera som sted for sin undersøgelse, for at undersøge hvordan initiativer til bevidstgørelse af borgerne bliver gennemført, og hvilke færdigheder og metoder, der har fungeret og kunne udnyttes til programmer, der gennemføres under lignende omstændigheder (MS(1) 2009: 3). MS mødtes med tre lokale grupper, der allerede var blevet organiseret før KCODA startede empowerment processen, og disse er inkluderet i dokumentet omhandlende Kibera. Der er ingen grupper dannet som et resultat af KCODA's aktivitet (MS(1) 2009: 16).

MS beskriver, at da de arbejdede med bevidsthed hos borgerne, benyttede KCODA workshops. Normalt deltog omkring 80 mennesker i en workshop, og målet for MS og KCODA var at inkludere så mange kvinder og unge, som muligt. Desuden blev der, ifølge MS, gjort en indsats for at få de lokale ledere til at deltage i møderne. Workshopperne varede en dag, men på grund af et eksistensgrundlag, der gjaldt for mange af de lokale mennesker i Kibera, blev de betalt en kompensation for deres deltagelse (MS(1) 2009: 11). MS udtrykker, at temaerne for workshopperne var decentrale fonde i drift og rettigheder for borgerne om de midler og den rolle, som borgerne kan spille for at sikre effektiviteten af midlerne. Endvidere indeholdt workshopperne i et vist omfang emner vedrørende god regeringsførelse, demokrati, forfatningen og nationen (MS(1) 2009: 11-12). Workshoppen indebar brug af drama til at stimulere debat.

POLITISK EMPOWERMENT PROCES I NAKAPIRIPIRIT, UGANDA

Nakapiripirit er placeret i distriktet Karamoja. Der har i Nakapiripirit i flere år været konflikter, og som et resultat, er udviklingsniveau og adgang til tjenester meget lav, fordi usikkerhed har resulteret i, at området er blevet afskåret fra udviklingsprogrammer. Fattigdom og analfabetisme eksisterer i høj grad, og sundhedsstatistikkerne er nogle af de laveste i landet. Ifølge statistikker, offentliggjort af Ugandas Bureau of Statistics (UBOS) i 2006, var Nakapiripirit blandt de områder med den højeste forekomst af fattigdom i Uganda, med over 60% af befolkningen, der levede under fattigdomsgrænsen (MS(2) 2009: 8). På grund af den relative uvidenhed hos borgerne, der ifølge MS, herskede, havde de lokale ledere i lang tid udnyttet de lokale borgere. Det er ifølge MS først nu, da de politiske empowerment interventioner finder sted, at det er muligt at trænge ind til lederne. MS har et ønske om, at især kvinder og unge deltager på disse workshops. Kun kvinder, der har dannet grupper, er i stand til at deltage aktivt i landsbymøder og indtil videre er der kun to sådanne grupper i Nakapiripirit (MS(2) 2009: 8).

AWE-UNC⁸ er MS' lokale samarbejdspartnere. I 2009, hvor MS lavede deres undersøgelse af sine empowerment initiativer, var det kun AWE-UNC, gennem finansiering fra MS, der gennemførte politiske empowerment aktiviteter i området (MS(2) 2009: 9). Den undersøgelse, MS har foretaget i Uganda, er hovedsageligt koncentreret omkring MS Ugandas 'Building Local Democracy' program, der har følgende formål: *"Increased attainment of human capabilities and political rights by the poor and marginalized citizens, particularly youth and women, leading to improved livelihoods"* (MS(2) 2009: 10).

Denne tilgang stemmer overens med den tilgang AWE-UNC har med at: *"enabling individuals and communities to better their livelihoods by learning from one another through dialogue and self-empowerment"* (MS(2) 2009: 10).

Dette vil sige, at et fokus ligger på at udvikle de lokale borgeres politiske rettigheder gennem dialog og empowerment.

MS foretog en undersøgelse i begyndelsen af processen, hvor antallet af facilitatorer blev fastlagt. Derudover dækkede undersøgelsen emner som læsefærdigheder hos befolkningen, kendskab til samfundet hos borgerne og de lokale ledere, ratioen af mænd og kvinder, samt antallet af unge i området (MS(2) 2009: 11).

⁸ Association for World Education-Uganda National Chapter

SAMMENFATNING

MS arbejder for, at andre mennesker skal leve under demokrati og tilegne sig en viden for at være i stand til at udfordre de magtstrukturer der eksisterer, for at kræve deres rettigheder.

MS i Kenya benytter 'Building Local Democracy', der har to formål: at holde den lokale regering ansvarlig og politisk empowerment. I forbindelse med politisk empowerment benytter MS sig af en 'rights-based approach', der omhandler at skabe bevidsthed blandt befolkningen om deres rettigheder og hvordan disse skal udføres korrekt. MS' vigtigste partner i Kibera var Kibera Community Development Agenda (KCODA).

I Uganda var AWE-UNC MS' lokale samarbejdspartner. MS i Uganda benytter 'Building Local Democracy' program, der har to formål at øge menneskelige capabilities og politiske rettigheder.

Denne tilgang stemmer fint overens med den tilgang AWE-UNC har, der omhandler brug af dialog og empowerment til at forbedre den lokale befolknings levevilkår. Derudover har MS et fokus på kvinder og unge i deres udviklingsarbejde.

KAPITEL 5: ANALYSE

Analysen er opdelt i tre afsnit:

- Dokumentanalyse
- Empowerment analyse
- Felt som rammeforståelse

Jeg vil med dokumentanalysen undersøge MS' to dokumenter omhandlende empowerment i Kibera, Kenya og Nakapiripirit, Uganda, da disse ligger til grund for videre analyse. Til dette benytter jeg Professor Peter Dahler-Larsens og hans teori om dokumentanalyse.

Empowerment analysen har til formål at afdække den lokale befolkning gennem brug af narrativer for at analysere, hvilke muligheder de har for at handle og tilegne sig empowerment, samt hvad de selv værdsætter at kunne gøre. Dette gøres med formålet at kunne vurdere, hvordan de lokale borgeres capabilities og agency styrkes og skal besvare underspørgsmålet: *Hvilke behov og ønsker for forandring giver de lokale udtryk for, og hvordan imødekommer MS dette?* Jeg vil i empowerment analysen desuden besvare underspørgsmålet: *Hvilken forandring og læring identificeres i empowerment processen.* Dette er essentielt, da empowerment processen har til formål at bidrage til en forandring hos den lokale befolkning, og for at denne forandring kan finde sted, må en læring finde sted hos de lokale.

Felt som rammeforståelse vil have den funktion at udvikle en viden og forståelse om, hvordan feltet tager sig ud og hvilke kapitaler der kæmpes om. Jeg vil med analysen lave en ramme for den empowerment proces MS har igangsat, hvor der i feltet er doxa, som kan bidrage til en forståelse af, hvorfor tingene forholder sig, som de gør. Her besvares underspørgsmålet: *Hvilke felter gør sig gældende i empowerment processen, og hvordan tager feltet sig ud?*

DOKUMENTANALYSE AF MS' 'CASE STUDIES'

Ifølge Professor Peter Dahler-Larsen kan dokumenter formidle adgang til en social periode, hvor "*man som forsker ikke kan tale med aktørerne*" (Dahler-Larsen 2005: 235). Dette gør sig gældende med de dokumenter, der ligger til grund for analysen, da de er udarbejdet af MS tilbage i 2009.

Jeg beskæftiger mig udelukkende med dokumentmateriale udarbejdet af MS. Det er derfor MS' præsentation af de lokale i empowerment processen der fremhæves og derved også den måde, hvorpå MS ønsker at præsentere sig selv, ved at beskrive 'de andre' (de lokale) i forhold til.

MS har udarbejdet dokumenterne, og en opmærksomhed lægges på det faktum, at de kan være både reflekterende og bevidste om deres selv billede og omdømme. De to dokumenter, jeg benytter i analysen, kan erhverves og er derfor offentligt tilgængelige, og der på den baggrund mulighed for efterfølgende undersøgelse af disse dokumenter. Derfor argumenterer jeg for, at dokumenterne er MS' forsøg på at fastgøre en bestemt virkelighed baseret på de betingelser, MS er underlagt i forbindelse med deres 'case studies'.

Jeg vil i det følgende se nærmere på dokumenternes forfatterskab, genre og institutionelle kontekst.

FORFATTERSKAB

Dahler-Larsen benytter termen forfatterfunktion, hvor et dokument ikke kan afkodes ud fra en autentisk mening hos en forfatter som personlig aktør (Dahler-Larsen 2005: 242). MS er forfatter af dokumenterne, som fastslået tidligere. Dette betyder, at der er en nedtoning af den personlige relevans hos den enkelte forfatter. Det er MS, der investerer sig i dokumenterne og dokumenterne kan derved ikke afkodes ud fra en autentisk mening hos forfatteren som subjektiv aktør, og MS har snarere en *forfatterfunktion* end en reel forfatter. Det er desuden MS' virkemidler i dokumenterne, der tæller. Ud over at dokumenterne er udstedt i MS' navn, markerer de MS' vilje i form af politikerklæring og projektbeskrivelser.

GENRE

En genre udgør en form for en skabelon med regler for et dokumentes forventede udformning, anvendelse og fortolkning (Dahler-Larsen 2005: 242).

"Genrer hjælper os med at navigere i komplekse verdener af skriftlig kommunikation og symbolske aktiviteter, for når vi genkender en skrifttype, genkender vi mange ting omkring den institutionelle og sociale kontekst, de foreslåede aktiviteter, de roller, der er til rådighed for forfatter og læser, motiver, ideer, ideologer, og det forventede indhold af dokumenter, og hvordan alt dette passer ind i vores liv" (Bazerman 2000, s. 16)" (Dahler-Larsen 2005: 242-243).

Da metoden i dette speciale er dokumentanalyse, er en genrebestemmelse central, da valget af genre fortæller noget om den samfundsmæssige konstruktionsproces, der er tale om.

Her er det centralt at forholde sig til, at genren inkluderer og ekskluderer (Dahler-Larsen 2005:243). MS har med deres dokumenter udarbejdet et 'case study' – en evalueringsrapport over empowerment processerne i Kibera og Narapiripirit, som vel og mærke er igangsat af MS selv. Ved genrebestemmelsen inddrages både dokumenternes indhold og funktion. Disse to faktorer kan, ifølge Dahler-Larsen, gensidigt informere hinanden (Dahler-Larsen 2005: 244). Indholdet består af narrativer fra de lokale borgere, der deltager i empowerment processen omkring de forskellige elementer, MS benytter i udførelsen af deres empowerment proces. Disse narrativer har sammen med beskrivelser udarbejdet af MS målet: *"...to document political empowerment (PE) initiatives being undertaken by MS through its country programmes and in partnership with local organisations"* (MS(2) 2009: 3).

Citatet henviser til, at dokumenterne har funktionen at dokumentere de initiativer, som MS igangsætter i forbindelse med deres politiske empowerment proces og ikke en vurdering deraf. Dette leder mig til at se nærmere på dokumenternes institutionelle kontekst.

INSTITUTIONELLE KONTEKST

Dokumenternes sociale kraft udfoldes, ifølge Dahler-Larsen, igennem to forskellige handlingstyper – den deskriptive og den performative (Dahler-Larsen 2005: 244).. Den deskriptive handlingstype hjælper dokumentet med at beskrive problemstillinger, som der bliver lagt vægt på i de to dokumenter udarbejdet af MS. Den performative handlingstype har til formål at forme en gyldiggørende handling, som MS' vision:

"Increased attainment of human capabilities and political rights by the poor and marginalized citizens, particularly youth and women, leading to improved livelihoods" (MS(2) 2009: 10).

Dokumenterne giver derved udtryk for et politisk perspektiv. Dette vil udgøre et filter for, hvordan MS udvælger sine typifikation, *"der betegner noget typisk ved bestemte sociale situationer og fænomener"* (Dahler-

Larsen 2005: 238). Fænomenet er de lokale borgeres mulighed for at deltage i lokale politiske processer, der vedrører deres levevis. Det kan videre undersøges hvorvidt det politiske perspektiv ikke kun er præget af MS' pragmatiske interesser, men derudover hvad samfundet udnævner som relevant.

Dahler-Larsen benytter termen rolle, som er en skabelon for forventelige handlinger og angiver, hvilke typifikationer, der er relevante og belejlige at anvende. I dokumenterne udarbejdet af MS forventes det, at personlige meningstilskrivninger undlades og adskilles fra den professionelle rolle. Men dette udelukker ikke en meningstilskrivning fra MS side som organisation, og disse tilskrivninger kan derved undersøges i forhold til, hvordan de produceres og bruges i forskellige kontekster i dokumenterne.

Der bliver i dokumenterne lagt vægt på narrativer, og ifølge Dahler-Larsen er den sociale kraft i et udsagn ikke iboende i udsagnet, men i udsigelsen kombineret med konteksten (Dahler-Larsen 2005: 244). Her benyttes narrativer af MS, som selv har opstillet dokumenterne og derved kunne placere narrativerne i den kontekst, de finder dem relevante. Dette betyder, at den sociale kraft ligger i MS' opstilling, hvor dokumenterne er opdelt i afsnit, hvortil MS har placeret relevante narrativer, netop for at dokumentere for deres empowerment initiativer, som er formålet med dokumenterne. MS benytter den performative handlingstype til at støtte op om den deskriptive handlingstype, der beskriver de problemstillinger, der gør sig gældende for den lokale befolkning i Kibera og Nakapiripirit, og derved får samspillet mellem den deskriptive og den performative handlingstype betydning for tolkning af dokumenterne.

Dokumenterne giver ikke nogen valid beskrivelse af, hvad der er foregået i løbet af den uge, de har udarbejdet deres case studies. I løbet af den uge kan der være sket mange andre ting, som ikke fremgår af dokumentmaterialet. Dokumenterne er en beskrivelse med hensyn til tid, sted, aktører der deltager i empowerment processen og de initiativer, der er foretaget. Ved at MS beskriver de lokale borger, der deltager i empowerment processen, fortæller MS samtidig hvad de selv er. Det vil sige, at der kan være en interesse i at beskrive 'de andre' (de lokale i Kibera og Nakapiripirit) som fattige og uden bevidsthed om samfundslivet. Derved kommer MS til at fremstå som det modsatte. På den måde er dokumenterne i stand til at fortælle om MS' syn på de lokale borgere i Kibera og Nakapiripirit. Forholdet mellem dokumenterne og den institutionelle praksis er ikke en årsags-virkningsrelation, men en tekst-kontekst-relation (Dahler-Larsen 2005: 252). Det vil sige, at dokumenterne er et forsøg på at gøre en bestemt virkelighed gældende i henholdsvis Kibera og Nakapiripirit under MS' empowerment proces med opbakning fra de projektansvarlige organisationer.

EMPOWERMENT ANALYSE

Denne del af analysen tager udgangspunkt i brug af Sen og Kabeers begreber for at afdække de personer, der er 'disempowered' og hvilke muligheder, de har for at handle og tilegne sig empowerment gennem det arbejde, som MS etablerede i henholdsvis Kibera, Kenya og Nakapiripirit, Uganda. De områder, hvor empowerment processerne finder sted, er ikke repræsentative for hverken Kenya eller Uganda. Dokumenterne skal give et indblik i marginaliserede områder og specielt problematikker knyttet til kvinder, som på grund af kultur og traditioner, ifølge MS, ikke er givet en stemme (MS(2) 2009: 31).

Jeg vil i det følgende inddrage relevante narrativer fra dokumentmaterialet. At arbejde med de narrativer, som MS har fremlagt i dokumentmaterialet, kan give mulighed for en indsigt og viden i de lokales selvopfattelse og værdier (Clausen og Lauritzen 2011: 23-25) og derved give mulighed for at identificere, om der finder læring sted.

Jeg vil afslutningsvis inddrage Freire og hans teori til at belyse hvilken læring, der kan identificeres med formålet, at de lokale borgere tilegner sig en stemme og kan gøre brug af deres rettigheder. Kabeer påpeger, at en vigtig del af empowerment processen er, at de lokale får muligheden for og valget om at handle, og at de skal være deltagende agenter. Desuden er det essentielt, at de lokale får magten til at tage beslutninger omhandlende emner, der påvirker deres levevis. Derfor vil der i analysen blive lagt vægt på capabilities, agency, magt og forandring. Kabeers begreber om ressourcer og agency udgør tilsammen det Sen betegner capabilities – potentialet mennesker har for at leve det liv, de ønsker (Kabeer 1999: 438).

KIBERA, KENYA

I Kibera var det den lokale organisation, KCODA, der stod for empowerment processen. Da jeg benytter mig af narrativer, som MS har inkluderet i deres dokumenter, vil KCODA blive inddraget i nedenstående analyse. Derudover inddrager MS et udvalg af de lokale borgere, der deltager i processen. Disse involverer tre grupper: Vision Sisters, Tosha 2 Women's Group og Pillars of Kibera Youth Group. De to første grupper består af kvinder, hvor den sidste består af unge mennesker. Disse tre grupper vil alle blive inddraget i analysen i form af de narrativer, MS har inddraget fra grupperne. Desuden inddrages et byrådsmedlem, som også er præsenteret i MS dokument fra Kibera.

YTRINGSFRIHED I KIBERA

Der er to grunde til vigtigheden af individuel frihed i arbejdet med udvikling, der er relateret til evaluering og effektivitet:

“First, in the normative approach used here, substantive individual freedoms⁹ are taken to be critical. The success of society is to be evaluated, in this view, primarily by the substantive freedoms that the members of society enjoy... The second reason for taking substantive freedom to be so crucial is that freedom is not only the basis of the evaluation of success and failure, but it is also a principal determinant of individual initiative and social effectiveness” (Sen 1999: 18).

I citatet omtaler Sen ‘substantive freedom’ som uhyre vigtigt. Dette skyldes, at det omhandler evnen til at deltage i politiske aktiviteter, hvis dette er et ønske fra det enkelte individ. ‘Substantive freedom’ er hvad det enkelte menneske tillægger værdi i stedet for ‘utility’, som for eksempel lykke eller adgang til ressourcer, som f.eks. indkomst. Denne form for frihed er med til at gøre folk i stand til at hjælpe sig selv, og med det taler Sen om *agency aspektet* for den enkelte. Agency rollen skal indtages af folket i Kibera og Nakapiripirit. Det er dem, der skal foretage ændringer baseret på deres egne værdier og ønsker. MS udtaler i forbindelse med regeringsførelse:

“KCODA works on the premise that one of the major contributors to poverty is a lack of democratic good governance. With this in mind, it has adopted a rights-based approach in its civic awareness activities, to educate the community that their participation in local governance is not only their right but is essential to improving their lives” (MS(1) 2009: 10).

Citatet demonstrerer, at der fra MS side er en intention om, at det er befolkningen, der skal deltage aktivt i god regeringsførelse, for at kunne forbedre deres liv, og at dette er essentielt. Sen argumenterer for, at politisk frihed og borgerlige frihedsrettigheder er vigtige i sig selv, og uden dem nægtes mennesker mulighed for at deltage i vigtige beslutninger om offentlige anliggender og er berøvet vigtige frihedsrettigheder til at styre deres liv (Sen 1999: 16). Det vil sige, at deltagelse i regeringsførelse kræver, at den lokale befolkning i Kibera, såvel som Nakapiripirit, har politisk frihed og borgerlige frihedsrettigheder.

Der er taget højde for ytringsfrihed i Kenyas forfatning § 79 (1), som var et af MS mål med deres proces:

⁹ Væsentlige frihedsrettigheder fremhæver funktionelle egenskaber (såsom evnen til at engagere sig i økonomiske transaktioner, eller deltage i politiske aktiviteter).

*"No person shall be hindered in the enjoyment of his freedom of expression, that is to say, freedom to hold opinions without interference, freedom to receive ideas and information without interference, freedom to communicate ideas and information' without interference (whether the communication be to the public generally or to any person or class of persons) and freedom from interference with his correspondence"*¹⁰ (MS(1) 2009: 5).

Dette citat viser, at ytringsfrihed er vigtigt i Kenya, men MS giver udtryk for, at det ikke er muligt at ytre sig, især for kvinder og unge, og denne forfatning overholdes derfor ikke i Kibera, hvor empowerment processen fandt sted. Dette vil derfor gøre det svært for befolkningen at tage del i god regeringsførelse, som MS tydeliggør er essentielt, da vilkårene ikke er tilstede.

Kvinderne, der er medlemmer af kvindegrupperne redegør for, at når nogle medlemmer tilmeldte sig, var de ikke klar over, at de ikke ville se resultater med det samme. Dette medførte at nogle medlemmer kun blev i nogle måneder og meldte sig derefter ud (MS(1) 2009: 21). Dette stemmer ikke overens med Kabeers forståelse af empowerment, hvor empowerment ikke er noget, der kan gives, men skal opnås af de lokale selv og dette hænger sammen med agency, som vil uddybes senere i analysen.

I det følgende benytter jeg Sen og Kabeers begreber til at analysere narrativer fremført i MS' dokument om Kibera, for at undersøge de vilkår, der gør sig gældende for de lokale i Kibera der deltager i empowerment processen, for at kunne konkludere på potentialet af denne empowerment proces og muligheden for at påvirke livet hos de lokale borgere, der deltager i processen. I analysen vil jeg lægge et fokus på, hvad der har betydning for de involverede personer i empowerment processen og hvilke handlinger, de tillægger betydning, da Kabeer i sin empowerment forståelse fokuserer på befolkningens mulighed for at foretage valg, der har betydning for det enkelte individ. Dette formål er desuden gældende for empowerment analysen af Nakapiripirit.

CAPABILITIES

Ved brug af Sens teori, som præsenteret i kapitel 4 'teori', er det folkene i Kibera, der skal afgøre hvorvidt det er et liv, der er værd at værdsætte, fordi det er dem, denne empowerment proces omhandler. Første skridt i analysen er at vurdere, hvad der går godt eller dårligt i de involverede menneskers liv. På den måde er det desuden muligt at undersøge de underliggende faktorer af forholdet mellem mennesker, variationer i sociale forhold og forskelle i relationelle perspektiver.

¹⁰ Kenyas forfatning, kapitel 5.

Grupperne omtalte ifølge MS, at før KCODA begyndte deres borger bevidstgørelse, havde de ingen ide om, at der eksisterede decentrale midler, bortset fra midler fra stipendieansøgninger. De udtrykker, at de nu, via workshops, gøres opmærksomme på, hvilke decentrale fonde, der eksisterer. Borgerne i Kibera har nu muligheden for at deltage i møder. Et citat fra Vision Sisters gruppen beskriver::

“Now they (City Hall) know that the people and women of Kibera know these things. Our ears are open now. We will keep going for meetings until they start listening to us.” (MS(1) 2009: 23)

Citatet viser, at Vision Sisters nu har tilegnet sig capability i form af valget om at deltage på disse møder.

I forhold til ressourcer hos de lokale borgere er de basale capabilities ikke alle tilgængelige. De lokale borgere vil ikke kun opnå en stemme, men kæmper med ressourcer såsom rent vand og sundhedscentre, der er en mangelvare. Sanitære faciliteter, såsom toiletter og drænsystemer, er i en forfærdelig tilstand (MS(1) 2009: 3). Derudover er dårlig ernæring et fælles problem. Dette, kombineret med manglende sanitet, er årsag til mange sygdomme (MS(1) 2009: 3). De basale capabilities, som størstedelen af befolkningen i Danmark har, gør sig ikke gældende i Kibera, og derfor er det andre ressourcer, der er tilgængelige og niveauet af ressourcer kan, ifølge Kabeer, have indvirkning på resultater og derved påvirke folks følelse af agency.

Grupperne refereres for, at eftersom ikke alle gruppens medlemmer kan deltage i workshops arrangeret af KCODA, kan de få medlemmer, der deltager, normalt aflægge rapport til de andre medlemmer om, hvad der blev drøftet. Sommetider deler KCODA materialer ud efter sessionerne, og dette hjælper grupperne i deres rapportering (MS(1) 2009: 19). Et gruppemedlem af Vision Sisters udtaler:

“When a few of us attend the workshops they come back and teach the rest of us what they have learnt. We meet once a week, and in the week that there has been a workshop, our next meeting agenda is to learn and discuss what KCODA taught.” (MS(1) 2009: 19).

Citatet henviser til fællesskab og den brug gruppemedlemmerne af Vision Sisters har. Kabeer ser fællesskaber som en menneskelig ressource, og citatet ovenfor udtrykker en styrke i brugen af fællesskab. Ifølge Bruner dannes viden gennem blandt andet dialog, samarbejde og fællesskaber. Bruner ser, som omtalt tidligere, fællesskaber som læringsfællesskaber, hvor ny viden udvikles.

For at nå frem til fælles interesser, fortalte Vision Sisters gruppen, at da de dannede gruppen, vidste de, hvad de ville gøre, og det var at hjælpe de kvindelige ofre i Kibera. En af dem udtaler:

"This problem of women in Kibera is serious and we can't go a week before we hear of a woman who has been burnt by her husband to punish her, or been beaten and chased away from her house. Because these things happen so often, it is easy to keep our focus, because we never get the chance to forget about why we formed the group." (MS(1) 2009: 21)

Ovenstående citat viser, at agency kan begrænses af normer i samfundet, såsom at kvinderne straffes af deres mænd derhjemme. Derved kan kvinderne være bange for at handle og være agent i deres eget liv, da de frygter for konsekvensen, der kan være at være udsat for vold i eget hjem. Magt kan relateres til manglende handling, som Kabeer refererer til. Fraværet af handling er lige så vigtigt som faktisk handlen, og agency beskæftiger sig her med valg, da man ved at se på motivationer og betydninger kan forstå fraværet af valg, og at dette kan være relateret til mangel på alternativer (Kabeer 2008: 20). Dette er et eksempel på den frustration, der kan skabes ved, at der udvikles capabilities eller allerede eksisterer capabilities, men at der kan være konsekvenser ved at handle på det, og at kvinder derfor kan undlade at handle. Kabeer pointerer i forbindelse med valg, at der skal skabes en opmærksomhed omkring de mulige uligheder i folks evne til at træffe valg, og citatet ovenfor tydeliggør den ulighed, der kan være imellem kvinder og mænd i Kibera og derved et ulige forhold mellem kønnene.

AGENCY

Kabeer relaterer forståelse af agency til empowerment i den forstand, at en person skal være en væsentlig aktør i processen med at erhverve evnen til at træffe strategiske valg i livet - at opnå empowerment. Det vil sige, at det er personen selv, der skal opnå empowerment. Kabeer påpeger:

"Because of the significance of beliefs and values in legitimating inequality, a process of empowerment often begins from within. It encompasses not only 'decision making' and other forms of observable action but also the meaning, motivation, and purpose that individuals bring to their actions; that is, their sense of agency" (Kabeer 2005: 14).

I citatet ses vigtigheden af agency som en del af empowerment processen og omkring muligheden for at handle. Derfor vil jeg i dette afsnit se nærmere på, hvilke handlemuligheder de lokale giver udtryk for, gennem blandt andet at bruge de narrativer, der fremgår af dokumentmaterialet fra Kibera.

De tre grupper i Kibera er allerede involveret i sociale handlinger og er gennem deltagelse i workshops ved at tilegne sig viden om evnen til at træffe valg med hensyn til økonomi, midlerne, og politik, og er i stand til at kommunikere med deres ledere og derved tilegne sig en stemme. Imidlertid forbliver deres agency begrænset af samfundsmæssige normer. Dette kan ses i det følgende citat:

“Kibera is a very political place. If you try to act on this information, you can be accused of trying to bring down mbeshimiwa (referring to the Prime Minister who is the area MP for Kibera), and if this happens you can be attacked or even killed. You have to be careful” (MS(1) 2009: 24).

Pillars of Kibera Youth Group beskriver i citatet, hvordan folk i Kibera ikke har friheden til at tale frit, og hvis de gør, kan der være konsekvenser. Hvis resultatet af en handling er negativt, som i citatet ovenfor omhandlende at blive anklaget, kan det påvirke de lokale borgeres følelse af agency, der er forbundet med de meninger, de lokale tilskriver deres handlinger.

Under workshops har folkene fra Kibera muligheden for at udøve agency og vælge at engagere sig i aktiviteter, som de selv tillægger værdi, som det ses med Vision Sisters:

“We went to City Hall in force (...) This was first time we attended such a meeting and it is thanks to KCODA.” (MS(1) 2009: 23)

Ifølge MS, skal enhver person eller organisation, der arbejder i Kibera være meget forsigtig med, hvordan de taler om politik. I løbet af MS undersøgelse i Kibera, blev det fortalt, at der var agenter i området, der holder Raila Odinga¹¹ opdateret om alt, hvad der sker i Kibera (MS(1) 2009: 9). Kabeer pointerer, at magt er evnen til at træffe valg, men folk kan træffe valg, der ikke er til deres egen fordel, som kan være et udfald af den overvågning, der er af MS arbejde i Kibera. Dette kan påvirke udfaldet af de workshops, der bliver oprettet, som igen kan påvirke følelsen af agency hos de lokale, der deltager i processen for til sidst at påvirke, hvordan fremtidig agency benyttes hos de lokale borgere. Her identificerer jeg det Kabeer betegner som *magt over*, da agenterne, der skulle registrerer hvad der skete i Kibera, kunne have mulighed for at begrænse de lokales evne til at udfordre eksisterende normer. Et eksempel på dette er, at da KCODA blev spurgt af MS om, hvorfor de havde valgt at nå samfundet gennem workshops i stedet for offentlige fora. Dette bundede, ifølge KCODA i, hvor politisk Kibera var, og at det derfor var lettere at styre diskussioner gennem workshops. Ifølge KCODA, kunne et offentlige fora let kapres eller forstyrres af ondsindede elementer, der ikke brød sig om bevidsthed om samfundslivet (MS(1) 2009: 13). Dette er et eksempel på, at de lokales agency kan begrænses af magt-relationer og samfundsmæssige normer.

Mange af de interviewede personer i dokumentmaterialet var, ifølge MS, enige om, at de i lang tid havde den holdning, at regeringen skulle gøre alt for dem, og at de ikke forstod, at for at regeringen

¹¹ Kenyas premierminister.

kunne levere tilstrækkeligt, krævede det befolkningens deltagelse (MS(1) 2009: 10). En pointe hos både Sen og Kabeer er, at agency er relateret til empowerment ved, at den enkelt person skal være en væsentlig aktør i processen med at erhverve evnen til at fortage ændringer i eget liv. En empowerment proces vil derfor ikke kunne gennemføres, hvis der er en holdning fra lokalbefolkningens side om, at det udelukkende er regeringen, der skal foretage ændringer og stilles til ansvar.

Agency er en vigtig del af diskursen omkring empowerment, da agency, som involverer de lokale borgeres eget engagement, vil medføre en 'bottom up' tilgang til processen og at det derved bliver de lokales ønskelige capabilities og de handlinger, der er værdsat af dem, der ændres.

Omkring at handle som et resultat af hvad befolkningen havde lært på workshops, beskriver MS, at kvinderne fra Tosha 2 Women's Group, var glade for, at de var blevet mere bevidste om CDF¹² og LATF¹³, men at de var i tvivl om, hvad de skulle stille op med disse oplysninger:

"What can we do with information? We can't go to the CDF office or the councillor because they will think we are attacking them. KCODA has to help us to change things in Kibera" (MS(1) 2009: 24).

Kvinderne i Tosha 2 Women's Group giver udtryk for, at de ønsker KCODA's hjælp til at foretage ændringer. Der vil, som gruppen i citatet påpeger, være et afhængighedsforhold mellem KCODA og de lokale, hvor det bliver pålagt KCODA at ændre situationen i Kibera. Dette er ikke i overensstemmelse med Kabeers definition af empowerment, der indebærer at aktørerne selv er transformerende, og at den forandring der skulle ske, ikke vil være en succes. Den læring, der finder sted i form af menneskelige ressourcer, skal føre til handling hos de lokale som en del af at 'empower' dem selv. Følgende citat problematiserer de workshops, der er oprettet i Kibera:

"Some of the members said they needed to receive more in-depth training on the other aspects of civic education, such as governance and democracy. Because they were so involved with KCODA, people from their villages looked to them for information on civic awareness, but many times they were at a loss because they were also not so well informed" (MS(1) 2009: 15).

Citatet viser, at den viden, der opnås af de lokale borgere, ikke er tiltrækkelig. De lokale borgere vil gerne undervise andre borgere, der ikke har mulighed for at tage del i workshops. Det, at disse lokale borgere ikke føler, at de har nok viden til at undervise andre, kan betyde dårlige præstationer og derved påvirke følelsen af agency. Kabeer skelner imellem, hvad der ønskes opnået og hvad der opnås – her

¹² Community Development Fund

¹³ Local Authority Transfer Fund

i forhold til muligheden for at undervise hinanden i samfundet og hvad der rent faktisk kommer ud af det. Ikke at nå det mål kan være demoraliserende for de lokale borgere.

MAGT

Ifølge Kabeer kan magt indtage forskellige former med forskellige formål, som omtalt i afsnittet 'agency'. MS skriver i deres dokument fra Kibera:

"Within MS Kenya's theme of 'Building Local Democracy', KCODA seeks to empower local communities on their civic rights and responsibilities through creating awareness on devolved funds." (MS(1) 2009: 10)

I citatet opstår en magtfordeling, hvor KCODA skal 'empower' lokalbefolkningen. Dette kan, ifølge Kabeer, ikke lade sig gøre, da den enkelte person i samfundet skal opnå evnen til at opnå empowerment selv gennem ressourcer, i form af uddannelse og viden, som MS og KCODA kan bidrage med. I forbindelse med dette udtaler KCODA:

"More and more people are getting knowledge about their right to be involved, but they need the confidence and assurance that they can question the establishments without fear of being harmed" (MS(1) 2009: 27).

Citatet er et eksempel på magt relateret til manglende handling. KCODA oplevede vanskeligheder i form af at give den lokale befolkning en selvtilid til at handle på grund af frygt for at blive udsat for vold (MS(1) 2009: 27). De lokale skal tilegne sig capabilities, de selv anser som værdifulde og relevante for den enkeltes liv. Disse skal kunne føre til functionings (gøren og væren), som Sen påpeger, dvs., at der skal være en mulighed for de lokale til at vælge, om de vil handle eller ej og derved have mulighed for en aktiv realisering af deres capabilities. Citatet ovenfor udtrykker desuden en læring i form af viden omhandlende de lokales rettigheder. Næste citat er også et eksempel på læring. De unge i Pillars of Kibera Youth Group fortæller:

"After attending a number of workshops organised by KCODA, we know that these councillors of ours have been cheating us. They tell us a lot of lies so that we don't know about what they are doing, and so that we cannot ask for our rights." (MS(1) 2009: 19)

De unge giver i citatet udtryk for en kritisk bevidsthed omkring deres ledere, som de har udviklet på workshops, der er en del af MS' empowerment proces. De unge udtrykker stor utilfredshed med deres byrådsmedlemmer på baggrund af de workshops de har deltaget i. Et byrådsmedlem er af en anden opfattelse og udtaler:

"We ask the people not to beat us, but to talk to us instead. Beating us will not make us deliver for them. Here in the workshop the people begin to see that the life of a councillor is not so easy. People expect you to be the guest of honour at weddings, at funerals, at fundraisings; to give them money when their child is sick, when they can't pay fees.... Where do people think we get the money to contribute to all these functions? They need to understand that we are working on a small salary and cannot be expected to donate all our money to them. Through these workshops we are beginning to understand one another." (MS(1) 2009: 29-30)

Byrådsmedlemmet udtrykker, at der er en misforståelse omkring hvad et byrådsmedlem er i stand til. På baggrund af de to ovenstående citater er forskellige opfattelser af, hvilket ansvar der skal tillægges hvem, og hvilke forventninger der er. Ifølge MS kunne det være brugbart også at give de lokale ledere en stemme til deres problemer – især med samfundet (MS(1) 2009: 30). Her viser citatet fra byrådsmedlemmet, at workshops for ham har medført, at der sker en forbedring i forståelsen af hinanden og de lokales funktion. MS skriver, at der har været meget lidt ændring i attitude hos de lokale ledere i Kibera. Selvom alle 12 ledere har været inviteret til workshops, hver gang KCODA afholder den, er der kun 4 ledere, der har vist interesse (MS(1) 2009: 27). Til trods for at kun fire af de lokale ledere er mødt op, udtaler MS, at det kan ses, at workshops er en brugbar platform for lederne, der kan fortælle befolkningen deres side af historien, som set ved citatet ovenfor (MS(1) 2009: 29).

Formålet med den politiske empowerment er, at de lokale skal opnå evnen til at transformere sig selv og *magten til* at gøre noget. På den baggrund argumenterer jeg for, at empowerment ikke har med dominans at gøre, men med de lokales evne til at øge deres indflydelse. I citatet fra den lokale leder tegner der sig et billede af, at de lokale vil have *magten over* lederne til at tage ansvar, ellers skal de lokale sørge for, at lederne bliver fjernet:

"If they do not deliver (red. lederne), kick them out and get someone who can do the job" (MS(1) 2009: 20).

Citatet er et eksempel på den magt, de lokale giver udtryk for at have tilegnet sig gennem en kritisk bevidsthed omkring deres ledere. Dette leder mig til at identificere den forandring der er fundet sted.

FORANDRING

Jeg identificerer i analysen forandring omhandlende selvopfattelse, medborgerskab og lokale magtrelationer. Ændring i selvopfattelse fortælles i historien af Pillars of Kibera Youth group, der udtaler, at efter at have deltaget i workshops og dermed undergår empowerment processen, er de unge blevet uddannet og har lært om deres rettigheder:

"When one of us is asked for a bribe, we leave and fetch two or three friends and we come back to the office. We tell the guy, 'Do you know asking for a bribe is illegal and we can report you? It is our right to get an ID'" (MS(1) 2009: 30)

Denne læring i form af menneskelige ressourcer og præstation er med til at øge en positiv ændring i selvopfattelse såvel som agency, hvorved de unge har fået mulighed for at tale om deres rettigheder og har fået erfaring med, at deres stemmer bliver hørt i lokalsamfundet. Citatet viser også muligheden for *magten til* øget adgang, som Kabeer sætter fokus på i forbindelse med at tage valg, der har indflydelse på den enkelte persons liv. Dette kan hjælpe med at mindske, at undertrykkelse finder sted. Det er også muligt, at disse indsigter om rettigheder vil medføre en ændring i de lokale magtforhold mellem de unge og lokale ledere. Ændringen i lokale magtforhold er også et element, som er muligt at identificere i citatet fra den lokale leder. I denne historie beskriver lederen, at efter at have deltaget i workshops, er de lokale ledere og de lokale folk begyndt at forstå hinanden. Der kan argumenteres for, at workshoppen er med til at udvikle en mere lige og respektfuld relation og kommunikation mellem disse to grupper bestående af lokale rådgivere og lokale borgere, hvor den lokale befolkning har mulighed for at tale med de lokale ledere, hvilket kunne være problematisk uden for workshops. Det blev dog identificeret i historien om Vision Sisters, at på grund af deres nye erhvervede bevidsthed og indsigt i forbindelse med deres rettigheder, synes de lokale rådgivere nu at være bange for disse kvinder. Derfor vurderer jeg på den baggrund, at et positivt og lige forhold mellem disse personer ikke er udviklet med succes. Ikke desto mindre viser denne historie med Vision Sisters, at når der udvikles en mere dybtgående selvopfattelse, vil man også kunne undergå en ændring i medborgerskab baseret på kritiske overvejelser og handlinger.

The Vision Sisters er blevet refereret for, at de for nyligt havde erhvervet et stykke jord, hvor de planlagde at bygge boliger og at det havde været en del af deres planer i lang tid. Det næste skridt var, at generere nok indtægter til at bygge husene, og de var i færd med at udvikle en strategi for, hvordan de ville opnå dette (MS(1) 2009: 23). Dette er et eksempel på, at kvinderne er agenter i deres eget liv, som medfører en forandring, og at denne præstation med at opkøbe land, påvirker deres agency. Det skal ifølge Kabeer påpeges, at der kan være en forskel på, hvad de lokale ønsker at opnå og hvad de rent faktisk opnår, men der er fra kvindernes side en ambition om at ville bygge på grunden, og at de derved er i gang med at realisere ting, som netop kvinderne værdsætter at gøre, der betegner en *functioning* (gøren og væren).

Da kvinderne blev spurgt af MS om de havde set noget forandring som et resultat af at have deltaget i workshops, beskrev kvinderne:

”Through the help of KCODA, we were able to attend a LASDAP¹⁴ budget hearing held at the City Hall on 25 June 2009. The notice of the meeting was only put up the day before, and if KCODA hadn’t told us about it we would never have known until it was too late. We went to City Hall in force. Mostly, it was Kibera residents who attended out of the eight constituencies in Nairobi. Don’t you think this is a shame? This was first time we attended such a meeting and it is thanks to KCODA” (MS(1) 2009: 23).

Citatet ovenfor demonstrerer, at kvinderne tager initiativ til at tage til et møde på rådhuset for at deltage i beslutningsprocesser, der vedkommer kvindernes liv. I citatet fremhæves KCODA som kvindernes redning. Jeg adresserer i feltanalysen den forudsætning, at det, de lokale siger, ikke kun er relateret til det, de taler om, men også til den, de taler til og den kontekst, de taler i. I det næste vil jeg gennemgå empowerment processen i Nakapiripirit.

NAKAPIRIPIRIT, UGANDA

I Nakapiripirit er det den lokale organisation, AWE-UNC¹⁵, der står for empowerment processen. Jeg inddrager i denne analyse narrativer fra ’The Lodoi Women’s Group’ og AWE-UNC civic mwalimu¹⁶, som indgår i MS’ dokumentmateriale omhandlende Nakapiripirit.

EMPOWERMENT I NAKAPIRIPIRIT

Nakapiripirit blev valgt af MS som sted for deres empowerment proces. Der har i Nakapiripirit været langvarige konflikt og deraf følgende marginalisering. Dette kombineret med en stærk kulturel baggrund i regionen, gjorde at Nakapiripirit blev valgt som et ideelt område for MS, hvor virkningerne af den politiske indflydelse til de fattige og marginaliserede kunne dokumenteres (MS(2) 2009: 3). I dokumentet omhandlende Nakapiripirit og MS empowerment proces fremgår det ikke, at befolkningen i Nakapiripirit har efterspurgt denne proces, og at det er MS, der på baggrund af ovenstående kriterier har besluttet, at der skal ske forandring, og folket skal tilegne sig viden, hvor MS er forgængere.

¹⁴ Local Authority Service Delivery Action Plan Fund

¹⁵ Association for World Education-Uganda National Chapter

¹⁶ Civic mwalimus mobiliserer samfund og er facilitatorer benyttet af AWE-UNC, der har til formål at varetage borger uddannelse. De udvælges af AWE-UNC i de samfund, de forventes at arbejde i (Uganda: 11).

MS påpeger, at der i Forfatningen i artikel 38, som beskæftiger sig med borgerlige rettigheder, er anført at:

- Hver borger i Uganda har ret til at deltage i regeringens anliggende, individuelt eller gennem hendes eller hans repræsentanter i overensstemmelse med loven.
- Hver borger i Uganda har ret til at deltage i fredelige aktiviteter for at påvirke regeringens politik gennem civilsamfundsorganisationer¹⁷ (MS(2) 2009: 5).

Under den nuværende ledelse godkendte Uganda 'the International Covenant on Civil and Political Rights' (ICCPR) i 1995, hvilken til dels siger:

*"Everyone shall have the right to freedom of expression: This right shall include freedom to seek, receive and impart information and ideas of all kinds, regardless of frontiers either orally, in writing or in print..."*¹⁸ (MS(2) 2009: 5).

På baggrund af ovenstående uddrag, burde det som udgangspunkt være problemfrit for folket i Nakapiripirit at tilegne sig en stemme og have indflydelse, hvis dette er et ønske af befolkningen. MS udtaler, at der er en uvidenhed omkring samfundslivet hos borgerne og at de lokale ledere på den baggrund har udnyttet folket (MS(2) 2009: 9). MS påpeger derfor, at det først er nu, hvor den politiske empowerment proces finder sted, at der synes at være tegn på, at det er muligt at trænge ind til lederne (MS(2) 2009: 9).

I begyndelsen af empowerment processen lavede MS Uganda en træningssession over 4 dage for individuelt udvalgte til at blive mwalmus. Det var vigtigt, at de holdt sig til MS' facilitator manual, der skulle udgøre skelettet af deres politiske empowerment arbejde (MS(2) 2009: 11).

Der er fem niveauer af lokale myndigheder (LC) i Uganda: LC5 på distriktsplan, LC4 på amtsniveau, LC3 på sub-amtsniveau, LC2 på sognet niveau, og LC1 på landsbyniveau. Hvis de lokale har et problem, der kræver opmærksomhed, kan de få adgang til de lokale myndigheder på landsbyniveau (LC1) ganske let, da han bor i sub-county, men at tale med lokale myndigheder på sognniveau (LC2) og sub-amtsniveau (LC3) er en smule vanskeligt. LC1 skal viderebringe spørgsmål til LC2 og LC2 tager det yderligere op, men mange gange virker denne kommando række ikke (MS(2) 2009: 21). Der var klager fra noget af lokalbefolkningen om, at de ikke kunne kommunikere med ledere fra LC3 og opad, men

¹⁷ Forfatning for Republikken Uganda, 1995.

¹⁸ Mediefrihed i Uganda: En Selvrefleksionsorienterede undersøgelse foretaget af Eastern Africa Media Institute-Uganda, May 2005.

det var muligt at kommunikere med LC1 og LC2. Dette leder mig til at undersøge hvilke capabilities og functionings, der er tillagt værdi af den lokale befolkning i Nakapiripirit.

CAPABILITIES

Ifølge Sen er det vigtigt at afgøre hvilke functionings, der har betydning for det gode liv og derved identificere sættet af værdifulde functionings, som de lokale i Nakapiripirit har reel adgang til.

Stillet spørgsmålet af MS om deres rettigheder som kvinder, og om det var på dagsordenen som en gruppe, svarede kvinderne, at deres gruppe stadig var meget ny, og det mest presserende problem for dem i øjeblikket var fattigdom. Når kvinderne havde nok mad at spise, ville de tænke på at tackle andre sådanne vigtige spørgsmål (MS(2) 2009: 22). Men de udtrykte desuden overfor MS, at det at tage del i en gruppe gav dem en stemme, der medførte, at de kunne tale om emner, der stod dem nær med deres ledere (MS(2) 2009: 22). Sen taler om basic capabilities, der er relateret til basale behov. At kvinderne udtaler, at de ikke har nok mad indikerer, at der er vigtige capabilities, der ikke er til stede, som de ikke kan handle på, da de ikke har valget om at skaffe mad, og derved hersker der ingen tvivl om, at det område, MS befinder sig i, er præget af fattigdom og mangel på basale behov.

Det bliver i dokumentet udtrykt, at et af de største problemer for den lokale befolkning var den konstante trussel om død og lemlæstelse af deres mænd, der arbejdede i marken - og nogle gange af kvinderne og børnene - på grund af de hyppige kvæg raids, kvæg blev stjålet, mellem forskellige klaner og samfund fra naboregionerne (MS(2) 2009: 16). Dette betyder, at en functioning, der har betydning for befolkningens gode liv er, at befolkningen kan arbejde med sit kvæg uden at skulle frygte for sit liv.

Ifølge Kabeer, er det at foretage strategiske valg i livet afhængig af blandt andet ressourcer, som både omfatter materielle, sociale og menneskelige ressourcer (Kabeer 1999: 437). De sociale ressourcer hos kvinderne i Nakapiripirit, såsom krav inden for relationer, er få. MS beskriver, at kvinderne har en stilling i samfundet, hvor de betragtes som børn og ikke anses for at kunne rådgive mænd. I den forbindelse konkluderer MS videre, at kvinderne var i syv sind om, hvordan problemet omhandlende frygten for deres liv skulle adresseres i deres samfund (MS(2) 2009: 16). En af kvinderne i gruppen beskriver:

“Our men were dying. Everyday brought tears to one house and then another and then another. We were tired of crying and doing nothing. We want peace” (MS(2) 2009: 16).

Her ses endnu en functioning, der har betydning for det gode liv for kvinderne, hvilket er at kunne ytre sig over for mænd og relevante modtagere og indgå på lige fod, for at kunne være en del af at løse problemer i samfundet.

Drama benyttes som metode for at diskutere, og gruppemedlemmerne mødes og bliver indbyrdes enige om hvilket emne, der skal berøres. De fleste gange omhandler det at øge bevidstheden om konsekvensen af usikkerheden af den lokale befolknings liv. Drama stykkerne omhandler, hvordan kvægtveri har påvirket deres adgang til offentlige tjenester såsom sundhedscentre, vand og skoler, for når klaner kæmper, kan børn ikke gå i skole; de syge kan ikke tages til det lokale sundhedscenter; selv det at komme til borehullet er et problem, fordi folk bliver angrebet på vejen (MS(2) 2009: 19). Næstformanden for 'the Lodoi Women's Group' i Nakapiripirit, udtalte, at:

"We had to do something. So we organised one day to meet in one of the villages to discuss our problems. You see, the women had been meeting at the market, at the borehole and talking about this issue, but we were not organised and we didn't have a place we could meet. So we said, 'Women of Nabilatuk, what can we do so that our men can listen to us?' And after discussing for many days, that is how we decided to form a drama group. You see, in drama, we can say things to educate people, our men, without getting a severe beating after. So we started to teach ourselves. And when we were ready, we started to do our plays at the auction." (MS(2) 2009: 16)

Ovenstående citat er et eksempel på, at kvinderne har ressourcerne til at indgå i en diskussion omkring de problemer, der hersker i deres samfund. At de ikke handler på de problemer, der hersker, betyder ikke, at kvinderne ikke har capabilities, men at der kan være så store konsekvenser, at de undlader at handle. En læring finder sted hos kvinderne i gruppen uden involvering af MS, men ved hjælp af hinanden og derved udnytter den ressource at være i en gruppe.

Capabilities er blandt andet at være i stand til at danne et begreb om det gode og engagere sig i kritisk refleksion omkring planlægning af ens liv. Derudover at være i stand til at deltage i politiske valg, der styrer ens liv, som ovenstående citat viser. Næstformanden i ovenstående citat udtrykker, at de ikke kan engagere sig i planlægning og hvis de gør, så kan de blive udsat for vold. Så på trods af, at de har ressourcerne til at engagere sig i planlægning af deres liv og dertil deltage i valgene, så kan de ikke fungere i overensstemmelse med dette, altså en aktiv realisering af deres capabilities, da de kan blive udsat for vold. Dog har de fundet en metode, drama, de kan benytte sig af og dette kan have en positiv indvirkning på deres agency, som analyseres i næste afsnit.

AGENCY

Kabeer beskriver, hvordan det at have et valg er afhængig af blandt andet ressourcer, herunder sociale ressourcer, såsom et netværk i samfundet (Kabeer 1999: 437). Dette ses i ovenstående, hvor kvinderne former grupper, for på den måde at kunne deltage aktivt i samfundet. Her taler Kabeer, i forbindelse med sin empowerment tilgang, om agency, som i dette tilfælde er knyttet til *magten til*, da det viser sig, at kvinderne gennem grupper har mulighed for at ytre sig til landsbymøder. De capabilities, kvinderne tilegner sig, kan kun blive til functionings i grupper, hvor capabilities oprindeligt, ifølge Sen, er beholdt det enkelte individ. Kvinderne kan som medlem af en gruppe fungere som agenter i sociale og politiske anliggender. Når kvinderne som enkeltpersoner går sammen, kan de ifølge Kabeer opnå *magten med*, hvor de i fællesskab kan udfordre samfundsmæssige forudsætninger, som ses i følgende citat, hvor en kvinde fra gruppen udtaler:

"Two times, me and the chairman have gone to see the LC1 about this thing of peace in Nakapiripirit and here in our sub-county. We told him the leaders have to do something about the guns. Do you think I could have done that before when I was not a member?" (MS(2) 2009: 25).

MS pointerer, at der kun eksisterede to grupper, da dokumentmaterialet blev udarbejdet og der vil derfor være mange kvinder, der ikke er en del af en gruppe og de fordele, citatet viser i form af agency. Næstformanden i gruppen Lodoi Women's Group omtaler omkring at være en del af en gruppe:

"The members help each other. If I get into problems the members help me. If I'm sick and cannot weed my plot, they help me...before my plot would stay like that until I got better and the plants died. We are united and we give each other moral support to do big things. You see, before I could not take my children to school. My husband did not agree. Even my relatives did not take their children to school...Now because I am a member of this group I get more respect than before. My children are now in school and even my relatives are taking their own children" (MS(2) 2009: 25).

I ovenstående citat ses det at være en del af en gruppe som en kæmpe ressource for individet og bidrager til at opretholde basic capabilities, så som at der kommer mad på bordet, og børnene kan gå i skole. Dette er også et eksempel på *magten til* øget adgang til skole.

MAGT

Når de lokale borgere skal opnå empowerment, betyder dette, at de får magten til at træffe egne valg og handle. Derved får de lokale magten til at transformere sig selv og de omgivelser, de er en del af.

Her kan det være relevant med et fokus på, om det er muligt at opnå denne magt til, og hvorledes de lokale kan handle på baggrund af opnåede capabilities.

Som tidligere omtalt i afsnittet 'Politisk empowerment proces i Nakapiripirit, Uganda', benytter AWE-UNC sig af 'self-empowerment'. 'Self-empowerment' opnås, ifølge MS, gennem viden og forståelse af sig selv og det samfund, de lokale borgere i Nakapiripirit lever i. Med dette i tankerne, ser AWE-UNC politisk empowerment som et yderligere skridt i skabelsen af bevidsthed, hvor deltagelse af individet i det politiske liv kan kun nås gennem uddannelse og bevidsthed om samfundslivet hos borgerne (MS(2) 2009: 10). Ved brug af den empowerment tilgang, der fremgår af dette speciale, så er empowerment ikke noget, der kan gives, men noget der skal opnås af de lokale selv. Det vil sige, at det er givet, at det er de lokale selv der skal opnå evnen til at transformere sig selv og *magten til* at gøre noget. Her fremhæves drama, som der tidligere er givet et eksempel på, som en metode kvinderne kan benytte sig af til at ytre sig om et emne, som er vigtigt for dem. Kvinderne har desuden *magten til* at sende deres børn i skole, ved at tage del i en gruppe: "*Now because I am a member of this group I get more respect than before. My children are now in school*" (MS(2) 2009: 25). Et andet eksempel på magt er denne udtalelse af en af gruppemedlemmerne i 'Lodoi Women's Group':

"You wait and see. When they come here in one year, they will find a different community. We will not be made to keep quiet or bought with a small bag of salt. They will have to listen to us because we will have power to remove them" (MS(2) 2009: 18).

I ovenstående citat nævner gruppemedlemmet direkte, at målet er at have *magten til*, som Kabeer fremhæver i sin empowerment tilgang omhandlende øget individuel kapacitet og adgang. Kvinden taler om magten til at fjerne lederne, som i Kabeers forståelse af magt bliver til *magt over*. MS giver i nedenstående citat sin definition af magt:

"If power is defined as the ability of one party to influence change in the intention of another party, then it can be said that, through the local groups and the village leaders of (...) Nakapiripirit, the communities were gradually regaining some of the power that is meant to belong to them" (MS(2) 2009: 27).

MS skriver, at hvis magt er defineret som evnen hos en part til at påvirke forandringer med henblik på en anden part, så man kan sige, at samfundet, gennem de lokale grupper og landsbylederne i Nakapiripirit, langsomt var ved at genvinde noget af den magt, der er beregnet at tilhøre dem (MS(2) 2009: 27). Dette stemmer overens med det indtryk kvinderne giver. Kabeer omtaler, at det er vigtigt, at dem, der skal tilegne sig empowerment, kan tage vigtige valg omhandlende deres liv – første ordens valg

(Kabeer 1999: 437). Det, at kunne vælge en god leder, udtrykkes at være vigtigt hos de borgere der fremgår af dokumentet fra Nakapiripirit. Her vurderer jeg, at der må skelnes mellem *magten til* at stemme og derved kunne have indflydelse på, hvem der bliver valgt som leder ud fra en kritisk bevidsthed hos de lokale borgere og *magten over* lederne til at få dem fjernet. Her bliver magt to forskellige ting, som Kabeer skelner mellem har hver deres effekt. Den magt, de lokale borgere giver udtryk for at tilegne sig, kan føre til forandring, som jeg vil identificere i nedenstående afsnit.

FORANDRING

Af forandringer har jeg i analysen identificeret øget bevidsthed omkring samfundslivet hos borgerne, en styrke ved at være medlem af en gruppe og ændringer i magtrelationer.

Diskussioner samt dramastykker har tjent formålet, at de lokale kan se, at de spiller en rolle i samfundet. En øget bevidsthed identificeres med henblik på at ændre de negative praksisser i samfundet, såsom at børnene ikke kommer i skole – dette gælder især pigerne, og betydningen af at have valgt dårlige ledere baseret på hvor meget salt eller sukker, de uddelte til befolkningen under valgkampen (MS(2) 2009: 17). LC1 lederne er enige i, at drama stykkerne og de politiske empowerment processer har bidraget til en reduktion af vold i hjemmet, og at flere børn går i skole i området (MS(2) 2009: 22). Nogle lokale ledere var usikre på om de skulle støtte op om empowerment initiativet eller ej. Dette på grundlag af, at befolkningen stillede flere spørgsmål ved dem som ledere og stillede krav til lederne, hvilket flere af dem ikke brød sig om, men nogle stillede sig samtidig mere tilgængelige for folket og lyttede til deres problemer, fordi lederne indså at befolkningen var begyndt at indse, hvilken magt de har (MS(2) 2009: 26). Ifølge MS favoriserer magtrelationen stadig lederne, men det var begyndt at ændre sig i mange amter (MS(2) 2009: 26).

Et eksempel på at befolkningen har været agenter og derved opnået et resultat ses i følgende situation, hvor AWE program officeren i Nakapiripirit fortæller, at et borehul var blevet bygget af den lokale regering på et stykke jord, og ejeren af jorden begyndte straks at opkræve penge for vand både fra befolkningen og byrådsmedlemmer. De lokale beboere blev efter sessioner med den lokale Mwalimu opmærksomme på, at regeringen skulle give befolkningen gratis rent drikkevand. På den baggrund gik en gruppe medlemmer i fællesskab sammen til ejeren af jorden og bad ham om at tilbagebetale pengene, de havde betalt for vandet og fik lavet aftalen, at de kunne hente gratis vand. Ifølge AWE programofficeren var samfundet taknemmelige for, at AWE-UNC var kommet for at uddanne dem i, hvordan de skulle kræve deres rettigheder (MS(2) 2009: 27). Der er et fokus at finde i denne fortælling

omhandlende den hjælp, AWE-UNC har bidraget med, hvor befolkningen ifølge MS 'realised' (indså), hvordan de skulle agere. Dette eksempel placerer MS og deres lokale samarbejdspartner AWE-UNC i en position i forhold til de lokale, hvor AWE-UNC sidder inde med den viden, der skal til for at medføre en forandring.

Selvopfattelsen af mange af de mennesker, som MS har interviewet, især kvinderne, har ændret sig. En af kvinderne udtaler: *"Before, government was up there and we are here, but now we see, even us, we can talk to the people up there through our leaders here. We are women but they listen to us now"* (MS(2) 2009: 29). Citatet viser en ændring i selvopfattelse, hvor kvinderne udtrykker en større ligeværdighed mellem borgerene og lederne. Citatet giver derudover udtryk for en ændring i magtrelationer ved at kvinderne har mulighed for at adressere deres ledere. En af de lokale ledere udtaler, at

"I used to be very emotional. I would lose my temper over small things, but being in this job I can't afford to do that because the people expect me to listen to them and help them out. I have learnt to be a patient man and to listen to people. They like to hear about the law and what the government is planning. Now they want to see action and that is what we are helping them with. To push for action" (MS(2) 2009: 30).

Citatet viser, at de lokale agerer som agenter, og at de valg og magten *til* bliver benyttet med målet at skabe handling.

SAMMENFATNING AF KIBERA OG NAKAPIRIPIRIT

Der identificeres læring i form af en kritisk bevidsthed hos borgerne omkring lederne og at den lokale befolkning skal tage et ansvar i samfundet. De lokale borgere udvider deres menneskelige ressourcer i form af viden og uddannelse udbudt af MS, som øger deres bevidsthed omkring deres rettigheder og ledernes rolle i samfundet. Det ses i analysen omhandlende Nakapiripirit, at kvinderne i den ene gruppe har valgt at undervise hinanden og derigennem opnå en læring, de gerne vil kommunikere videre ud i samfundet gennem dramastykker.

Problematikken ved denne opnåede læring er, at de er bange for at handle på den, da konsekvensen af at ytre sig kan være, at de lokale udsættes for vold. Det tyder på, at der opnås en læring, men at den lokale befolkning handler i forhold til de normer, der gør sig gældende i samfundet. Det udtrykkes i narrativerne, at den lokale befolkning til tider er usikker på, hvad de skal stille op med den information, de har fået, og at den læring, der opnås, ikke er fyldestgørende nok eller ikke fører til en kritisk refleksion omkring, hvad denne viden kan bruges til i praksis. Der er eksempel på handlinger og derved en

forandring ved, at de lokale i Kibera deltager i møder på rådhuset, og de lokale i Nakapiripirit oplever mindre vold i hjemmet, og at flere børn deltager i undervisning i skolen. Derudover ses i begge samfund tilfælde af, at de lokale handler på baggrund af deres rettigheder og derved benytter deres kritiske bevidsthed i samfundet.

Det er mere sandsynligt at mærke effekten af de politiske empowerment initiativer med vedvarende og langsigtede indsatser. Efter et år med politisk empowerment aktiviteter i Nakapiripirit begyndte resultaterne først lige at kunne ses af MS i de besøgte områder, og for at demokratiet virkelig skal blive "en livsstil", skal indsatsen fortsættes i en længere periode, ifølge MS (MS(2) 2009: 31).

Jeg ønskede i analysen af Kibera og Nakapiripirit at adressere problemstillingen omhandlende forskelligheder i kultur og kønsidentitet, for at tydeliggøre, at der skal foretages forskellige strategier afhængigt af, hvor den politiske empowerment proces finder sted, som følge af at mennesker ønsker at tilegne sig forskellige capabilities og har forskellige behov. Jeg har ikke kunne finde svaret i de dokumenter, som MS fremlægger, og som er anvendt som analysemateriale. Her ses ligheder som undertrykkelse af kvinderne, der ikke har ret til at tale i offentlige forsamlinger, en frygt blandt kvinderne for at blive udsat for vold og et misforhold mellem lokalbefolkningen og ledere. En forskel jeg har identificeret er, at det var muligt at starte en avis i Kibera, hvor mange af artiklerne i avisen var baseret på KCODAs interaktion med folket i Kibera. En af lederne udtaler: *"All of Kibera reads the Journal. It is our paper. We can get to know specifically what our people are saying and thinking by reading this paper"* (MS(1) 2009: 26). Citatet viser, at mange mennesker i Kibera kan læse, men dette er ikke tilfældet i Nakapiripirit, hvor det ikke var muligt at lave en avis, da størstedelen af befolkningen ikke kunne læse.

Den læring, der ses i forhold til, at de lokale tilegner sig en viden, ses ikke som tilstrækkelig for at opnå empowerment og jeg vil i det følgende afsnit identificere læring fra analysen baseret på Freires begreber fra 'de undertryktes pædagogik'.

LÆRING IDENTIFICERET I FORHOLD TIL 'DE UNDERTRYKTES PÆDAGOGIK'

De unge i Pillars of Kibera Youth Group i Kibera giver udtryk for at have identificeret deres undertrykkere ved hjælp af workshops, der er en del af empowerment processen: *"we know that these councillors of ours have been cheating us. They tell us a lot of lies so that we don't know about what they are doing, and so that we cannot ask for our rights"* (MS(1) 2009: 19).

Freire argumenterer for, at de undertrykte (de lokale borgere) først vil begynde at tro på sig selv, når de kan gennemskue deres undertrykkere og når de deltager i kampen for deres frigørelse. Både i Kibera og i Nakapiripirit giver de lokale for det første udtryk for, at det er deres ledere, der er undertrykkeren: *"We will not be made to keep quiet or bought with a small bag of salt. They will have to listen to us because we will have power to remove them"* (MS(2) 2009: 18). Citatet giver for det andet et eksempel på, at de lokale borgere i Nakapiripirit er begyndt at tro på sig selv. Dokumenterne udtrykker ikke, hvorledes de lokale håndterer deres ledere, kun omkring viljen til at tage ansvar for, hvilke ledere der vælges. Der ses en bevidstgørelse omkring nogle af de samfundsmæssige magtforhold, der undertrykker de lokale borgere:

"For many years, we thought that the government had forgotten about us completely but, actually, it was our leaders here who made us think like that. We didn't know that Kibera gets money from the government" (MS(1) 2009: 20).

Citatet viser en bevidstgørelse hos borgerne omkring deres samfund, og at de på den baggrund har mulighed for at handle på deres rettigheder. Ud over dette understreger Freire, at kritiske og befriende dialoger sammen med de undertrykte (de lokale borgere) er fundamentale betingelser for at kunne starte en handling. Disse dialoger bør variere alt efter historiske forhold og de perspektiver, hvorfra de undertrykte opfatter verden (Freire 2012: 257). I analysen giver de lokale borgere på workshops i Kibera udtryk for, at de har problemer med at undervise den øvrige befolkning. Dette kan skyldes, at MS ikke baserer viden i forhold til det perspektiv, hvorfra de undertrykte opfatter verden.

Som beskrevet i afsnittet 'MSActionAids Empowerment tilgang', indebærer MS' politiske empowerment proces en bevidstgørelse om rettigheder, mobilisering af mennesker til at danne grupper; deltagelse i beslutningsprocessen og en styrkelse af grupper samt værktøjer og metoder til handling (MSActionAid 2010: 9). Ud fra disse mål, har jeg identificeret elementer fra Freires pædagogik: *"The workshops encourage open dialogue among the participants as well as between the participants and their leaders - especially the councillors"* (MS(1) 2009: 12). Citatet illustrerer, at workshops i Kibera er baseret på dialoger, som er i overensstemmelse med Freires pædagogik, der har til hensigt, at de undertrykte skal opnå frihed. Jeg

identificerer på baggrund af citatet, at de undertrykte selv bør inviteres til magtneutrale processer og dialoger, hvor magt relationer mellem de involverede ikke eksisterer, for netop at kunne ytre de valg, der skal føre til en forbedring af deres liv. Dog stemmer dette ikke overens med MS undervisningsmetode, som jeg vil analysere betydningen af i næste afsnit.

MS' BRUG AF SPAREKASSEUNDERVISNING

MS skriver i deres dokument fra Kibera: *"Because of the large number of participants, the facilitators/trainers use the 'teacher-student' mode of facilitation"* (MS(1) 2009: 11).

I ovenstående citat ses, at MS benytter sig af lærer-elev tilgangen. Ifølge Freire præsenterer læren sig selv for eleverne *"som deres nødvendige modpol: ved at betragte deres uvidenhed, som absolut retfærdiggør han sin egen eksistens"* (Freire 2012: 259-260). I de to dokumenter omtaler MS ikke deres egen eller facilitatorernes rolle i empowerment processen. En af årsagerne kan skyldes, at de lokale borgere, som i MS' udtalelse refereres til som eleverne, accepterer sin egen uvidenhed som retfærdiggørelse af lærerens (MS) eksistens. Freire argumenterer for, at de lokale aldrig selv opdager, at de underviser MS (Freire 2012: 260).

Ved brug af Freires teori, lærer MS af de lokale beboere i samfundet, og sammen er de ansvarlige for processen, hvor både de lokale borgere og MS tilegner sig indsigt. Ved at MS benytter lærer-elev relateret undervisning, signalerer de, at processen er ejet af MS og ikke som en dialog baseret indsigt.

MS skal gennem deres empowerment initiativer bidrage med en kritisk bevidsthed omkring samfundet og en viden. Der synes dog at være mangler i deres empowerment proces, da de lokale borgere ikke føler sig tilstrækkeligt informeret:

"Some of the members said they needed to receive more in-depth training on the other aspects of civic education, such as governance and democracy. Because they were so involved with KCODA, people from their villages looked to them for information on civic awareness, but many times they were at a loss because they were also not so well informed" (MS(1) 2009: 15).

Det er identificeret, at de lokale borgere i Kibera, hvorfra ovenstående citat er fra, har udtrykt en udvikling i deres indsigt i samfundet, der omgiver dem, men på trods af det, illustrerer citatet ovenfor en nødvendighed af mere dybdegående viden og inddragelse af andre aspekter, for at denne viden kan gøre en reel forskel uden for empowerment processen og delagtiggøres i det øvrige samfund.

Jeg ser en problematik i, hvis MS laver et forsøg på at frigøre de lokale borgere uden deres reflekterende deltagelse i handlingen at frigøre sig, da dette vil føre de lokale beboere ind i populismens faldgruppe og gøre den lokale befolkning til en enhed, der kan manipuleres (Freire 2012: 258). En af kvinderne fra Tosha 2 Women's Group i Kibera, Kenya udtaler:

"What can we do with information? We can't go to the CDF office or the councillor because they will think we are attacking them. KCODA has to help us to change things in Kibera" (MS(1) 2009: 24).

Ovenstående citat er et eksempel på, at kvinderne ikke ved hvad de skal stille op med den viden, de tilegner sig gennem empowerment processen. Derved kan der være risiko for at den reflekterende deltagelse udebliver i opnåelsen af frigørelse. Citatet demonstrerer en afhængighed af KCODA, hvor Freire argumenterer for, at *"mens ingen frigør sig selv ved egen kraft alene, bliver de heller ikke frigjort af andre"* (Freire 2012: 258). En frigørelse, der er et menneskeligt problem, kræver hele menneskets involvering. Metoden for at opnå denne frigørelse ligger i dialogen. Freire udtrykker, at frigørelsen ikke er en gave, der er skænket, men kommer som et resultat af deres egen bevidstgørelsesproces (Freire 2012: 258). Derved ser jeg en vigtighed i at benytte frigørende dialog, som Freire omtaler og interaktioner mellem de involverede personer i empowerment processen for at indfri de ønsker, de lokale borgere har.

DELKONKLUSION – EMPOWERMENT ANALYSE

Empowerment analysen havde formålet at besvare underspørgsmålene: *Hvilke behov og ønsker for forandring giver de lokale udtryk for, og hvordan imødekommer MS dette? Samt: Hvilken forandring og læring identificeres i empowerment processen.* Jeg adresserer i afsnittet 'sammenfatning af Kibera og Nakapiripirit' læring og forandring, der identificeres i analysen. I forlængelse af dette er en pointe fra analysen, hvor jeg benytter Freire, at MS og den lokale befolkning sammen er ansvarlige for empowerment processen, hvor både de lokale borgere og MS tilegner sig indsigt. Ved at MS benytter lærer-elev relateret undervisning, signalerer de, at processen er ejet af MS og ikke som en dialog baseret indsigt. Ved brug af Freires teori skal frigørelsen af de lokale borgere i Kibera og Nakapiripirit ikke ses som en gave skænket af MS, men som et resultat af deres egen bevidstgørelse.

Jeg vil i det følgende besvare hvilke behov og ønsker de lokale giver udtryk for hvordan MS imødekommer dette.

I Kibera beskriver den ene kvindegruppe deres problem der handler om, at kvinder udsættes for vold af deres mænd og at dette sker hyppigt. Dette var grundlaget for at danne en gruppe, da kvinderne

bedre kunne ytre sig kollektivt end individuelt. MS stod for at bidrage med en viden omkring den lokale befolknings rettigheder og en indsigt i samfundslivet. Nogle af deltagerne på workshops var usikre på, hvad de skulle stille og med den information de modtog. Der var desuden borgere, der gav udtryk for, at de havde brug for mere dybdegående træning og andre aspekter af deres undervisning i samfundslivet. MS styrkede grupperne i forhold til, at grupperne kollektivt kunne kræve deres rettigheder og indledte gennem deres workshops en dialog mellem borgerne og lederne, således at alle kom til orde. De lokale borgere, der deltog i empowerment processen, beskriver, at deres undertrykkere er lederne og adresserer dem nu ved hjælp af workshops og undervisning af MS.

I Nakapiripirit var det største problem ifølge kvindegruppen den konstante trussel om død og lemlæstelse af deres mænd, der arbejdede i marken - og nogle gange af kvinderne og børnene - på grund af de hyppige kvæg raids. Kvinderne i gruppen ønskede, at deres mænd skulle lytte til dem og formede dramagrupper, der gjorde det muligt for kvinderne at ytre sig uden efterfølgende, at blive udsat for vold. Den viden MS bidrager med, havde en indvirkning på gruppen, hvor en af medlemmerne er refereret for, at de nu havde en viden til at styre, hvem der skulle være ledere i deres samfund og at den lokale befolkning ikke længere kunne bestikkes.

FELT SOM RAMMEFORSTÅELSE

I det følgende vil jeg benytte Bourdieus begreber til at bidrage med en forståelse og forklaring af felterne i henholdsvis Kibera og Nakapiripirit, som MS har afdækket. Formålet er, som nævnt, at udvikle en viden og forståelse af, hvordan felterne tager sig ud og en forklaring af, hvorfor det forhold sig som det gør.

I dokumentmaterialet omhandlende Kibera og Nakapiripirit er narrativerne relationelt konstitueret. Det vil sige, at befolkningen, der bliver interviewet fortæller noget til MS. Her er en vigtig forudsætning for den videre analyse, at hvad de lokale siger ikke kun er relateret til det, de taler om, men også til den, de taler til og den kontekst, de taler i. Bourdieu taler i sine epistemologiske overvejelser om *det dobbelte brud*, der indebærer, at forskeren (MS) objektiverer både informanternes (den lokale befolkning) præsentation af 'virkeligheden' og derudover egen relation til den viden, der produceres:

"Samfundsvidenskaberne skal ikke bare, som objektivismen foreskriver, bryde med de indfødtes erfaringer og med den indfødte repræsentation af den erfaring, men også, gennem et andet brud, stille spørgsmålstejn ved de forudsætninger, som er indbygget i den 'objektive' betragters position; når betragteren søger at fortolke praksisser, er der en tendens til, at han tilføjer objektet principperne for sin egen relation til det, hvilket for eksempel ses af den privilegerede status, han tildeler kommunikative og epistemiske funktioner, hvilket får ham til at reducere udvekslinger til rent symbolske udvekslinger" (Bourdieu 1990: 27).

Ovenstående citat beskriver vigtigheden af, at MS ikke fortolker de praksisser, der betragtes og derfor skal objektivere den præsentation af virkeligheden og egen relation til den viden, der produceres. Da de politiske empowerment processer i både Kibera og Nakapiripirit er initiativer foretaget af MS, og da det samtidig er dem, der foretager undersøgelsen, må det formodes at denne objektivering ikke eksisterer i dokumenterne.

KAPITALER

Som nævnt i teorien opstiller Bourdieu fire kapital begreber, som alle kan forbindes med magt. Det er i analysen identificeret, at det er den kulturelle og den sociale kapital, der lægges fokus på i MS' politiske empowerment proces. Den kulturelle kapital dækker over andre handlemuligheder, som de lokale kan benytte sig af i daglig praksis gennem den viden, de tilegner sig gennem empowerment processen. MS besidder en høj kulturel kapital og de bliver derved en vigtig aktør i feltet. Da empowerment processen er et initiativ af MS, bliver det deres kapital, der er gældende og den, der er kamp om. Det vil sige, at

MS bliver den med mest kapital og de lokale borgere må gå ind i feltet på de vilkår, som MS fremstiller. Da MS besidder den kapital, der kæmpes om, bevirker dette, at MS forsøger at influere 'den anden' – de lokale borgere. Der vil opretholdes et dominansforhold, hvor MS fremstår som de stærke. Den kulturelle kapital dækker over ressourcer, såsom uddannelse og derved de lokales evne til at forstå kulturen i samfundet: *"Now they know that the people of Kibera knows these things. Our ears are open now. We will keep going for these meetings until they start listening to us"* (MS(1) 2009: 23). I den forbindelse ses det, at den sociale kapital spiller en væsentlig rolle, især lægges der vægt på de unge og kvindernes sociale kapital i form af bekendtskaber og netværk:

"Two times, me and the chairman have gone to see the LC1 about this thing of peace in Nakapiripirit and here in our sub-county. We told him the leaders have to do something about the guns. Do you think I could have done that before when I was not a member?" (MS(2) 2009: 25)

Denne sociale kapital kan, ifølge Bourdieu, give det individuelle menneske forskellige fordele, som narrativerne i empowerment analysen bekræfter, idet kvinderne i narrativerne beskriver et samarbejde og en mulighed for at stå stærkere som gruppe end som enkeltindivid – dermed udgør kvinderne tilsammen en anden magt end hvad de giver udtryk for at kunne på egen hånd. Denne form for organisering i grupper er desuden et af initiativerne fra MS' side for at kunne bidrage til empowerment.

FELT OG DOXA

De lokale borgeres position i feltet har en afgørende betydning for, hvilket verdensbillede de har, som for eksempel hvilken holdning, opfattelse og position, den enkelte borger har tendens til at indtage. Derved kan begrundelsen for den enkelte borgers handling fremanalyses i det felt, som de lokale borgere indgår i (Järvinen 2005: 364).

I et felt findes doxa, der er en position, den bestemte virkelighedsopfattelse, der herskede i henholdsvis Kibera og Nakapiripirit på det givne tidspunkt for undersøgelsen. Denne opfattelse vil ændres over en given tidsperiode. Kabeer redegør for, at doxa kan påvirke de valg, som den lokale befolkning tager. Derfor er det vigtigt at tydeliggøre de normer, der gør sig gældende i dokumentmaterialet vedrørende de lokale, der er involveret i empowerment processen, for på den måde at vurdere, om de lokales deltagelse i MS' empowerment initiativ, kan føre til yderligere capabilities og agency hos den enkelte borger i henholdsvis Kibera og Nakapiripirit. Ifølge Bourdieu er det, der er selvfølgeligt i felterne, ikke noget, der behøver at blive diskuteret i feltet. Dette ses ved følgende: *"Talking to the people of Kibera it*

appears that they all desire change but, because the constituency is a 'hot-bed' of politics, people are extra careful not to seem to question the existing institutions too much" (MS(1) 2009: 27).

En vigtig pointe omkring felt er, at det ikke eksisterer, hvis en dominerende position er i stand til at undertrykke modstanden fra de andre positioner (Bourdieu og Wacquant 1996: 90). Ovenstående citat er et eksempel på, at den lokale befolkning har været undertrykt af de eksisterende magtfulde positioner til trods for et ønske om forandring. Dette bekræftes yderligere i nedenstående citat:

"There are people who are always watching when they hear anyone talking to the people. There are some here who don't want people to know their rights. It's not in their interest if people know exactly what they are doing" (MS(1) 2009: 27).

I ovenstående citat ses det felt, som MS foretager deres empowerment initiativer i. Her starter en kamp med indtagelse af forskellige magtpositioner, som både gælder inden for feltet, men desuden i forhold til andre felter. Et felt, der kommer til udtryk i dokumentmaterialet er det politiske felt, staten, som ikke samarbejder med MS, og som den lokale befolkning i Kibera og Nakapiripirit ikke har adgang til. Dette felt kan ses som det overordnede magtfelt og i sidste ende skal de lokale borgere anerkendes af det politiske felt. Et andet felt er de workshops i henholdsvis Kibera og Nakapiripirit, der rummer lokalbefolkningen samt de lokale ledere, hvor et netværk af relationer mellem disse to positioner kæmper om at indtage en magtposition – dette felt er skabt af MS, hvor det er den kulturelle kapital, der kæmpes om, da det er den kapital MS fokuserer på med deres empowerment initiativer. Her vil MS styrke demokratiet, så alle kommer til orde, blandt andet gennem workshops. I Danmark hersker der demokrati og her kan jeg trække linjer til etnocentrisme i form af, at MS benytter normer og værdier, der gør sig gældende i den danske kultur som grundlag for at bedømme deres empowerment proces i Kibera og Nakapiripirit. Jeg vurderer her etnocentrismen som positiv, idet MS vil bruge demokrati til at styrke en fællesskabsfølelse i de to samfund, men det kan også medføre, at de to lokalsamfunds livsformer betragtes som uantagelige. Et tredje felt, der kan identificeres er et kønsfelt, hvor der er en magtkamp om hvem der har rettighed til at ytre sig.

Doxa i Kibera ses i et eksempel, hvor KCODA blev spurgt af MS om, hvorfor de havde valgt at nå samfundet gennem workshops i stedet for offentlige fora. Dette bundede ifølge KCODA i hvor politisk Kibera er, og at det derfor er lettere at styre diskussioner gennem workshops. Ifølge KCODA kan et offentlige fora let kapres eller forstyrres af ondsindede elementer, der ikke bryder sig om be-

vidsthed om samfundslivet hos borgerne (Kenya: 13). De personer, der besidder magt og de kapitalformer, der gør sig gældende i feltet, vil forsøge at stoppe en udvikling, som eksemplet viser. Derimod har MS og KCODA en intention om at forsøge at etablere nye tiltag i forbindelse med deres empowerment proces – dette vil medføre kampe på feltet, som eksemplet demonstrerer. Doxa kan forandres eller påvirkes, men det forudsætter, at feltets aktører accepterer det. Her kan det være feltet, som involverer de lokale beboere og de lokale ledere eller et felt, som inddrager politikere på højere plan og landsbyer, såsom Kibera og Nakapiripirit, der begynder at stille krav til deres regering.

De normer, der identificeres i dokumenterne i form af forbud, der normsætter visse handlinger som passende og andre som forkerte, indebærer kvindernes mulighed for at udtrykke sig. Det er tidligere i specialet påpeget, at kvinderne betragtes på lige fod med børn i mænds øjne, og kvinderne har ikke lov til at ytre sig i forsamlinger. Normer kan overtrædes, hvor der skabes et normbrud, og dette ses i dokumenterne, hvor kvinderne blandt andet gennem drama, kan udtrykke emner, der er vigtige for dem og ikke skal frygte at udsættes for vold som en konsekvens af at have udtrykt sig. Denne normændring vil medføre, at kulturen ændrer sig, men det siges ikke, om denne normændring er vedvarende, og at der i så fald vil skabes nye normer, eller om dette kun vil gøre sig gældende så længe MS foretager deres empowerment proces, og at normen derfor vil være gældende for en periode. Denne norm kan medføre, at kvinder undlader at handle. Det ses i empowerment analysen, at kvinder, der deltager i en gruppe, opfatter sig selv som stærkere og derved tør stå frem og tale for deres sag, fremfor at stå frem som enkeltindivid.

Jeg identificer en ændring i doxa, idet kvinderne i de fora som MS skaber, er med til at ytre deres mening. Her igangsættes en kamp omkring de lokales ret til at ytre sig og kunne foretage valg, som har betydning for deres liv. Dette felt kan dog kun opretholdes, så længe der eksisterer en kamp internt i feltet. Her er drivkraften de magtkampe, der udspiller sig mellem de forskellige positioner. Det kan diskuteres om de felter, der opstår i forbindelse med MS' empowerment proces, vil opretholdes eller om de dominerende positioner (staten, ledere og mændene), som herskede inden MS' initiativer eksisterede, vil genoptage magten og undertrykke de svage positioner (lokalsamfundene, de lokale borgere og kvinderne) i de tre felter.

Jeg argumenterer på baggrund af ovenstående for, at MS kan ses som en dominerende aktør, der bidrager med ressourcer og kompetencer, som giver dem mulighed for at udøve magt og indflydelse på feltet, som deres intention med empowerment processen er. Dette gør sig kun gældende, så længe de er en del af feltet og kæmper om den kapital, der er ønskværdig. Når de ikke længere er en del af

feltet, kan det stoppe med at ophøre, hvor en eksisterende dominerende position i samfundet har mulighed for at undertrykke en svagere position.

DELKONKLUSION – FELT SOM RAMMEFORSTÅELSE

Denne analyse havde til formål at besvares underspørgsmålet: *Hvilke felter gør sig gældende i empowerment processen, og hvordan tager feltet sig ud?*

I analysen identificerede jeg tre felter. Det første er det politiske felt, staten, som ikke samarbejder med MS. Dette felt kan ses som det overordnede magtfelt. Det andet felt er de workshops i henholdsvis Kibera og Nakapiripirit, der rummer lokalbefolkningen samt de lokale ledere. Dette felt er skabt af MS, hvor det er den kulturelle kapital, der kæmpes om, da det er den kapital MS fokuserer på med deres empowerment initiativer. Det tredje felt, der kan identificeres er et kønsfelt, hvor der er en magtkamp om hvem der har rettighed til at ytre sig. Ud over den kulturelle kapital, identificeres den sociale kapital som afgørende for at kvinderne kan ytre sig og også en kapital, som MS vægter.

I det felt, som MS undersøger gennem deres dokumenter, har kvinderne ikke mulighed for at ytre sig og der udtrykkes en uvidenhed blandt lokalsamfundet omkring samfundslivet, borgernes rettigheder og muligheden for at kommunikere med lederne. Jeg identificerede en ændring i doxa, idet kvinderne i de fora som MS skaber, er med til at ytre deres mening. Her igangsættes en kamp omkring de lokales ret til at foretage valg, som har betydning for deres liv. Dette felt kan dog kun opretholdes, så længe der eksisterer en kamp internt i feltet. Det kan diskuteres om de felter, der opstår i forbindelse med MS' empowerment proces, vil opretholdes eller om de dominerende positioner, som herskede inden MS' initiativer eksisterede, vil genoptage magten og undertrykke de svage positioner.

I empowerment analysen identificeredes det, at dele af befolkningen i Kibera var bange for at handle på den information, de modtog af MS, da de kunne blive beskyldt for at ville vælte premierministeren, der regerede i området og straffen kunne være vold eller døden (MS(1) 2009: 24). Dette eksempel er et udtryk for at et andet felt, et politisk felt, har indflydelse på feltet som er skabt af MS og at felter derfor ikke kan ses uafhængigt af hinanden, men vil indgå i et samspil.

KAPITEL 6: DISKUSSION

Diskussionen er delt op i to dele, som er baseret på fundene i analysen:

- MS tilgang til deres empowerment proces, som diskuteres ud fra et postkolonialt synspunkt, da det identificeres i analysen, at MS placerer sig selv som dem der har viden i det felt de etablerer i forbindelse med deres empowerment initiativer og derved kommer til at fremstå som den dominerende part, der har magten.
- Diskutere muligheden for forandring i Kibera og Nakapiripirit. Dette er baseret på analysen og de problematikker, der kan identificeres hermed.

MS' TILGANG TIL EMPOWERMENT

Det ses i MS' dokumenter, at de som organisation fra 'det globale nord' antages at være i stand til at ordinere, hvad et 'globalt syd' menneske har brug for. Som konsekvens er agency hos mennesker i 'det globale syd' ikke anerkendt (Parpart 2003: 54). Det tages for givet, at mennesker i den tredje verden har brug for hjælp og vejledning af mennesker fra 'det globale nord' og internationale organisationer til at udfordre deres underkastelse og arbejde for social forandring.

MS fremstiller således forholdet mellem sig selv, som vestlige eksperter, og de fattige, lokale kvinder helt uproblematisk. I dokumenterne fra Kibera og Nakapiripirit er spørgsmål om magtrelationer mellem de to parter ikke nævnt. Dette kan skyldes, at det er lokale organisationer, der styrer empowerment processerne, men heller ikke her er der udtrykt, hvilket forhold de lokale borgere og de lokale organisationer har.

Det kommer til udtryk i dokumenterne, at eksperterne (MS og de lokale samarbejdsorganisationer) vil få de lokale borgere til at forstå deres eget bedste gennem uddannelse og dermed vil de lokale borgere nå deres egne konklusioner. Dette ses i følgende eksempel: *"After attending a number of workshops organised by KCODA, we know that these councillors¹⁹ of ours have been cheating us"* (MS(1) 2009: 19).

Citatet viser, at den viden og derved den læring, de lokale tager med sig fra workshoppen, tilegnes som de lokales egen viden. Fra et postkolonialt perspektiv er rollen som ekspert mere problematisk, end

¹⁹ Councillors refererer til lokale ledere

hvad der kan identificeres i dokumenterne af MS. Viden kan aldrig være objektiv, men afhænger af, hvem der har magten til at bestemme, hvad der skal have status som korrekt viden. Derefter følger, at vestlige normer ikke nødvendigvis er de bedste guider til forandring (Parpart 1995: 222).

En af de vigtigste argumenter fremført af postkoloniale teoretikere er, at kvinder i den tredje verden er aktive agenter, ikke passive ofre. Men når man nærmer sig 'det globale syd' fra et vestligt perspektiv, er agency hos kvinderne ikke forstået eller anerkendt. Det udtales i MS' dokument fra Kibera, at:

"Many people interviewed agreed that, for a long time, they had held the idea that government was meant to do everything for them, and that they didn't understand that, for government to deliver adequately, it needed their involvement" (MS(1) 2009: 10).

MS giver her udtryk for, at de lokale borgere ikke forstår den pointe, MS gerne vil fremhæve – at den lokale befolkning skal involvere sig. Citatet giver fornemmelsen af, at der har været manglende agency hos de lokale borgere i Kibera, og at der var behov for at udvikle ressourcer, så de lokale kunne optræde som agenter og derved styrkes til selv at tage ansvar for deres eget liv og samfund.

Der fokuseres i empowerment processerne på, hvordan kvinder bliver 'empowered' kollektivt snarere end som individer. Heraf følger det, at empowerment vil betyde forskellige ting i forskellige sammenhænge; mennesker skal ifølge Oakley, der introduceres i indledningen, opfattes som værende forskellige fra hinanden. Jeg vil argumentere for at lande er forskellige og at der derfor kan være et behov for forskellige strategier for empowerment, men grundet MS' opstilling af dokumenterne ud fra de fem punkter, de havde opstillet som midler til at opnå empowerment, var det ikke muligt ud fra dokumenterne at påpege disse forskelle

MS arbejder med de lokale borgere som deltagere i empowerment processen inden for de aktiviteter, der er iværksat af MS, hvor de lokale borgere udtaler, at de her har mulighed for indgå i dialog med deres ledere. Kabeer påpeger, at der er et behov for at komme ud over deltagelse i organisationens projekt og ind i området for de politiske beslutningsprocesser. Kabeer konkluderer:

"It is only when the participation of poorer women goes beyond participation at the project level to intervening in the broader policy making agenda that their strategic interest can become an enduring influence on the course of development" (Kabeer 1994: 262).

Kabeer påpeger i citatet, at det ikke er nok at deltage i MS' initiativer, men at de lokale borgere, hvor MS har fokus på unge og kvinder, indgår i de større politiske beslutninger, at MS' strategi omkring at udvikle empowerment kan influere en udvikling.

Dr. Jo Rowlands, der beskæftiger sig med kvinders empowerment fremhæver den vigtige rolle som forandringsagenter i empowerment-processen. Det er vigtigt, at disse forandringsagenter, som er de lokale hjælpeorganisationer og MS, ikke retter på kvinderne, men tilskynder dem til at sætte deres egne mål (Rowlands 1998: 26). Rowlands påpeger yderligere, at disse forandringsagenter ikke altid stammer fra lokalsamfundet selv, og også skal uddannes, antageligt ved vestlige hjælpeorganisationer (Rowlands 1998: 26). Her gøres det klart i dokumenterne, at MS trækker på en bestemt fortolkning af empowerment og at denne foretrækkes frem for andre. MS benytter lokale organisationer, men uddanner dem i principper gennem MS i Danmark og derved en politisk empowerment tilgang udviklet af en vestlig NGO. På den baggrund vil jeg i det næste diskutere muligheden for forandring i lokalsamfundene Kibera og Nakapiripirit på baggrund af MS' empowerment proces.

MULIGHEDERNE FOR FORANDRING

Jeg finder det relevant at overveje, om det lykkes for MS at anvende metoder, der giver de lokale i Kibera og Nakapiripirit mulighed for at hjælpe sig selv. Jeg identificerede forandringer og læring i analysen, men jeg stiller spørgsmålstejn ved, hvordan og om sådanne ændringer vil blive opretholdt i det lange løb, når MS afslutter deres empowerment initiativer. Dette argumenterer jeg for på baggrund af Bourdieus teori om felt, der beskriver, hvorledes et felt vil ophøre med at eksistere, hvis en dominerende position er i stand til at undertrykke modstanden fra de andre positioner (Bourdieu og Wacquant 1996: 90). MS indtager en dominerende position, men når de ophører deres empowerment initiativer, kan de gældende normer træde i kraft, hvorved forandring ikke vil blive opretholdt.

Jeg betvivler en vedvarende forandring, da metoder, såsom offentlige fora, i empowerment processen var ukendte i kenyanerne egen kultur og strukturer. Eksempelvis udtrykkes det af KCODA-program koordinatoren at: "... *it was easy for public forums to be hijacked or disrupted by malicious elements that did not approve of civic awareness.*" (MS(1) 2009: 13).

På grund af dette, redegøres det i MS dokument fra Kibera for, at lokalsamfundet i stedet nås gennem workshops i stedet for offentlige fora:

“Forums to include citizens at the local level exist, marginally, within the local government framework. But, in practice, they are rarely exercised and, when they are, intimidation and bureaucracy rule the day. This means that, although local development projects are meant to come from the grass-roots and permeate upwards, citizens are rarely, if ever, consulted or given an opportunity to contribute (...) many inhabitants of the slum said that this was one of the reasons that the situation in the slum has remained largely unchanged over the years.” (MS(1) 2009: 25).

Citatet viser, at på trods af initiativer taget med formålet at de lokale borgere skal bidrage i beslutninger, bliver befolkningen ikke inddraget eller givet muligheden for at bidrage, og derfor er situationen forblevet uændret.

Jeg adresserer dette, da MS ikke tager højde for de normer, der gør sig gældende i samfundet, der derved gør det svært for den lokale befolkning at handle på deres viden. Spørgsmålet er, i hvor høj grad det er muligt for den lokale befolkning i Kibera og Nakapiripirit at ændre sig, når dele af de lokale borgere deltager i kurser, hvor de bliver uddannet til at få nye indsigter. De borgere, der skal tilegne sig empowerment, skal herefter vende tilbage til et liv uden for kurser og uddannelse, hvor der let kan stilles spørgsmålstejn ved de erhvervede færdigheder og skabe konflikt med eksisterende felter, normer og overbevisninger i samfundet. I den forbindelse spiller agency en væsentlig rolle, da den stadig kan være begrænset af samfundsmæssige normer og derfor har brug for mere tid til at blive forandret. MS skriver:

“Some of the members said they needed to receive more in-depth training on the other aspects of civic education, such as governance and democracy. Because they were so involved with KCODA, people from their villages looked to them for information on civic awareness, but many times they were at a loss because they were also not so well informed” (MS(1) 2009: 15).

Citatet beskriver at undervisningen ikke er dybdegående nok og at nogle af de involverede borgere ønskede at inddrage andre aspekter omkring samfundslivet. Dette påpeger, at empowerment processer skal give indsigt og ny viden for de involverede på baggrund af de lokale borgeres verdensbillede. Uden en dybdegående træning baseret på dette, vurderer jeg, at resultaterne af metoderne har mindre værdi i det virkelige liv og er mindre brugbare.

Jeg redegjorde i afsnittet 'narrativ tilgang' for, hvorledes historier ofte omfatter et opgør med en forventet tilstand og dermed giver en løsning, der medbringer ny indsigt og anerkendelser. I dokumenterne fra Kibera og Nakapiripirit forsøger MS gennem deres empowerment initiativer, at bidrage med en løsning, der skal give den lokale befolkning en indsigt i deres samfund, rettigheder og position.

Denne nye indsigt har til formål at gavne lokalbefolkningen, men det er MS' formål som denne nye indsigt og perspektiv opfylder. Dokumenterne kommer således til at danne grundlag for, hvorledes MS opfylder deres mål med empowerment processen.

Jeg opstillede tidligere de felter, der kan identificeres i MS' dokumenter. Det er ikke muligt at påpege, hvorvidt de lokale borgere har efterspurgt den forandring eller læring, som MS tager initiativ til, eller om de træder ind i det felt MS opstiller og kæmper om den kulturelle kapital, som er den, MS fremlægger, at der skal kæmpes om. Næstformanden for 'the Lodoi Women's Group' i Nakapiripirit beskriver:

""... what can vi do so our men can listen to us?" And after discussing for many days, this is how we decided to form a drama group. You see, in drama, we can say things to educate people, our men, without getting a severe beating after" (MS(2) 2009: 16).

Citatet henviser til, at et felt allerede var etableret i form af kønskamp og at et ønske om at kunne ytre sig allerede eksisterede fra kvindernes side. I denne sammenhæng opfatter jeg MS' empowerment initiativer som et bidrag til at give de lokale borger i Kibera og Nakapiripirit redskaber, der skal hjælpe dem til at tage medbestemmelse i deres eget liv og give borgerne en mulighed for at udøve agency og foretage valg, der har indflydelse på deres eget liv. Empowerment initiativerne kan på den anden side fastholde de lokale borgere i et afhængighedsforhold, hvis MS placerer sig selv som den dominerende part, som citatet her er et eksempel på: *"KCODA has to help us change things in Kibera"* (MS(1) 2009: 24). Dette er en udtalelse af et medlem fra en af kvindegrupperne i Kibera som beskriver, at de lokale borgere forventer en handling fra KCODA og derved MS, hvor MS i deres beskrivelse af empowerment initiativet, beskriver formålet at omdanne de lokale borger til aktive borgere i stedet for passive, og at borgerne derved har evnen til at handle på deres rettigheder (MSActionAid 2010: 6). Jeg stiller på den baggrund spørgsmålstejn ved om udviklingsarbejdet er ligeværdigt, men dette vil ikke blive besvaret i dette speciale.

KAPITEL 7: KONKLUSION

MS beskæftiger sig i deres udviklingsarbejde med politisk empowerment. Her iværksætter de initiativer såsom mobilisering, organisering, bevidstgørelse, handling og deltagelse, som ultimativt skal føre til empowerment hos de involverede lokale borgere. MS har gennem deres empowerment initiativer iværksat aktiviteter, der skal medføre bestemte forandringer. Her er identificeret en problematik, idet MS på forhånd har besluttet hvilke kategorier, der er bedre end andre, og hvordan disse præsenteres som normen i deres empowerment initiativer, som f.eks. demokrati. MS' empowerment initiativer skaber et felt, som jeg har forholdt mig til i min analyse, hvor der kæmpes om en kulturel kapital. Derudover har jeg i min analyse identificeret et politisk felt, staten, som i sidste ende skal anderkende de lokale borgere. Et sidste felt er kønsfeltet. Kvinderne fremstilles i dokumenterne som undertrykte af deres mænd, og det fremgår af narrativer, at det er et problem for kvinderne at ytre sig, og de bliver udsat for vold.

Om MS kan bidrage til, at de lokale borgere kan ændre de gældende normer og derved danne nye normer i samfundet, forbliver uvist, da MS' undersøgelse, som dokumenterne bygger på, strækker sig over en uge og derved kun giver et lille indblik i en kompleks proces. MS' egen præmis om at differentiere mellem mennesker identificeres ikke, da den lokale befolkning kollektivt bliver undervist. Denne indsigt kan muligvis benyttes til individuelle valg og gøre den enkelte borger i stand til at foretage valg på egne vegne. Jeg stiller spørgsmålstejn ved, i hvilken grad udviklingsprocessen er formet og ejet af de lokale borgere. Ligeledes stiller jeg spørgsmål ved, i hvilket omfang bestræbelserne på at opbygge de lokale borgeres capabilities møder deres egne udviklingsbehov efter MS' støtte ophører. I analysen identificerer jeg læring og forandring, såsom at kvinderne i højere grad er agenter i eget liv og tager initiativer, der kan påvirke deres liv. Samtidig er der til en vis grad etableret en kommunikation mellem borgere og ledere, hvor der har hersket misforståelser om, hvem der har ansvaret for forandringer. Det fremlægges af MS, at magten derved ikke udelukkende tilhører lederne, men også indtages af de lokale – dog stadig i ledernes favør. Kvinder og unge ser en styrke ved at stå frem som gruppe og har nemmere ved at ytre deres meninger og derved træffe valg, og de giver i narrativerne præsenteret i dokumenterne udtryk for, at de er blevet mere oplyste om, hvad der foregår i deres samfund med hensyn til møder, der bliver afholdt, penge samfundene modtager og deres rettigheder som borgere. Denne læring medfører forandring i form af, at borgerne tager del i møder, de er bevidste om og vil ikke betale for ting, de har rettighed til at kræve, såsom rent vand. En problematik er, at nogle

lokale borgere udtrykker frygten for at blive udsat for vold eller fængslet, hvis de udtrykker sig. Derudover er det for de lokale borgere svært at kommunikere med deres ledere udenfor de initiativer, som MS igangsætter.

MS opstiller en ramme for, at de lokale borgere har mulighed for at deltage i en udviklingsproces med fokus på politisk empowerment. Her har de lokale i Kibera og Nakapiripirit mulighed for at tilegne sig en viden og en indsigt omkring deres samfund og det at tage ansvar for sit eget liv. Dette skal give dem mulighed for at stille spørgsmål ved eksisterende normer og kræve deres rettigheder som borgere. Det fremgår af analysens resultater, at MS bidrager til, at de lokale handler på baggrund af en tilegnet viden og ønsker at foretage valg, der har betydning for det liv, de ønsker at leve. Da de to dokumenter giver indblik i empowerment processerne over en uge, er det ikke entydigt, om de lokale borgere i det lange løb er i stand til at være selvbestemmende i deres eget liv, da der er dominerende positioner, der har mulighed for at undertrykke borgerne. Dette kan medføre, at borgerne, til trods for at besidde en viden og indsigt, vil vælge ikke at handle eller skabe en forandring, da de frygter for konsekvensen derved. Ud fra MS' dokumenter er det kun muligt at vurdere den empowerment proces der er igangsat og ikke om den lokale befolkning har udvist capabilities, de ønsker udviklet, for bedre at kunne være selvbestemmende og foretage valg på egne vegne.

METODEKRITIK

Ved anvendelse af fortællinger som metode til at undersøge, hvordan empowerment processen fortæles, giver dette mulighed for at få værdifuld indsigt. Dette har jeg i analysen benyttet som udgangspunkt til at undersøge empowerment processen. Begrænsningen i denne metode ligger i, hvorledes de lokale borgers fortællinger er blevet udfoldet i dokumenterne – dette kan jeg ved brug af dokumenterne ikke udtale mig om. Det bør udforskes, om de spørgsmål der stilles i dokumenterne, er kritiske overfor selve empowerment processen og initiativerne knyttet dertil, for at MS har mulighed for at forbedre deres initiativer til fordel for de lokale borgere.

Dokumenterne giver desuden ikke indsigt i, hvordan det opfattes af de lokale borgere at blive udvalgt som personer, der skal tilegne sig empowerment og derved, ifølge Kabeer, er kategoriseret som 'disempowered' af MS. De narrativer, der fremgår af dokumentmaterialet, tilbyder ikke en sådan indsigt, og dette er en vigtig information, der udebliver. Det kommer ikke til udtryk gennem dokumenterne, hvilken kritisk refleksion de lokale borgere tillægger empowerment processen, men der gives udtryk

for bekymringer i forbindelse med at handle på den viden, som de lokale borgere tilegner sig gennem empowerment initiativerne.

MS har ved udarbejdelse af dokumenterne haft mulighed for at inkludere og ekskludere narrativer og situationer, samt kunne påvirke MS' interviews gennem spørgsmål. Derved er det, den lokale befolkning udtaler, ikke kun relateret til det, de taler om, men også til den, de taler til (MS), og den kontekst, de taler i.

Som omtalt, redegør Bourdieu for det dobbelte brud, der indebærer, at forskeren (MS) objektiverer både informanternes (den lokale befolkning) præsentation af 'virkeligheden' og derudover egen relation til den viden, der produceres (Bourdieu 1990: 27). Da de politiske empowerment processer i både Kibera og Nakapiripirit er initiativer foretaget af MS, og da det samtidig er dem, der foretager undersøgelsen, må det formodes at denne objektivering ikke eksisterer i dokumenterne.

Det faktum, at MS er en ikke-statslig organisation, som er finansieret hovedsageligt af Danida, medfører at det er væsentligt, at MS kan levere positive resultater, der godtgør behovet for økonomisk støtte. MS skriver sig selv ind i fortællingen der fremgår af dokumenterne, der viser deres værd. På den måde skriver de sig ind i en diskurs, der placerer MS som eksperter med deres bestemte empowerment perspektiv. Den grundlæggende præmis har på den baggrund været, at jeg ved brug af narrativerne kun kan fremvise, hvad MS har valgt at prioritere i dokumentet. På den baggrund har det været muligt at fremlægge eksempler ud fra dokumenternes indhold, men ikke muligt at danne et billede over den egentlige empowerment proces, der har fundet sted.

PERSPEKTIVERING

På baggrund af min undersøgelse, vil jeg i følgende perspektivering adressere hvilke områder i empowerment processen, dokumenterne ikke giver indblik i og introducere et koncept inden for empowerment, der fokuserer på forandring.

Jerome Bruner har en vigtig pointe omkring individuelle fortolkninger af verden. Narrativerne kan benyttes som ressourcer til at klarlægge forskellige versioner af verden, som er produkter af de lokales individuelle historier. Derved kan der opnås en forståelse af, hvordan processen og initiativerne opleves af individet og derved hvilke kulturelle forskelle og normer der ligger til grund for, hvordan folk vælger at handle eller undlade at handle. Jeg vurderer, at et udfald kan være, at konstruere en fælles delt viden baseret på dialog, som kan anvendes som udgangspunkt for en videre empowerment proces.

Dokumenterne viser, at de lokale borgere byder empowerment initiativerne velkomne på nær nogle ledere, der stiller spørgsmålstejn ved processen i forhold til at andre personer tilegner sig viden og derved magt. For mig udtrykker MS gennem dokumenterne, at den tilegnede viden hos lokalbefolkningen vil blive opretholdt uden for de rammer som MS opstiller uden at tage hensyn til, hvordan de lokale borgeres agency og normer, der gør sig gældende i henholdsvis Kibera og Nakapiripirit, har indflydelse på folks valg i forhold til at handle.

Et brugbart koncept at introducere i diskussion af empowerment af Kate Young er transformations potentialet (Young 1993: 157). Det afgørende element i transformationstænkning er behovet for at omdanne kvinders stilling på en sådan måde, at udviklingen vil blive opretholdt. Derudover er det vigtigt, at kvinderne selv føler, at de har været agenter for forandringen, at de selv har vundet denne nye mulighed for at tage initiativ og deltage selv. Men det er desuden vigtigt, at de indser, at for hver skridt de tager i retning af at få mere kontrol over deres liv, vil der blive skabt andre behov og modsigelser, som skal konfronteres løbende. Transformationspotentialet består i, at kvinder arbejder sammen om at løse problemer og kan identificere allierede og ikke allierede når det er nødvendigt, som vil føre til empowerment, både kollektivt, men også individuelt (Young 1993: 157). Dette stemmer overens med Kabeers forståelse af empowerment, der blandt andet indeholder sociale ressourcer, som kvinderne i MS' dokumenter benytter sig af. Og her lægges desuden vægt på, at individet skal have mulighed for at foretage valg.

LITTERATURLISTE

Bøger og artikler

- Alkier, Sabina og Ibrahim, Solava (2007):** *Agency and empowerment: A proposal for internationally comparable indicators*, forberedt til workshop 'Missing Dimensions of Poverty Data' 29.-30. Maj 2007, Oxford UK.
- Andersen, Niels Åkerstrøm, Esmark, Anders og Laustsen, Carsten Bagge (2005):** *Socialkonstruktivistiske analysestrategier - en introduktion*, 1. udgave, Roskilde Universitetsforlag, 2005.
- Boolsen, Merete Watt:** *Grounded Theory*. I: Brinkmann, Svend og Tanggaard, Lene: *Kvalitative metoder, en grundbog*. 1. udgave, 2. oplag, Hans Reitzels Forlag, København 2010.
- Bourdieu, Pierre (1990):** *The logic of practice*, Cambridge: Polity press, 1990.
- Bourdieu, Pierre og Wacquant, Loïc J.D. (1996):** *Refleksiv sociologi*, Hans Reitzels Forlag, København, 1996.
- Bruner, Jerome (2004):** *At fortælle historier i juraen, i litteraturen og i livet*, Læringsarenaer, akademisk forlag, 2004.
- Burr, Vivien (2003):** *Social Constructionism*, Routledge: London, 2003.
- Childs, Peter & Williams R. J. Patrick (1997):** *An Introduction to Post-colonial Theory*, Prentice Hall. Harvester. Wheatsheaf, 1997.
- Clausen, Birthe Juhl og Lauritzen, Jørgen (2011):** *Narrativ pædagogik – livshistorien som pædagogisk grundsyn*, Forlaget Udvikling, Odense, 2011.
- Czarniawska, Barbara (2010):** *Narratologi og feltstudier*. I: Brinkmann, Svend og Tanggaard, Lene: *Kvalitative metoder, en grundbog*. 1. udgave, 2. oplag, Hans Reitzels Forlag, København 2010.
- Dahler-Larsen, Peter (2005):** *Dokumenter som objektiveret social virkelighed*. I: Järvinen, Margretha og Mik-Meyer, Nanna: *Kvalitative metoder i et interaktionistisk perspektiv – interview, observationer og dokumenter*, 1. udgave, 2005.
- Dupont, Søren (2007):** *Jerome Bruner og socialkonstruktivisme*. I: Ritchie, Rom: *Teorier om læring – en læringspsykologisk antologi*, 1. udgave, 1. oplag, Billesø & Baltzer, Værløse, 2007.
- Eriksson et al. (2005):** *Den postkoloniala paradoxen, rasismen och "det mångkulturella samhället" - En introduktion till postkolonial teori*. I: Eriksson, C, Baaz, M og Thörn, H (Eds.): *Globaliseringens kulturer - Den postkoloniala paradoxen, rasismen och det mångkulturella samhället*, 2. udgave, 2005.
- Escobar, Arturo (1994):** *The Problematicization of Poverty: The Tale of Three Worlds and Development*. I: *Encountering Development: The Making and Unmaking of the Third World*, Princeton University Press, 1994.
- Escobar, Arturo (1995):** *Encountering Development*, New Jersey: Princeton University Press, 1995.
- Freire, Paulo (1973):** *De undertryktes pædagogik*, København 1973.
- Freire, Paulo (2005):** *Pedagogy of the Oppressed*, 30th Anniversary Edition, Continuum New York, 2005.

- Freire, Paulo (2012):** *De undertryktes pædagogik*. I: Illeris, Knud: *49 tekster om læring*, 1. udgave, Samfundslitteratur, 2012.
- Järvinen, Margretha (2005):** *Pierre Bourdieu*. I: Andersen, Heine og Kaspersen, Lars Bo (red.): *Klassisk og moderne samfundsteori*. 3. rev. Udgave, Hans Reitzels Forlag, København 2005.
- Kabeer, Naila (1994):** *Reversed realities: gender hierarchies in development thought*, London, Veso, 1994.
- Kabeer, Naila (1999):** *Resources, Agency, Achievements: Reflections on the Measurement of 28 Women's Empowerment*, Development and Change 30:435-464, 1999.
- Kabeer, Naila (2005):** *Gender Equality and Women's Empowerment: A Critical Analysis of the Third Development Goal*. I: *Gender and Development*, Vol.13, No.1, Millenium Development Goals, 2005.
- Kabeer, Naila (2008):** *Paid work, women's empowerment and gender justice: critical pathways of social change* Pathways Working Paper 3. Brighton: IDS, 2008.
- Luttrell, C., Quiroz S., Scrutton, C. and Bird, K. (2009):** *Understanding and operationalising empowerment*, Working Paper no. 308, London: Overseas Development Institute, 2009.
- Lynggaard, Kennet (2010):** *Dokumentanalyse*. I: Brinkmann, Svend og Tanggaard, Lene: *Kvalitative metoder, en grundbog*. 1. udgave, 2. oplag, Hans Reitzels Forlag, København 2010.
- Mann, Michael (2012):** *Post-colonial Development in Africa*, Foreign Policy Journal, June 3, 2012.
- Moser, Carolyn O. N. (1993):** *Gender Planning and Development: Theory, Practice & Training*, New York: Routledge, 1993.
- Mota-Lopes, José da (2007):** *Re-Reading Frantz Fanon: Language, Violence, and Eurocentrism in the Characterization of Our Time*. A Publication of OKCIR: The Omar Khayyam Center for Integrative Research in Utopia, Mysticism, and Science, 2007.
- MS(1) (2009):** MS Political Empowerment Initiative – Kenya Country Case Study, 2009.
- MS(2) (2009):** MS Political Empowerment Initiative – Uganda Country Case Study, 2009.
- MS (2012):** *Sammen mod fattigdom – Mellemfolkelig Samvirkes strategi 2012-2017*, 2012.
- MSActionAid (2010):** *Empowerment guide* 2010.
- Nussbaum, Martha (2011):** *Creating Capability, the human development approach*, The Belknap Press of Harvard University Press, 2011
- Oakley, Peter (1995):** *People's Participation in Development Projects – a critical review of current theory and practice*, 1995
- Parpart, Jane (1995):** *Deconstructing the development "expert": Gender, development and the vulnerable groups* (s. 221-243). I: Marchand, Marianne and Parpart, Jane (eds): *feminism, postmodernism development*, London: Routledge, 1995.
- Parpart, Jane (2003):** *Lessons from the field: Rethinking Empowerment, Gender and Development from a post-Development Perspective* (s. 41-56) I: Kriemild Saunders (ed), 2002: *Feminist post-development thought*, London & NY: Zed Books, 2003.
- Prieur, Annick (2006):** *En teori om praksis*. I: Prieur, Annick og Sestoft, Carsten: *Pierre Bourdieu – en introduktion*, 1. udgave, 3. oplag, Hans Reitzels Forlag, 2006.
- Rostgaard og Schou (2010):** *Kulturmøder i dansk kolonihistorie*, 1. udgave, Gyldendal, 2010.

- Rowlands, Jo (1998):** *A word of the times, but what does it mean? Empowerment in the discourse and practice of development*. I: Haleh Afshar (ed): *Women and empowerment: Illustrations from the Third World*, pp 11-34, New York: St Martins Press, 1998.
- Sen, Amartya (1979):** *Equality of What?*, Stanford University: Tanner Lectures on Human Values, 1979.
- Sen, Amartya (1984):** *Well-being, agency and freedom*, the dewey lectures 1984, the journal of philosophy, volume LXXXII, no. 4, April 1985.
- Sen, Amartya (1998):** *The possibility of social choice*, nobel lecture, December 8, 1998.
- Sen, Amartya (1999):** *Development as freedom*, Oxford University Press, 1999.
- Stockmarr, Marie (2007):** *Empowerment som bærende princip i frivilligt socialt arbejde*, 2005.
- World Bank (2002):** *Empowerment and Poverty Reduction: A Sourcebook*, Draft, Maj 2002
- WDR (2012):** *Gender Equality and Development*, Washington, 2012
- Young, Kate (1993):** *Planning Development with Women: Making a World of Difference*, London: Macmillan, 1993.

Internetsider

- Brunbech, Peter Yding (2012):** *Danmark og den tredje verden (efter 1945)*, lokaliseret d. 21. maj 2014 på: <http://danmarkshistorien.dk/leksikon-og-kilder/vis/materiale/danmark-og-den-tredje-verden-efter-1945/>.
- Wells, Thomas:** *Sen's Capability Approach*, Internet Encyclopedia of Philosophy, lokaliseret d. 21. Maj 2015 på: <http://www.iep.utm.edu/sen-cap/>.
- Kabeer, Naila:** *About me*, lokaliseret d. 21. maj 2015 på: <http://nailakabeer.com/about-me/>.
- Udenrigsministeriet (1):** *History*, lokaliseret d. 21. maj 2015 på: <http://kenya.um.dk/en/about-kenya-new/facts/history/>.
- Udenrigsministeriet (2):** *Economy*, lokaliseret d. 21. maj 2015 på: <http://kenya.um.dk/en/about-kenya-new/economy-new/>.
- Udenrigsministeriet (3):** *History*, lokaliseret d. 21. maj 2015 på: <http://uganda.um.dk/en/about-uganda/history/>.
- Udenrigsministeriet (4):** *Government*, lokaliseret d. 21. maj 2015 på: <http://uganda.um.dk/en/about-uganda/government/>.
- Udenrigsministeriet (5):** *Government*, lokaliseret d. 21. maj 2015 på: <http://uganda.um.dk/en/about-uganda/country-facts/>.

BILAG

Følgende bilag er vedlagt på CD.

Dokumenter udarbejdet af MS

Bilag 1	MS Political Empowerment Initiative – Kenya Country Case Study, 2009.
Bilag 2	MS Political Empowerment Initiative – Uganda Country Case Study, 2009.
Bilag 3	<i>Empowerment guide</i> 2010.

Internetkilder

Bilag 4	Brunbech, Peter Yding (2012): <i>Danmark og den tredje verden (efter 1945)</i> , lokaliseret d. 21. maj 2014 på: http://danmarkshistorien.dk/leksikon-og-kilder/vis/materiale/danmark-og-den-tredje-verden-efter-1945/ .
Bilag 5	Wells, Thomas: <i>Sen's Capability Approach</i> , Internet Encyclopedia of Philosophy, lokaliseret d. 21. Maj 2015 på: http://www.iep.utm.edu/sen-cap/ .
Bilag 6	Kabeer, Naila: <i>About me</i> , lokaliseret d. 21. maj 2015 på: http://nailakabeer.com/about-me/ .
Bilag 7	Udenrigsministeriet (1): <i>History</i> , lokaliseret d. 21. maj 2015 på: http://kenya.um.dk/en/about-kenya-new/facts/history/ .
Bilag 8	Udenrigsministeriet (2): <i>Economy</i> , lokaliseret d. 21. maj 2015 på: http://kenya.um.dk/en/about-kenya-new/economy-new/ .
Bilag 9	Udenrigsministeriet (3): <i>History</i> , lokaliseret d. 21. maj 2015 på: http://uganda.um.dk/en/about-uganda/history/ .
Bilag 10	Udenrigsministeriet (4): <i>Government</i> , lokaliseret d. 21. maj 2015 på: http://uganda.um.dk/en/about-uganda/government/ .
Bilag 11	Udenrigsministeriet (5): <i>Government</i> , lokaliseret d. 21. maj 2015 på: http://uganda.um.dk/en/about-uganda/country-facts/ .

Artikel

10. semester 2015

Navn: Caroline Cecilie Berg Poulin

Studienr.: 20131555

Antal anslag: 9812 anslag (inkl. mellemrum og fodnoter)

Dato: 1. juni 2015

Cand. Mag. i læring og forandringsprocesser

Afdeling for læring og filosofi

Aalborg Universitet København

At handle ud fra politisk empowerment

- Omhandlende Mellemfolkeligt Samvirkes empowerment tilgang og brug af denne.

Caroline Cecilie Berg Poulin

Cand. Mag. i læring og forandringsprocesser
Afdeling for læring og filosofi
Aalborg Universitet København

Resume

Målet er, at diskutere Mellemfolkeligt Samvirkes brug af deres egen politiske empowerment strategi i Kibera og Nakapiripirit. Mellemfolkeligt Samvirke benytter fem punkter i deres empowerment proces, som jeg kort berører enkeltvis. Jeg identificerer både styrker og problematikker i Mellemfolkeligt Samvirkes udøvelse af disse punkter. Til sidst opstiller jeg tre punkter for empowerment processen, som jeg identificerer er vigtige, baseret på Mellemfolkeligt Samvirkes empowerment arbejde.

Undersøgelsesfelt

Formålet med denne artikel er at diskutere Mellemfolkeligt Samvirkes (fremadrettet MS) tilgang til deres empowerment proces og om de lever op til deres egen beskrivelse af politisk empowerment. Artiklen er baseret på MS' empowerment rapport, der redegør for politisk empowerment, der ligger til grund for MS' udviklingsarbejde i Kibera, Kenya og Nakapiripirit, Uganda. Jeg har i specialet uddybet MS' tilgang til politisk empowerment og jeg vil i artiklen diskutere om og hvordan MS opfylder deres egne retningslinjer. Dette vil jeg gøre ved at inddrage de to rapporter omhandlende Kibera og Nakapiripirit, der er forfattet af MS.

Politisk empowerment

I dokumenterne omhandlende empowerment processerne i Kibera og Nakapiripirit beskriver MSActionAid, der er en sammenslutning af MS og ActionAid, fem forskellige elementer til at nærme sig den politiske indflydelse, som er:

“...mobilization of people to form groups; awareness raising about rights and how people can analyze and influence the situation they are in; ways to actively participate in decision-making; strengthen the internal organization of citizen groups and tools and methods for action” (MSActionAid 2010: 9).

Disse fem elementer bør, ifølge MS, føre til refleksion og læring hos de lokale borgere, der deltager i empowerment processerne (MSActionAid 2010: 10).

At handle i overensstemmelse med politisk empowerment

Det første element i politisk empowerment omhandler det, at få den lokale befolkning til at danne grupper. I Kibera eksisterede der tre grupper. Disse var formet før MS' empowerment initiativer begyndte og ingen nye grupper var dannet på baggrund af de aktiviteter, som KCODA iværksatte i Kibera. I Nakapiripirit var en enkelt gruppe dannet før MS' empowerment process begyndte og dokumentet derfra beskriver ikke nye etablerede grupper, som følge af empowerment initiativerne. Dette vil sige, at MS ikke havde etableret grupper som følge af deres initiativer, da dokumenterne blev udarbejdet.

Det andet element omhandler, at skabe bevidsthed omkring den lokale befolknings rettigheder og hvordan de lokale borgere kan analysere og influere den situation de er i. I dokumentet omhandlende Nakapiripirit udtaler næstformanden for 'the Lodoi Women's Group':

And after discussing for many days, that is how we decided to form a drama group. You see, in drama, we can say things to educate people, our men, without getting a severe beating after. So we started to teach ourselves. And when we were ready, we started to do our plays at the auction" (MS(2) 2009: 16).

Citatet viser, at drama som metode var en metode kvinderne fandt brugbar. I forlængelse af dette udtaler MS: *"The group said they were happy to be involved with AWE-UNC because they had learnt many new things from their discussion sessions" (MS(2) 2009: 16).*

I citatet fremhæves det, at gruppen har lært nye ting fra de diskussionsmøder, der blev afholdt af AWE-UNC, den lokale organisation i Nakapiripirit. Denne kvindegruppe benytter drama til blandt andet at undervise andre lokale borgere i emner, som gruppen finder vigtige. Dette viser, at gruppen formår at influere deres samfund på baggrund af deres rettigheder.

Jeg kan imidlertid identificere problematikker knyttet til MS' metode i Kibera. MSAid skriver i deres empowerment guide, at folk inden for samme lokalitet har forskellige holdninger, synspunkter og varierende capabilities, og det er på baggrund af dette vigtigt, ikke at antage, at en lokal befolkning deler en kollektiv identitet (MSAid 2010: 9). I dokumentet omhandlende Kibera ses det, at KCODA benytter sig af lærer-elev modellen: *"Because of the large number of participants, the facilitators/trainers use the 'teacher-student' mode of facilitation" (MS(1) 2009: 11).*

Ved at MS og KCODA benytter lærer-elev relateret undervisning, signalerer de, at processen er ejet af MS og ikke som en dialog baseret indsigt, der påpeges af Freire. Ved at KCODA styrer undervisningen, giver det den lokale befolkning en kollektiv identitet som elever, der skal tilegne sig en bestemt viden. MS skriver I dokumentet fra Kibera:

"Some of the members said they needed to receive more in-depth training on the other aspects of civic education, such as governance and democracy. Because they were so involved with KCODA, people from their villages looked to them for information on civic awareness, but many times they were at a loss because they were also not so well informed" (MS(1) 2009: 15).

I citatet gives der udtryk for, at den lokale befolkning har brug for mere dybdegående træning, for at kunne bruge deres tilegnede viden, til at uddanne den del af den lokale befolkning, der ikke har mulighed for at deltage i MS' workshop. Freire understreger, at der skal føres kritiske dialoger. Dette skal MS gøre sammen med den lokale befolkning for at den tilegnede viden skal føre til handling. Disse dialoger skal være på baggrund af de perspektiver, hvorfra de lokale borgere opfatter verden (Freire 2012: 257). Derved identificerer jeg en problematik ved MS' brug af lærer-elev modellen, hvor de involverede deltager ikke føler, at undervisningen er dybdegående nok. Drama bliver udtrykt som en metode, der fungerer for grupperne, hvor de kan udtrykke sig med emner, der er selvvalgte og derved er valgt på baggrund af deres egne værdier.

Dette leder mig til det tredje element, der omhandler, at den lokale befolkning aktivt skal deltage i beslutningsprocesser. Jeg identificerer også her problematikker. I følgende citat ses et eksempel herpå:

"Kibera is a very political place. If you try to act on this information, you can be accused of trying to bring down mbeshimwa (referring to the Prime Minister who is the area MP for Kibera), and if this happens you can be attacked or even killed. You have to be careful" (MS(1) 2009: 24).

Pillars of Kibera Youth Group beskriver i citatet, hvordan folk i Kibera ikke har friheden til at tale frit, og hvis de gør, kan der være konsekvenser. Selvom den lokale befolkning ønsker at deltage i beslutningsprocessen, er der en frygt for at blive udsat for vold, der kan føre til, at handling ikke finder sted.

Dette leder mig til fjerde element, der omhandler at styrke den interne organisation af en borgergruppe. Det vil sige, at styrke gruppers kapacitet til at gøre deres arbejde mere effektivt i at løse problemer. Pillars of Kibera Youth group, udtaler, at de gennem workshops har lært om deres rettigheder:

"When one of us is asked for a bribe, we leave and fetch two or three friends and we come back to the office. We tell the guy, "Do you know asking for a bribe is illegal and we can report you? It is our right to get an ID" (MS(1) 2009: 30).

Ovenstående citat er et eksempel på, at der af MS er identificeret et fælles problem hos de unge, der omhandler muligheden for at få et ID kort. Dette kan de unge nu stå sammen om, således at de kan handle i overensstemmelse med deres rettigheder.

Det sidste element omhandler værktøjer og metoder til handling. Jeg påpegede tidligere, at der kan være en frygt for at handle på baggrund af erhvervede informationer. Men der gives eksempler på, at de lokale handler, som ses i følgende citat: *“Now they (City Hall) know that the people and women of Kibera know these things. Our ears are open now. We will keep going for meetings until they start listening to us.”* (MS(1) 2009: 23)

Citatet påpeger, at Vision Sisters har fået værktøjer, der kan bruges til at handle og derved kunne handle på baggrund af værdier, de lokale borgere ser som essentielle for dem.

Jeg har nu berørt de fem elementer, som MS har opstillet for deres empowerment proces og jeg vil i det nedenstående afsnit udlede, hvad jeg ud fra ovenstående samt analysen konkluderer som vigtigt i forbindelse med empowerment, som Mellemfolkelig benytter i deres udviklingsinitiativer i Kibera og Nakapiripirit.

Hvad indebærer empowerment?

I artiklen er det identificeret, at MS arbejder mod, at den lokale befolkning skal styrkes i grupper. Derudover er det i specialet påvist, at MS giver udtryk for, at der skal tages forbehold for individuelle behov og MS forsøger at skabe dialog mellem borgere og ledere, som led i empowerment processen. På baggrund af dette kan tre elementer identificeres, som er en del af empowerment – individuelle, kollektivt og relationelt:

- Capabilities er henholdt det enkelte individ og det er derfor essentielt at det enkelte individ udvikler en selvtillid og capability og kan ændre forholdene for undertrykkelse og derved udøve agency.
- Individer skal arbejde sammen i grupper for at opnå mere indflydelse, end hvad de har mulighed for som enkelt individer. Det er, ifølge Kabeer, en ressource at være en del af en gruppe og dette syn deler MS.
- De lokale borgere må udvikle en evne til at forhandle og kunne influere forskellige typer forhold, som f.eks. mellem borgere og ledere og de beslutninger, der tages indenfor dette forhold.

Derved konkluderer jeg, at empowerment processen indeholde forskellige elementer, der skal føre til at det individuelle menneske er i stand til at erhverve empowerment.

Litteratur

Freire, Paulo (2012): *De undertryktes pædagogik*. I: Illeris, Knud: *49 tekster om læring*, 1. udgave, Samfundslitteratur, 2012.

MS(1) (2009): MS Political Empowerment Initiative – Kenya Country Case Study, 2009.

MS(2) (2009): MS Political Empowerment Initiative – Uganda Country Case Study, 2009.

MSActionAid (2010): *Empowerment guide* 2010.